

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΔΕΡΒΟΥ

καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ τῇ Ριζαρείῳ Σχολῇ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΠΕΡΙΚΟΠΩΝ

ΤΩΝ

ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ

ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΧΡΗΣΙΝ ΤΗΣ Β' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

Τιμᾶται μετὰ τοῦ βιβλιοσήμου δρχ. 9.60
(Ἄξια βιβλιοσήμου δρ. 3.70 Φόρος Ἄν. Δαν. δρ. 0.40)
Ἄριθμός ἐγκριτικῆς ἀποφάσεως 27966
Ἄριθμός ἀδείας κυκλοφορίας 693, 9 Σεπτεμβρίου 1924

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»

44—Ἐν Ὁδῷ Σταδίου—44

1924

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΔΕΡΒΟΥ

Τακτικού καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ τῇ Ριζαρείῳ Σχολῇ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΠΕΡΙΚΟΠΩΝ

ΤΩΝ

ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ

ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΗΣ Β' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",

44—Ὁδὸς Σταδίου—44

1924

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ ἹΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρὸς

τὸν ἐλλόγιμον καθηγητὴν τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ κ.

ΓΕΩΓΙΟΝ ΔΕΡΒΟΝ

Ἐπιστορέφουσα ὑμῖν ἡ Σύνοδος τὴν ὑφ' ὑμῶν ἐν χειρογράφῳ ὑποβληθεῖσαν αὐτῇ πρὸς ἔγκρισιν Ἑρμηνείαν περιζοπῶν κατ' ἐκλογὴν ἐκ τῶν Πράξεων καὶ τῶν Ἐπιστολῶν τῶν Ἀποστόλων, συνταχθεῖσαν πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Β' τάξεως τοῦ Γυμνασίου, γνωρίζει ὑμῖν, ὅτι συνωδὰ τῇ ἐκθέσει τοῦ γραμματέως τῆς Ἱ. Συνόδου ἀρχιμ. Πολυκάρπου Θωμᾶ, τῇ συνοδικῇ ἐντολῇ διεξεληθόντος τὸ ἔργον ὑμῶν τοῦτο, οὐδὲν ἐν αὐτῷ περιέχεται τὸ ἀπαῖον τοῖς δόγμασι τῆς ἡμετέρας Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

† Ὁ Ἀθηνῶν **ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ** Πρόεδρος

† Ὁ Κεφαλληνίας **ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ**

† Ὁ Ἡλείας **ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ**

† Ὁ Μεσσηνίας **ΜΕΛΕΤΙΟΣ**

† Ὁ Μαντινείας καὶ Κυνουρίας **ΓΕΡΜΑΝΟΣ**

Ὁ Γραμματεὺς

ἀρχιμ. **ΠΟΥΚΑΡΠΟΣ ΘΩΜΑΣ**

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα φέρουν τὴν σφραγίδα τοῦ βιβλιοπωλείου τῆς «Ἐστίας».

Ε. - Α Γ Ω Γ Μ

Αί Πράξεις τῶν Ἀποστόλων.

Αἱ πράξεις τῶν Ἀποστόλων εἶναι σύγγραμμα τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, ὡς γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τῆς ἀρχαιοτάτης παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐκ τῆς γλώσσης καὶ τοῦ ὕφους, ἅπερ αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἔχουσι κοινὰ πρὸς τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ ὕφος τοῦ Εὐαγγελίου αὐτοῦ. Ὁ Λουκᾶς ἀφιερεῖ ἀμφότερα τὰ συγγράμματά του πρὸς τινὰ Θεόφιλον, κατέχοντα κοινωνικὴν θέσιν, ἐπιφανῆ καὶ κράτιστον ἄνδρα, ὅστις εἶχε κατηχηθῆ ὑπ' αὐτοῦ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν (Λουκ. Α', 3. Πράξ. Ἀπ. Α' 1). Ὅπως οὗτος λάβῃ πλήρη γνῶσιν αὐτῆς. Ὁ Λουκᾶς ἔγραψε τὸ Εὐαγγέλιον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐκτίθησι τὴν διδασκαλίαν καὶ τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὰς Πράξεις, ἐν αἷς ἐκτίθησι τὴν διδασκαλίαν καὶ τὰ ἔργα τῶν Ἀποστόλων, ἰδίᾳ δὲ τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου, ὡς πρωταγωνιστησάντων ἐν τε τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τῇ ἐξαπλώσει τοῦ χριστιανισμοῦ. Ὁ Λουκᾶς ἐξιστορῶν ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων τὴν διάδοσιν καὶ ἐξάπλωσιν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύμων μέχρι τῆς Ῥώμης ζητεῖ νὰ παραστήσῃ εἰς τὸν Θεόφιλον, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς διαδοθεὶς ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος ἀνὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην δὲν εἶναι ἀνθρώπινον, ἀλλὰ θεῖον ἔργον (Πράξ. Ἀπ. Ε', 33-39). Οὕτω δὲ ὁ Θεόφιλος ἠδύνατο νὰ λάβῃ τελείαν γνῶσιν τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ προελθούσης, ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ κηρυχθείσης καὶ διὰ τῶν Ἀποστόλων διαδοθείσης χριστιανικῆς θρησκείας.

Αἱ ἐπιστολαὶ τῶν Ἀποστόλων

Ἀπόστολοι γράψαντες ἐπιστολάς διασωθείσας ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ εἶναι ὁ Παῦλος, ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης.

Ὁ Παῦλος ἔγραψε 14 ἐπιστολάς. Εἶναι δὲ αὐταὶ ἢ πρὸς

Ῥωμαίους, αἱ δύο πρὸς Κορινθίους, ἢ πρὸς Γαλάτας, ἢ πρὸς Ἐφεσίους, ἢ πρὸς Φιλιππησίους, ἢ πρὸς Κολοσσαεῖς, αἱ δύο πρὸς Θεσσαλονικεῖς, αἱ δύο πρὸς Τιμόθεον, ἢ πρὸς Τίτον, ἢ πρὸς Φιλήμονα καὶ ἢ πρὸς Ἑβραίους. Ὁ Παῦλος διὰ τῶν ἐπιστολῶν τούτων προτρέπει τοὺς χριστιανοὺς νὰ ἐμμένωσιν ἐν τῇ χριστιανικῇ πίστει, ἣν ὑπ' αὐτοῦ ἐδιδάχθησαν, συμβουλεύει κυρίως τοὺς προϋσταμένους τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων νὰ προσέχωσι πολὺ τοὺς ψευδοδιδασκάλους, οἵτινες εἰσχωροῦντες εἰς αὐτὰς διέδιδον πεπλανημένας καὶ αἰρετικὰς διδασκαλίας, καὶ παρακαλεῖ αὐτοὺς ὅπως ἐξακολουθῶσιν ἐργαζόμενοι πρὸς καταπολέμησην πολλῶν κακιῶν, αἵτινες ἐπεκράτουν εἰς τὰς ἐαυτῶν κοινότητας.

Τοῦ Πέτρου περιεσώθησαν δύο ἐπιστολαὶ πρὸς χριστιανοὺς τοῦ Πόντου, τῆς Γαλατίας, Καππαδοκίας, Ἀσίας καὶ Βιθυνίας (Α' Πέτρου α', 1. Β' Πέτρου γ', 1). Καὶ διὰ μὲν τῆς πρώτης ἐπιστολῆς του ζητεῖ νὰ στηρίξῃ τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ ὑπομένοντας πειρασμοὺς καὶ θλίψεις χριστιανούς, νὰ διδάξῃ καὶ συστήσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν χριστιανικὴν ὑπομονήν, διὰ δὲ τῆς δευτέρας καθίστησιν αὐτοὺς προσεκτικούς, ἀφοῦ ἀπηλλάγησαν τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν θλίψεων, νὰ μὴ περιπέσωσιν εἰς ἄλλας δοκιμασίας καὶ θλίψεις, ἅς θὰ παράσχωσιν εἰς αὐτοὺς διάφοροι αἰρετικοί, μέλοντες νὰ ἐμφανισθῶσιν ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν.

Ὁ Ἰωάννης ἔγραψεν οὐ μόνον τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ καὶ τρεῖς ἐπιστολάς, ἐν αἷς θεολογεῖ περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, λέγων, ὅτι εἶναι ὁ λόγος, ὅστις ἦτο ἀεὶ ἐν τῷ Θεῷ, πρὸ τῆς ὑπάφξεως τοῦ κόσμου, ὅτι διὰ τοῦ Λόγου, τὰ πάντα ἐγένοντο, ὅτι αὐτὸς εἶναι ζωὴ αἰώνιος καὶ Θεὸς ἀληθινός, ὅτι ἐγένετο τέλειος ἄνθρωπος, ὅπως καταλύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου, ἐλευθερώσῃ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ θανάτου καὶ φέρῃ τὴν τελείαν γνῶσιν τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἰωάννης οὕτω θεολογῶν περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐσκόπει ν' ἀναιρέσῃ τὰς ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ διαδεδομένας αἰρετικὰς κακοδοξίας, καθ' ἃς ἡ θεότης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἠμφισβητεῖτο καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐθεωρεῖτο ἀνεπαρκὴς πρὸς σωτηρίαν καὶ δικαίωσιν τοῦ ἀνθρώπου. Πολεμῶν τοὺς αἰρετικούς συνιστᾷ εἰς τοὺς χριστιανοὺς βίον ἀγνόν καὶ θερμὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην καὶ παρακαλεῖ αὐτοὺς νὰ διατελῶσιν ἐν

ἀδιαλείπτω κοινωνία μετὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐὰν θέλωσι νὰ ἔχωσι ζωὴν καὶ νὰ παραγάγωσιν ἔργα ἀγαθά.

Αἱ ἐπιστολαὶ τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Ἰωάννου, ὡς καὶ αἱ τοῦ Ἰακώβου καὶ τοῦ Ἰούδα, καλοῦνται καθολικαὶ καὶ εἶναι τὸν ἀριθμὸν ἑπτὰ· διότι ἀπευθύνονται πᾶσαι αἱ ἄλλαι πλὴν τῆς Γ' ἐπιστολῆς τοῦ Ἰωάννου πρὸς τοὺς χριστιανοὺς καθόλου.

Ο Ἀπόστολος Παῦλος.

Οὗτος εἶλε τὸ γένος ἐξ Ἑβραίων, ἐκ τῆς φυλῆς Βενιαμίν, καὶ ἐγεννήθη ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας (Φιλιπ. Γ', 5). (Ρωμ. ΙΑ', 1). Ἡ δὲ Ταρσὸς ἦτο κατὰ τὸν Ξενοφῶντα (Ἀναβ. Α' β' 24) «πόλις μεγάλη καὶ εὐδαίμων» καὶ κατὰ τὸν γεωγράφον Στροβῶνα (Γεωγρ. βιβλ. ΙΔ', κεφ. 5) ἤγμαζε κατὰ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, δυναμένη ν' ἀμιλλᾶται πρὸς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Τὸ Ἰουδαϊκὸν αὐτοῦ ὄνομα ἦτο Σαούλ, ὃ ἐξηλληνίσθη Σαῦλος, κατὰ δὲ τὴν συνήθειαν τῶν Ἰουδαίων τοῦ νὰ ἀλλάσσωσι τὰ ὀνόματα αὐτῶν πρὸς τοὺς νέους ὄρους τοῦ βίου αὐτῶν γενόμενος ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ καὶ κήρυξ τοῦ εὐαγγελίου ἐκλήθη Παῦλος καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο μάλιστα εἶναι γνωστὸς τῇ Ἐκκλησίᾳ. Φαίνεται δέ, ὅτι ὁ Παῦλος ἐκοινωνήσε τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, χωρὶς βεβαίως νὰ παύσῃ ἔχων κλίσην καὶ ἀγάπην πρὸς τὸν Μωσαϊκὸν νόμον. Νέος δὲ ὢν ἐστάλη ὑπὸ τῶν γονέων του εἰς τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις Φαρισαϊκὴν σχολήν, ἔνθα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ πολυμαθοῦς καὶ εὐσεβοῦς Γαμαλιήλ, ἀνδρὸς μετρίου καὶ φρονίμου, ἐπαιδεύθη Φαρισαϊκῶς (Πράξ. Ἀπ. ΚΒ', 3). Ἐκτὸς δὲ τῆς πνευματικῆς παιδείσεως ἧς ἔτυχεν ὁ Παῦλος, ἐξέμαθε καὶ τὴν τέχνην τοῦ σκηνοποιοῦ (Πράξ. Ἀπ. ΙΗ', 3), ὡς ἔθος παρὰ τοῖς τότε Ἰουδαίοις καὶ μάλιστα τοῖς λογίοις ἦτο νὰ ἐκμανθάνωσι καὶ τέχνην τινά, ὥστε ἐν καιρῷ ἀνάγκης νὰ πορίζωνται τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, ἵνα ὧσιν ὑλιζῶς ἀνεξάρτητοι. Τοῦτο δ' αὐτὸ ὁ Ἀπόστολος λέγει· «αὐτοὶ δὲ γινώσκεται, ὅτι ταῖς χρεῖαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρετήσαν αἱ χεῖρες αὐταί» (Πράξ. Ἀπ. Κ', 34). Ὁ Παῦλος Φαρισαϊκῶς ἐκπαιδευθεὶς, ἐνόμιζεν, ὅτι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτᾶτο ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἔργων τοῦ

Μωσαϊκοῦ νόμου καὶ διὰ τοῦτο ἐταράσσεται καὶ ἐσκανδαλίζεται ἀκούων, ὅτι ὁ ἄνθρωπος σφίζεται ἐκ τῆς πρὸς τὸν ἐσταυρωμένον, ὡς Θεόν, πίστεως καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἔργων τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου. Ὁ Παῦλος, ὡς καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι ἐνόμιζεν, ὅτι ὁ χριστιανισμὸς ἀντιστρατεύεται κατὰ τῆς θεοκρατίας αὐτῶν, κατὰ τῆς ὀρθοδοξίας τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου. προτιθέμενά μεταβάλλη τὰ ἔθνη, ἅπερ παρέδωκεν αὐτοῖς ὁ Μωϋσῆς· διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος μετέσχε τοῦ διωγμοῦ κατὰ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις χριστιανικῆς ἐκκλησίας καὶ ἐπεδείξατο μέγιστον ζῆλον διότι ἔλαβε μέρος εἰς τὸν λιθοβολισμὸν τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου (Πράξ. Ἀπ. Ζ', 60). Ἐμφανισθεὶς δὲ ἐν Ἱεροσολύμοις ἐνώπιον τοῦ ἀρχιερέως τῶν Ἑβραίων ἔλαβεν ἐπιστολάς παρ' αὐτοῦ, ὅπως ἐλθὼν εἰς Δαμασκὸν καταδιώξῃ τοὺς ὁπαδοὺς τῆς νέας θρησκείας καὶ φέρῃ αὐτοὺς δεδεμένους εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν. Ἀλλὰ διὰ θείου θαύματος, συμβάντος αὐτῷ καθ' ὁδὸν παρὰ τὴν Δαμασκόν, ἐπεστράφη εἰς τὸν χριστιανισμὸν καὶ ἐγένετο ἐνθερμος θιασώτης αὐτοῦ, ἀρξάμενος νὰ κηρύττῃ εὐθύς ἐν Δαμασκῷ εἰς τὰς συναγωγὰς τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Οἱ δὲ ἐν Δαμασκῷ Ἰουδαῖοι συνεβουλεύσαντο ν' ἀποκτείνωσι τὸν Παῦλον, ὅπερ οὗτος γνοὺς ἐσώθη διὰ σφυρίδος καὶ κατέφυγεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα (Πράξ. Ἀποστ. Θ', 1—25). Ἐνταῦθα ἐκ τῶν Ἀποστόλων εὔρεν ὁ Παῦλος μόνον τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰάκωβον, τὸν ἐπίσκοπον τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας, εἰς οὓς συνεστήθη ὑπὸ τοῦ Βαρνάβα, διηγησαμένου αὐτοῖς, ὅτι συνέβη τῷ Παύλῳ καθ' ὁδὸν καὶ βεβαιώσαντος ἀμφοτέροισ, ὅτι ὁ Παῦλος ἔπαυσεν ὢν διώκτης τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ὅτι ἐγένετο ἐνθερμος ὁπαδὸς αὐτοῦ. Ὁ Παῦλος διατρίψας 15 ἡμέρας ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπέρχεται διὰ τῆς Συρίας εἰς τὴν πατρίδα του Ταρσὸν (Πράξ. Ἀποστ. Θ', 26-30. Γαλατ. Α'. 18).

Ὅτε δὲ ἠγγέλθη εἰς τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίαν, ὅτι ἐν Ἀντιοχείᾳ πρωτευούσῃ πόλει τῆς Συρίας, πολὺς ἀριθμὸς ἐπίστευσεν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, πέμπει αὕτη τὸν Βαρνάβαν ἐκεῖσε, ὅπως ἐνισχύσῃ αὐτοὺς ἐν τῇ πίστει. Τοῦτο δὲ ἔπραξεν ὁ Βαρνάβας ἐλθὼν εἰς Ἀντιόχειαν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐργασθῇ τελεσφορώτερον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ μετέβη εἰς Ταρσόν, ἐνθα διέμενεν ὁ πλήρης ζήλου καὶ δραστηριότητος ἀπόστολος Παῦλος καὶ

λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ αὐτὸν ἐπιστρέφει εἰς Ἀντιόχειαν, ἔνθα ἀμφοτέροι ἦρξαντο ἐργαζόμενοι καὶ αὐξάνοντες τὴν ἐκκλησίαν, ἣτις συνεκροτήθη τὸ πλεῖστον ἐξ ἐπιστραφέντων ἐθνικῶν. Ἐνταῦθα δὲ ἐκλήθησαν τὸ πρῶτον οἱ ὄπαδοι τοῦ Χριστοῦ χριστιανοὶ (Πράξ. ΙΑ, 22-26).

Ἀποστολικαὶ ὁδοιπορίαι τοῦ Παύλου.

Ἡ ἀνὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην διάδοσις τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ἡ ἐν ταῖς χώραις ταύταις ἴδρυσις καὶ κατάρτισις χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν εἶναι ἔργα μάλιστα τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὅστις ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἐπεχείρησε τὰς τέσσαρας ἀποστολικὰς ὁδοιπορίας, αἵτινες εἶναι αἱ ἀκόλουθοι :

Πρώτη ἀποστολικὴ ὁδοιπορία.

Ὁ Παῦλος ὡς ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν, ἔμελλε νὰ κηρύξῃ τὸ εὐαγγέλιον εἰς τοὺς ἐθνικούς. Ἄρχεται δὲ τῆς πρώτης ἀποστολικῆς ὁδοιπορίας μετὰ τοῦ Βαρνάβα καὶ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου ἀπὸ τῆς Ἀντιοχείας, τῆς πρωτεύουσας τῆς Συρίας, κατέρχεται εἰς τὴν Σελεύκειαν διαβαίνει δὲ εἰς Κύπρον, ἣν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον διήλθεν, ἥτοι ἀπὸ Σαλαμίνοσ μέχρι Πάφου. Ἀπὸ τῆς Πάφου ἀναχθεὶς ἦλθεν εἰς τὴν Πέργην τῆς Παμφυλίας, ἔνθα ὁ Εὐαγγελιστὴς Μάρκος ὁ συνοδεύων τὸν Παῦλον καὶ τὸν Βαρνάβαν ἀποκαμῶν ἀπεχώρησεν ἀπ' αὐτῶν καὶ ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα. Ἀπὸ δὲ τῆς Πέργης παρεγένετο ὁ Παῦλος μετὰ τοῦ Βαρνάβα εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Πισιδίας, εἰς Ἰζόνιον, Λύστραν καὶ Δέρβην, εἶτα διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ἐπιστρέφει εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Πισιδίας καὶ διελθὼν τὴν Πισιδίαν καὶ τὴν Παμφυλίαν κατέρχεται εἰς Πέργην, εἰς Ἀττάλειαν καὶ ἐκ ταύτης ἀποπλέει εἰς Ἀντιόχειαν, πρωτεύουσαν τῆς Συρίας (Πράξ. Ἀποστ. ΙΓ' καὶ ΙΔ').

Δευτέρα ἀποστολικὴ ὁδοιπορία.

Ὁ Παῦλος μετὰ τινα χρόνον θέλων νὰ ἐπισκεφθῇ πάλιν τὰς χώρας, ἐν αἷς ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον, καὶ κηρύξῃ αὐτὸ περαιτέρω εἰς ἄλλας χώρας ἀναχωρεῖ ἐξ Ἀντιοχείας τῆς Συρίας καὶ

ἔρχεται εἰς τὴν Δέρβην καὶ Λύστραν. Ἐκ Λύστρας πορεύεται ὁ Παῦλος εἰς τὴν Τρωάδα. Διαβαίνει δὲ εἰς Σαμοθράκην, Νεάπολιν, διέρχεται τοὺς Φιλίππους, Ἀμφίπολιν, Ἀπολλωνίαν, Θεσσαλονίκην, Βέροιαν, Ἀθήνας, Κόρινθον, Ἐφεσον, Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης, Ἱεροσόλυμα, Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας (Πράξ. Ἀποστ. ΙΕ' 36 ΙΗ' 22). ✕

✕ Τρίτη ἀποστολικὴ ὁδοιπορία.

Ὁ Παῦλος μικρὸν διατρίψας ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀνεχώρησεν ἐντεῦθεν καὶ διήρχετο τὴν Γαλατικὴν χώραν καὶ τὴν Φρυγίαν ἐπιστηρίζων τὰς ἐν αὐταῖς χριστιανικὰς κοινότητας. Μετὰ ταῦτα δὲ ἦλθεν εἰς Ἐφεσον, εἶτα εἰς τὴν Μακεδονίαν, Κόρινθον, Φιλίππους Τρωάδα, Ἄσσον, Μυτιλήνην, Σάμον, Τρωγγύλιον, Μίλητον, Κῶν, Ῥόδον, Πάταρα, Τύρον, Πτολεμαΐδα, Καισάρειαν καὶ Ἱεροσόλυμα. Ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει ὁ ἀπόστολος κινδυνεύει νὰ φονευθῇ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων κατηγορούντων αὐτόν, ὅτι διδάσκει κατὰ τοῦ λαοῦ τοῦ νόμου καὶ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων. Ἀπὸ τοῦ κινδύνου δὲ τούτου ἀπαλλάσσει αὐτόν ὁ Ῥωμαῖος χιλιάρχος, ὅστις μετὰ τοῦ στρατοῦ πέμπει αὐτόν εἰς Καισάρειαν πρὸς Φήλικα τὸν ἡγεμόνα, ἦτοι τὸν ὑποδιοικητὴν. Ὁ Ῥωμαῖος, οὗτος ὑποδιοικητὴς ἐλπίζων, ὅτι λήψεται παρὰ τοῦ Παύλου χρήματα, ἐτήρει αὐτόν ἐν τῇ φυλακῇ ἐπὶ δύο ἔτη. Μετὰ ταῦτα διαδέχεται τὸν ὑποδιοικητὴν τοῦτον ὁ Πόρκιος Φῆστος, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου δικάζεται ὁ Παῦλος παρισταμένων καὶ τῶν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καταβάντων Ἰουδαίων κατηγορῶν αὐτοῦ, οἵτινες ὅμως οὐδὲν ἠδύνατο κατὰ τοῦ Παύλου νὰ ἀποδείξωσιν. Ὁ δὲ Παῦλος παρατηρῶν, ὅτι καίπερ ἀθῆρος δικαιοσύνην δὲν ἠδύνατο νὰ εὔρη ἐπικαλεῖται τὸ ὄνομα τοῦ Καίσαρος κατὰ τὸ δικαίωμα, ὃ εἶχεν ὡς Ῥωμαῖος Πολίτης. Ἔνεκα δὲ τῆς ἐπικλήσεως ταύτης ὁ ἀπόστολος πέμπεται ὑπὸ στρατιωτικὴν συνωδίαν ἐκ Καισαρείας διὰ Σιδῶνος, Μύρων, Μελίτης, Συρακουσῶν, Ῥηγίου, Ποτιόλων, Ἀππίου, Φόρου, Τριῶν Ταβερνῶν, εἰς Ῥώμην. Οὕτω δὲ ὁ Παῦλος εἶδε τὴν Ῥώμην, εἰ καὶ οὐχὶ ὡς ἐλεύθερος κῆρυξ τοῦ Εὐαγγελίου, ὡς ἐπεθύμει. Ἡ φυλάκισις αὕτη τοῦ Παύλου δὲν ἦτο αὐστηρά· διότι ἐπετρέπει αὐτῷ νὰ κατοικήσῃ ἐν ἰδίᾳ μισθω-

θείση οικία, φυλάσσοντος ἑνὸς μόνου στρατιώτου αὐτόν. Ἡ φυλάκιαις αὕτη διήρκεσεν ἐπὶ δύο ὀλόκληρα ἔτη, καθ' ἃ ἀκωλύτως ὁ ἀπόστολος ἐδέχετο πάντας τοὺς εἰς αὐτόν πορευομένους, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάσης παρηγορίας. Τὸν Παῦλον κατὰ τὴν φυλάκισιν ταύτην ἠκολούθησαν οἱ πιστότατοι φίλοι αὐτοῦ, ὁ Λουκᾶς, ὁ Τιμόθεος, ὁ Τυχικός, ὁ Δημᾶς, ὁ Μᾶρκος, ὁ Ἀρίσταρχος καὶ ὁ Ἐπαφρᾶς (Πράξ. Ἀποστ. ΙΗ', 23-ΚΗ', 31).

Τετάρτη ἀποστολικὴ ὁδοιπορία.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀπελευθερωθεὶς τῆς πρώτης ἐν Ῥώμῃ φυλακίσεως κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 63 ἔτους μεταβαίνει εἰς τὰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας τῆς Μ. Ἀσίας, μάλιστα εἰς τὴν Ἐφεσον, ἐν ἣ ἐγκαταλείπει ὡς ἐπίσκοπον τὸν Τιμόθεον, μέλλοντα νὰ διοργανώσῃ τελείως τὴν ἐκκλησίαν αὐτῆς καὶ προφυλάξῃ αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἀναφανέντων αἰρετικῶν διδασκάλων, προδρομῶν τῶν γνωστικῶν αἱρέσεων. Ἐξ Ἐφέσου μεταβαίνει ὁ Παῦλος εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐκ τῆς Μακεδονίας διὰ τῆς Ἐφέσου πορεύεται εἰς Κρήτην, ἐνθα ἐγκαταλείπει ὡς ἐπίσκοπον τὸν Τίτον, μέλλοντα νὰ μεριμνήσῃ περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ ἀποκρούσῃ τὰς ἐκεῖ ἑτεροδιδασκαλίας (Τίτ. Α', 5). Ὅτε ὁ Παῦλος ἔγραφε τὴν πρὸς Τίτον ἐπιστολήν, πιθανῶς ἐξ Ἐφέσου, ἔσκόπει νὰ διαχειμάσῃ ἐν Νικοπόλει (Τίτ. Γ', ἐνθα ὁ ἀπόστολος καλεῖ τὸν Τίτον νὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτόν. Ὁ Παῦλος διὰ τῆς Μιλήτου καὶ διὰ τῆς Κορίνθου (Β' Τιμόθ. δ', 20) μεταβαίνει εἰς Ἰταλίαν, ὅπου βεβαίως ἐκήρυξε καὶ ἐδίδαξε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, εἶτα δὲ εἰς Ῥώμην. Ἐνταῦθα συνελήφθη καὶ ἤχθη ἐνώπιον τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς, ὑποστὰς τὴν πρώτην ἀνάκρισιν καὶ μὴ καταδικασθεὶς εἰς θάνατον· διότι εὐρέθη ἀμέτοχος τῆς εἰς τοὺς χριστιανούς ἀποδοθείσης πυρκαϊᾶς ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Νέρωνος. Ὁ Παῦλος κατὰ τὴν γενομένην ἐν Ῥώμῃ τῷ 64 ἔτει πυρκαϊᾶν εὐρίσκετο ἐν τῇ τετάρτῃ ἀποστολικῇ ὁδοιπορίᾳ του. Ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ φυλακίσει ἐν Ῥώμῃ ὁ Παῦλος δὲν εἶχεν τὴν ἐλευθερίαν, ἣν εἶχε κατὰ τὴν πρώτην του φυλάκισιν. Προβλέπει, ὅτι ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακίσει θὰ ὑποστῇ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον.

διά τοῦτο γράφει πρὸς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Τιμόθεον. « Ἐγὼ γάρ ἤδη σπένδομαι καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἡμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε. Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτής» (Β΄ Τιμόθ. δ' 6-8).

Ὁ Παῦλος κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς εἰς θάνατον κατηγορηθεὶς διὰ πολιτικὸν ἔγκλημα, ἦτοι τὴν καταπολέμησιν τῆς ἐθνικῆς θρησκείας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους καὶ διὰ τὴν εἰς αὐτὸ εἰσαγωγὴν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἥτις δὲν ἠδύνατο νὰ ἰσχύῃ ἐν τῷ Ῥωμαϊκῷ κράτει κατὰ τοὺς νόμους αὐτοῦ, ὡς νέα θρησκεία καὶ ἀπηγορευμένη (*religio nova et illicita*). Ὁ μαρτυρικὸς θάνατος τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἐγένετο τῷ 67 μ. Χ.

Ὁ ἀπόστολος Πέτρος.

Συμεὼν ἢ, ὡς ἐξηλληνίσθη, Σίμων ὁ ἐπικληθεὶς μετὰ ταῦτα ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ Πέτρος, ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰωᾶ (Ἰω. Α' 43, ΚΑ' 2, 7, 15, 16, Πράξ. Ἀποστ. ΙΕ' Β' Πέτρου α', 1), κατήγετο ἐκ τῆς ἐν Γαλιλαίᾳ πόλεως Βηθσαϊδᾶ (Ἰω. Α' 45, ΙΒ' 21), ἐξῆς ἧς βραδύτερον ἀναχωρήσας κατοίκησεν ἐν τῇ πόλει Καπερναούμ, ἐν τῷ οἴκῳ τῶν γονέων τῆς γυναικὸς του, ἐν τῷ ᾧ οἱ συγκατοίχουσι καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀνδρέας. Ἀμφότεροι δὲ οἱ ἀδελφοὶ ἠλίεον ἐν τῇ λίμνῃ τῆς Γαλιλαίας (Ματ. Η' 14, Λουκ. Δ' 38, Μάρκ. Α' 29, Λουκ. Ε' 3, Ματθ. Δ' 18). Ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἀνδρέας προσεκλήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ν' ἀφήσωσι τὸ ἀλιευτικὸν ἐπάγγελμα καὶ ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτόν· διότι ἀπεφάσισε νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς ἀλιεῖς ἀνθρώπων, ἀποστόλους, οἵτινες μέλλουσι νὰ σαγηνεύσωσι τὰ διάφορα ἔθνη εἰς τὸν χριστιανισμόν.

Εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Σωτῆρος ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἀνδρέας ἀμέσως ὑπακούσαντες ἀφῆκαν τὰ δίκτυα καὶ ἠκολούθησαν τὸν Ἰησοῦν. Ὁ Πέτρος ἦτο εἷς ἐκ τῶν στενότατα συνδεδεμένων μετὰ τοῦ Ἰησοῦ ἀποστόλων, ὡς ἦσαν καὶ οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης.

Ὁ Πέτρος ἦτο ὁ πρῶτος τῶν Ἀποστόλων, εἰς ὃν ὁ Ἰησοῦς ἐφάνη μετὰ τὴν ἀνάστασιν (Α΄ Κορινθ. ΙΕ΄ 5. Λουκ. ΚΔ΄ 34). Τὴν δὲ θεομὴν πρὸς τὸν Σωτῆρα ἀγάπην ἐπεδείξατο, ὅτε, ἐπελθόντος τοῦ Ἁγίου πνεύματος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ἤρξατο μετὰ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων ἐνεργῶν καὶ κηρῦσσω τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ (Πράξ. Ἀποστ. Α΄, 15 26 Β΄ 1—41).

Μετὰ τὸ μαρτύριον τοῦ Στεφάνου ὁ Πέτρος καὶ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι ἔμειναν ἐν Ἱεροσολύμοις (Πράξ. Ἀποστ. Η΄ 1, 2), καίπερ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας σφοδρῶς καταδιωκόμενης. Ἔνεκα δὲ τοῦ διωγμοῦ τούτου πολλοὶ τῶν πιστευσάντων καταλιπόντες τὰ Ἱεροσόλυμα ἀπῆλθον εἰς Φοινίκην, Κύπρον, Ἀντιόχειαν, Σαμαρείαν (Πράξ. Ἀποστ. ΙΑ΄ 19, Η΄ 5). Τὰς προόδους τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν Σαμαρεία μαθοῦσα ἢ ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησία πέμπει τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην, ἵνα στηρίξωσι τοὺς ἐκεῖ χριστιανούς καὶ ἐπιθέσωσιν ἐπ’ αὐτῶν τὰς χεῖρας, ὅπως λάβωσι πνεῦμα Ἅγιον. Ὁ Πέτρος ἐν Σαμαρεία εὐαγγελιζόμενος καὶ μεταδίδους τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἤλεγξε καὶ ἀπέπεμψεν ἐκ τῆς ἐκκλησίας τὸν Σίμωνα τὸν μάγον. Ταῦτα δὲ πράξας ἐπιστρέφει εἰς Ἱεροσόλυμα (Πράξ. Ἀποστ. Η΄ 14—15). Ἐντεῦθεν ἀναχωρήσας διῆλθε τὰς ἐν Ἰουδαίᾳ Γαλιλαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ ἐκκλησίας καὶ κατῆλθεν εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἰουδαίας Λύδδαν, ἔνθα θεραπεύει τὸν ἐπὶ 8 ἔτει ἐν παραλύσει κατακείμενον ἐπὶ κρᾶββάτῳ Αἰνέαν, εἶτα εἰς τὸν Σάρωνα καὶ τὴν Ἰόπην, ἐν ἣ ἄνιστᾷ ἐκ νεκρῶν τὴν Ταβιθά (Πράξ. Ἀποστ. Θ΄ 31—43). Μετὰ δὲ ταῦτα προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἑκατοντάρχου Κορνηλίου ἐπορεύθη εἰς Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης, ἔνθα βαπτίζει αὐτὸν καὶ κηρύττει πρῶτην ἤδη φορὰν τὸν λόγον εἰς τοὺς ἐθνικούς καὶ συντρώγει μετ’ αὐτῶν (Πράξ. Ἀποστ. Ι΄ 1—48).

Ὅτε ὁ Ἡρώδης ὁ Ἀγρίππας ὁ Α΄ κατὰ τὸ 44 μ. Χ. καταδιώξας τοὺς χριστιανούς ἔνεκα τῶν Ἱεροσολυμιτῶν ἐφόνευσε μαχαίρᾳ τὸν Ἰάκωβον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, τότε συνέλαβε καὶ τὸν Πέτρον καὶ ἔρριψεν εἰς τὴν φυλακὴν θέλων μετὰ τὸ Πάσχα νὰ παρουσιάσῃ αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ καὶ νὰ φονεύσῃ, ὡς ἐφόνευσε καὶ τὸν Ἰάκωβον. Ἄλλ’ ἀπὸ τῆς φυλακῆς ταύτης διὰ θαύματος ἀπελευθερωθεὶς

ὁ Πέτρος κατέλιπε τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἐπορεύθη εἰς ἕτερον τόπον τῷ 44 ἔτει (Πράξ. Ἀποστ. Β' 1—5, 17), ἦτο δὲ κατὰ τὸ 51 ἔτος μ. Χ. ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν τῇ συνόδῳ τῶν Ἀποστόλων. Ὅτι μὲν ὁ Πέτρος μετέβη εἰς τὴν Ῥώμην δὲν ἀντίκειται εἰς παλαιὰν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι δὲν ἐγένετο ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησίας καὶ πρῶτος ἐπίσκοπος αὐτῆς, ὡς διατείνονται οἱ Παπισταί, εἶναι ἐναντίον καὶ πρὸς τὰς περὶ Πέτρου μαρτυρίας τῆς Κ. Διαθήκης καὶ πρὸς τὴν παλαιὰν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Πέτρος ἀπέθανεν ἐν Ῥώμῃ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ Νέρωνος ἐν ἔτει 67 μ. Χ., ὀλίγους μόνον μῆνας ἐνταῦθα διατρίψας.

Ἰάκωβος ὁ ἀδελφύθεος.

Ὁ Ἰάκωβος ἦτο εἰς τῶν λεγομένων ἀδελφῶν τοῦ Κυρίου, ὧν ἀναφέρονται ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ τέσσαρες καὶ οἵτινες ἦσαν ὁ Ἰάκωβος, ὁ Ἰούδας, ὁ Σίμων καὶ ὁ Ἰωσήφ (Μαθ. ΙΒ' 42, ΙΓ' 55). Ἦσαν δὲ οὗτοι τέκνα ἐκ προτέρας γυναικὸς τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ μνηστήρου τῆς Παρθένου Μαρίας, ὡς ἀναφέρει ἀρχαία παράδοσις μνημονευομένη ὑπὸ τοῦ Ὁριγένους εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον (ὄρα, ὡς καὶ τόμ. 10, ἔκδ. Migne Ἑλλ. Πατρ. τόμ. 13 σελ. 876). Φαίνεται, ὅτι ὁ Ἰάκωβος ὁ ἀδελφὸς τοῦ Χριστοῦ, ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν, ὁπότε μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐνεφανίσθη αὐτῷ ὁ Σωτὴρ, ὡς ἀναφέρει ὁ Παῦλος γράφων «ὄφθη Ἰακώβω, εἶτα τοῖς Ἀποστόλοις πᾶσι» (Α' Κορινθ. ΙΕ' 7). Ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως ταύτης ὁ Ἰάκωβος ἐγένετο ἐνθερμος ὁπαδὸς τοῦ Ἰησοῦ καὶ ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων ἀνεγνωρίσθη ἐπίσκοπος πρῶτος τῆς μητρὸς τῶν ἐκκλησιῶν. Ἦτο ἀνὴρ δίκαιος καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ἐθεωρήτω προπύργιον τοῦ λαοῦ (Ἠγήσιππος παρ' Εὐσεβίῳ ἐκκλ. Ἱστορ. βιβλ. Β', κεφ. 23).

Ὁ Ἰάκωβος κατελέγετο ἐν τῇ χορεία ἐκείνων τῶν παρ' Ἐβραίοις Ναζιραίων, οἵτινες ἐφ' ὄρου ζωῆς των ἀπῆχον τῶν οἰνοπνευμάτων. Ἦτο ἀνὴρ εὐσεβῆς συνηθίζων συχνὰ νὰ προσεύχηται γονυπετὴς ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ νὰ ζητῇ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ. Αἱ γονυκλισίαι αὐτοῦ ἦσαν τόσον συχναί, ὥστε

τὰ γόνατα αὐτοῦ ἐσκληρύνθησαν, ὡς τὰ τῆς καμήλου (Ἠγήσιππος αὐτόθι).

Περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰακώβου ὁ Ἑβραῖος ἱστοριογράφος Ἰώσηπος (Ἰουδ. ἀρχαιολ. βιβλ. Κ', κεφ. 9, § 1) λέγει ὅτι ὁ ἀρχιερεὺς Ἄνανος συγκαλέσας τὸ συνέδριον τῶν Ἰουδαίων κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς τὸν διὰ λιθοβολισμοῦ θάνατον. Ὁ διὰ λιθοβολισμοῦ θάνατος αὐτοῦ, ὡς διὰ πολλῶν περιγράφει ὁ χριστιανὸς ἱστορικός Ἠγήσιππος, συνέβη ὡς ἑξῆς: Ὁ Ἰακώβος ἀνεβιβάσθη εἰς τὸ πτερύγιον τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων, ἦτοι εἰς τὸ ὕψιστον μέρος τοῦ ἀετώματος ἢ τοῦ μετώπου τοῦ ναοῦ, ὅπερ ἔχον τριγωνικὸν σχῆμα ἐν εἴδει πτερυγῶν ὀνομάσθη πτερύγιον. Ἐπειτα ἀπὸ τοῦ πτερυγίου τούτου ἐρρίφθη πρὸς τὰ κάτω καὶ ἐλιθοβολήθη ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων. Ἡ περιγραφή τοῦ λιθοβολισμοῦ τοῦ Ἰακώβου, ὑπὸ τοῦ Ἠγησιπποῦ εἶναι σχεδὸν σύμφωνος τῷ ποινικῷ νόμῳ τῶν Ἰουδαίων περὶ λιθοβολισμοῦ, καθ' ὃν ὁ ἐπὶ λιθοβολισμῷ καταδικασθεὶς ἐρρίπτετο ἀπὸ τινος ὕψους πρὸς τὰ κάτω καί, ἐὰν ἔζη ἀκόμη, ἐρρίπτετο ἐπ' αὐτοῦ βαρὺς λίθος καὶ τὸ παριστάμενον πλῆθος ἐφόρνευεν αὐτὸν λίθοις.

Ἔργον τοῦ Ἰακώβου εἶναι ἡ ἐπιστολὴ αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐκτὸς τῆς Παλαιστίνης Ἰουδαίους χριστιανούς, ὅπως διδάξῃ αὐτοὺς τὴν ἀληθῆ χριστιανικὴν πίστιν καὶ τελειότητα. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτοῦ ὑπάρχει κατατεταγμένη ἐν τοῖς βιβλίοις τῆς Καινῆς Διαθήκης πρώτη ἐν ταῖς καθολικαῖς ἐπιστολαῖς.

ΜΕΡΟΣ Α΄.

ΠΕΡΙΚΟΠΑΙ ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Ἡ ἔδρασις τῆς πρώτης Ἐκκλησίας

(Β'. 1—41).

- 1 Ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ἦσαν
2 ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτό. Καὶ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐ-
3 ρανοῦ ἦχος, ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον
4 τὸν οἶκον, οὗ ἦσαν καθήμενοι καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζό-
5 μεναι γλώσσαι ὡσεὶ πυρός, ἐκάθισέ τε ἐφ' ἓνα ἕκαστον αὐτῶν,
6 καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες Πνεύματος Ἁγίου, καὶ ἤρξαντο
7 λαλεῖν ἐτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀπο-
8 φθέγγεσθαι. Ἦσαν δὲ ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι
9 ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν. Γενο-
10 μένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης, συνῆλθε τὸ πλῆθος καὶ συνεχύθη·
11 ὅτι ἤκουον εἰς ἕκαστος τῆ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λαλούντων αὐτῶν.
12 Ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ ἐθαύμαζον, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους
13 οὐκ ἰδοῦ πάντες οὗτοί εἰσιν οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι καὶ πῶς
14 ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῆ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν. ἐν ἧ ἔγεν-
15 νήθημεν, Πάρθοι καὶ Μῆδοι καὶ Ἐλαμίται, καὶ οἱ κατοικοῦντες
16 τὴν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καὶ Καππαδοκίαν, Πόντον καὶ
17 τὴν Ἀσίαν, Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν, Αἴγυπτον καὶ τὰ μέρη
18 τῆς Λιβύης τῆς κατὰ Κυρήνην, καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες Ῥωμαῖοι,
19 Ἰουδαῖοι τε καὶ προσήλυτοι, Κρήτες καὶ Ἄραβες, ἀκούομεν
20 λαλούντων αὐτῶν ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ ;
21 Ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ διηπόρουν, ἄλλος πρὸς ἄλλον λέγον-
22 τες· τί ἂν θέλει τοῦτο εἶναι ; Ἄτεροι δὲ χλευάζοντες ἔλεγον, ὅτι
23 γλεύκους μεμεστομένοι εἰσὶ.
24 Σταθεῖς δὲ Πέτρος σὺν τοῖς ἑνδεκα ἐπῆρε τὴν φωνὴν αὐτοῦ

καὶ ἀπεφθέγγετο αὐτοῖς. Ἄνδρες Ἰουδαῖοι, καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐν Ἱερουσαλὴμ ἅπαντες, τοῦτο ὑμῖν γνωστὸν ἔστω καὶ ἐνωτίασθε τὰ ῥήματά μου. Οὐ γάρ, ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, οὗτοι μεθύουσιν· ἔστι γὰρ ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας· ἀλλὰ τοῦτό ἐστι τὸ εἶρημένον διὰ τοῦ προφήτου Ἰωήλ· «Καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει ὁ Θεός, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὄρασεις ὄψονται, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια ἐνυπνιασθήσονται· καὶ γε ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου καὶ προφητεύσουσι. Καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ σημεῖα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω, αἶμα καὶ πῦρ καὶ ἀτμίδα καπνοῦ· ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς σκότος καὶ ἡ σελήνη εἰς αἶμα πρὶν ἢ ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν Κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ. Καὶ ἔσται πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα Κυρίου σωθήσεται. Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, ἀκούσατε τοὺς λόγους τούτους· Ἰησοῦν, τὸν Ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποδεδειγμένον εἰς ὑμᾶς δυνάμεσι καὶ τέρασι καὶ σημείοις, οἷς ἐποίησε δι' αὐτοῦ ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ οἴδατε, τοῦτον τῇ ὀρισμένῃ βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ Θεοῦ ἔκδοτον λαβόντες, διὰ χειρῶν ἀνόμων προσπῆξαντες ἀνείλετε· ὃν ὁ Θεὸς ἀνέστησε λύσας τὰς ὀδῖνας θανάτου, καθότι οὐκ ἦν δυνατόν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ. Δαβὶδ γὰρ λέγε εἰς αὐτόν· «Προσώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός, ὅτι ἐκ δεξτῶν μου ἔστιν, ἵνα μὴ σαλευθῶ· διὰ τοῦτο ἐφράνθη ἡ καρδία μου καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου, ἔτι δὲ καὶ ἡ σάξ μου κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς Ἄδου, οὐδὲ δώσεις τὸν ὄσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. Ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς, πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου.» Ἄνδρες ἀδελφοί, ἔξοδον εἶπεῖν μετὰ παρρησίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου Δαβὶδ, ὅτι καὶ ἐτελεύτησε καὶ ἐτάφη καὶ τὸ μνήμα αὐτοῦ ἔστιν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης. Προφήτης οὖν ὑπάρχων καὶ εἰδώς, ὅτι ὄρακα ὤμοσεν αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα ἀναστήσειν τὸν Χριστὸν καθίσει ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, προῖδὼν ἐλάλησε περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, ὅτι οὐ κατελείφθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς

32 Ἄδου οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν. Τοῦτον τὸν Ἰησοῦν
33 ἀνέστησεν ὁ Θεός, οὗ πάντες ἡμεῖς ἔσμεν μάρτυρες. Τῇ δεξιᾷ
οὖν τοῦ Θεοῦ ὑψωθεὶς τὴν τε ἐπαγγελίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος
λαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς, ἐξέχεε τοῦτο, ὃ νῦν ὑμεῖς βλέπετε καὶ
34 ἀκούετε. Οὐ γὰρ Δαυὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανοὺς· λέγει δὲ
35 αὐτός· «Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου
36 ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου». Ἀσφα-
λῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ ὅτι Κύριον καὶ Χριστὸν
αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐποίησε, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώ-
37 σατε. Ἀκούσαντες δὲ κατενύγησάν τῇ καρδίᾳ· εἰπόν τε πρὸς τὸν
Πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς Ἀποστόλους. Τί ποιήσωμεν, ἄνδρες
38 ἀδελφοί; Πέτρος δὲ ἔφη πρὸς αὐτούς. Μετανοήσατε καὶ βαπτι-
σθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν
39 ἁμαρτιῶν, καὶ λήψεσθαι τὴν δωρεάν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.
Ἐγὼ γὰρ ἔστιν ἡ ἐπαγγελία καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν καὶ πᾶσι
40 τοῖς εἰς μικράν, ὅσους ἂν προσκαλέσητε Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν.
Ἐτέροις τε λόγοις πλείοσι διεμαρτύρητο καὶ παρεκάλει λέγων.
41 Σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς ταύτης. Οἱ μὲν οὖν ἀσμέ-
νως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν, καὶ προσετέ-
θησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλια.

✕ *Ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη τῶν πρώτων χριστιανῶν.*

(Πράξ. Ἀποστ. Δ' 32—35)

32 Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ
μία, καὶ οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι,
33 ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. Καὶ μεγάλη δυνάμει ἀπεδίδουν
τὸ μαρτύριον οἱ Ἀπόστολοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ,
34 χάρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς· οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις
ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς· ὅσοι γὰρ κτήτορες χωριῶν ἢ οἰκιῶν ὑπῆρ-
χον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων καὶ ἐτί-
35 θουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων· διεδίδετο δ' ἕκαστῳ
καθότι ἂν τις χρεῖαν εἶχεν. ✕

Ἡ εἰς τὸν χριστιανισμόν προσέλευσις τοῦ Ἀποστόλου Παύλου.

(Πράξ. Ἀποστ. Θ'. 1—30).

1 Ὁ δὲ Σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου εἰς τοὺς μαθη-

τὰς τοῦ Κυρίου, προσελθὼν τῷ ἀρχιερεῖ ἠτήσατο παρ' αὐτοῦ 2
 ἐπιστολὰς εἰς Δαμασκὸν πρὸς τὰς συναγωγάς, ὅπως εἰάν τινες
 εὗρη τῆς ὁδοῦ ὄντας ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας δεδεμένους ἀγάγῃ
 εἰς Ἱερουσαλὴμ. Ἐγ δὲ τῷ πορεύεσθαι, ἐγένετο αὐτὸν ἐγγίξιν 3
 τῇ Δαμασκῷ, καὶ ἐξαίφνης περιήστραψεν αὐτὸν φῶς ἀπὸ τοῦ
 οὐρανοῦ, καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν ἤκουσε φωνὴν λέγουσαν αὐτῷ 4
 Σαοὺλ, Σαοὺλ, τί με διώκεις; Εἶπε δὲ τίς εἶ, Κύριε; Ὁ δὲ 5
 Κύριος εἶπεν. Ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς, ὃν σὺ διώκεις· σκληρόν σοι
 πρὸς κέντρα λακτιζῆσαι, τρέμων τε καὶ θαμβῶν εἶπε Κύριε, τί 6
 με θέλεις ποιῆσαι; Καὶ ὁ Κύριος πρὸς αὐτόν, ἀνάστηθι καὶ
 εἰσελθε εἰς τὴν πόλιν καὶ λαληθήσεται σοι, τίσε δεῖ ποιεῖν. Οἱ 7
 δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτῷ εἰστήκεισαν ἐννεοί, ἀκούοντες
 μὲν τῆς φωνῆς, μηδένα δὲ θεωροῦντες. Ἠγέρθη δὲ Σαῦλος ἀπὸ 8
 τῆς γῆς ἀνεωγμένων δὲ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, οὐδένα ἔβλεπε
 χειραγωγοῦντες δὲ αὐτὸν εἰσήγαγον εἰς Δαμασκόν. Καὶ ἦν 9
 ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων, καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲ ἔπιεν. Ἦν δὲ τις 10
 μαθητῆς ἐν Δαμασκῷ ὀνόματι Ἀνανίας καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν ὁ 11
 Κύριος ἐν ὄραματι. Ἀνανία. Ὁ δὲ εἶπεν Ἰδοὺ ἐγώ, Κύριε. Ὁ
 δὲ Κύριος πρὸς αὐτόν ἀναστὰς πορεύθητι ἐπὶ τὴν ῥύμην τὴν
 καλουμένην Εὐθεΐαν καὶ ζήτησον ἐν οἰκίᾳ Ἰουδα Σαῦλον ὀνό- 12
 ματι Ταρσέα· ἰδοὺ γὰρ προσεύχεται, καὶ εἶδεν ἐν ὄραματι ἄν- 13
 δρα ὀνόματι Ἀνανίαν εἰσελθόντα καὶ ἐπιθέντα αὐτῷ χεῖρα,
 ὅπως ἀναβλέψῃ. Ἀπεκρίθη δὲ ὁ Ἀνανίας· Κύριε, ἀκήροα ἀπὸ 13
 πολλῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κακὰ ἐποίησε τοῖς ἁγίοις
 σου ἐν Ἱερουσαλὴμ· καὶ ὧδε ἔχει ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων 14
 δῆσαι πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου. Εἶπε δὲ πρὸς 15
 αὐτόν ὁ Κύριος· Πορεύου, ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς μοι ἐστὶν οὗτος
 τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων, ἵνα τε
 Ἰσραὴλ· ἐγὼ γὰρ ὑποδείξω αὐτῷ ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνό- 16
 ματός μου παθεῖν. Ἀπῆλθε δὲ Ἀνανίας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν 17
 οἰκίαν, καὶ ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτόν τὰς χεῖρας εἶπε· Σαοὺλ ἀδελφέ,
 ὁ Κύριος ἀπέσταλκέ με, Ἰησοῦς ὁ ὀφθείσ σοι ἐν τῇ ὁδῷ ἣ ἤρχου,
 ὅπως ἀναβλέψῃς καὶ πλησθῆς Πνεύματος Ἁγίου. Καὶ εὐθέως 18
 ἀπέπεσον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ὡσεὶ λεπίδας, ἀνέβλεψέ τε
 παραχρῆμα καὶ ἀναστὰς ἔβαπτίσθη, καὶ λαβὼν τροφήν ἐνίσχυ- 19
 σεν. Ἐγένετο δὲ ὁ Σαῦλος μετὰ τῶν ἐν Δαμασκῷ μαθητῶν 20
Γ. Ι. Δέσβου, Ἑρμηνεῖα περικ. τῶν Ἀποστόλων. Ἐκδοσις δ'. 2

- 21 ἡμέρας τινάς, καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἐκήρυσσε τὸν Ἰησοῦν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες καὶ ἔλεγον· οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ πορθήσας ἐν Ἱερουσαλὴμ τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦτο, καὶ ὧδε εἰς τοῦτο ἐληλύθει, ἵνα δεδαιμένους αὐτοὺς ἀγάγῃ ἐπὶ τοὺς ἀρχιερεῖς,
- 22 Σαῦλος δὲ μᾶλλον ἐνεδυναμοῦτο, καὶ συνέχυνε τοὺς Ἰουδαίους
- 23 τοὺς κατοικοῦντας ἐν Δαμασκῶ, συμβιβάζων, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός. Ὡς δὲ ἐπληροῦντο ἡμέραι ἱκαναί, συνεβουλεύσαντο οἱ
- 24 Ἰουδαῖοι ἀνελεῖν αὐτόν· ἐγνώσθη δὲ τῷ Σαύλῳ ἡ ἐπιβουλὴ αὐτῶν, παρετήρουν τε τὰς πύλας ἡμέρας τε καὶ νυκτός, ὅπως αὐτὸν
- 25 ἀνέλωσι. Λαβόντες δὲ αὐτόν οἱ μαθηταὶ νυκτός καθῆκαν διὰ
- 26 τοῦ τείχους χαλάσαντες ἐν σφυρίδι. Παραγενόμενος δὲ ὁ Σαῦλος εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπειρᾶτο κολλᾶσθαι τοῖς μαθηταῖς· καὶ πάντες
- 27 ἐφοβοῦντο αὐτόν, μὴ πιστεύοντες, ὅτι ἐστὶ μαθητῆς, Βαρνάβας δὲ ἐπιλαβόμενος αὐτόν ἤγαγε πρὸς τοὺς Ἀποστόλους καὶ διηγήσατο αὐτοῖς, πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδε τὸν Κύριον καὶ ὅτι ἐλάλησεν αὐτῷ, καὶ πῶς ἐν Δαμασκῶ ἐπαρρησιάσατο ἐν τῷ ὀνόματι
- 28 τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ ἦν μετ' αὐτῶν εἰσπορευόμενος καὶ ἐκπορευόμενος ἐν Ἱερουσαλὴμ, καὶ παρρησιαζόμενος ἐν τῷ ὀνόματι
- 29 τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ἐλάλει τε καὶ συνεζήτει πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς· οἱ δὲ ἐπεχείρουν αὐτόν ἀνελεῖν. Ἐπιγνότες δὲ οἱ ἀδελφοὶ κατήγαγον αὐτόν εἰς Καισάρειαν καὶ ἐξαπέστειλαν αὐτόν εἰς Ταρσόν.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐν Ἀθήναις.

(Ζ'. 16—34)

- 16 Ἐν ταῖς Ἀθήναις ἐκδεχομένου αὐτοὺς τοῦ Παύλου, παρωξύνετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ θεωροῦντι κατείδωλον
- 17 οὔσαν τὴν πόλιν. Διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς σεβομένοις, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν ἡμέ-
- 18 ραν πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας. Τινὲς δὲ τῶν ἐπικουρείων καὶ τῶν Στωϊκῶν φιλοσόφων συγέβαλον αὐτῷ καὶ τινες ἔλεγον· τί ἂν θέλει ὁ σπερμιολόγος οὗτος λέγειν; Οἱ δὲ ξένων δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι ὅτι τὸν Ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνάστασιν

αὐτοῖς εὐηγγελίζετο. Ἐπιλαβόμενοι τε αὐτοῦ ἐπὶ τὸν Ἄρειον 19
Πάγον ἤγαγον λέγοντες· δυνάμεθα γινῶναι, τίς ἢ καινὴ αὕτη ἢ
ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδασχῆ; Ξενίζοντα γάρ τινα εἰσφέρεις εἰς 20
τὰς ἀκοὰς ἡμῶν· βουλόμεθα οὖν γινῶναι τί ἂν θέλει ταῦτα εἶναι.

Ἄθηναῖοι δὲ πάντες καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ξένοι εἰς οὐδὲν ἕτερον 21
εὐκαιροῦν ἢ λέγειν τι καὶ ἀκούειν καινότερον.

✠ Σταθεῖς δὲ ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ Ἄρειου Πάγου, ἔφη· 22
Ἄνδρες Ἄθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς
θεωρῶ διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν, 23
εὔρον καὶ βωμόν, ἐν ᾧ ἔπεγέγραπτο. Ἄγνωστω Θεῷ. Ὅν οὖν
ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλω ὑμῖν. Ὁ Θεὸς ὁ 24
ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐρανοῦ καὶ
γῆς κύριος ὑπάρχων οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, οὐδὲ
ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θεραπεύεται προσδεόμενός τις, αὐτὸς 25
διδούς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς 26
αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον
τῆς γῆς, ὀρίσας προτεταγμένους καιροὺς καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς
κατοικίας αὐτῶν· ζητεῖν τὸν Κύριον, εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐ- 27
τὸν καὶ εὔροισεν, καίτοι γε οὐ μικρὰν ἀπὸ ἑνὸς ἐκάστου ἡμῶν
ὑπάρχοντα. Ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, ὡς 28
καὶ τινες τῶν καθ' ἡμᾶς ποιητῶν εἰρήκασι· τοῦ γὰρ καὶ γένος 29
ἐσμέν». Γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ Θεοῦ οὐκ ὀφείλομεν νομί-
ζειν χρυσοῦ ἢ ἀργύρου ἢ λίθου, χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμή-
σεως ἀνθρώπου, τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον. Τοὺς μὲν οὖν χρόνους 30
τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ Θεὸς τανῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις
πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν· διότι ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ἣ μέλλει κρί- 31
νειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὤρισε, πίστιν
παρασχῶν πᾶσιν, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. Ἀκούσαντες δὲ 32
ἀνάστασιν νεκρῶν οἱ μὲν ἐχλεύαζον· οἱ δὲ εἶπον· ἀκουσόμεθά
σον πάλιν περὶ τούτου. Καὶ οὗτος ὁ Παῦλος ἐξῆλθεν ἐκ μέσου 33
αὐτῶν. Τινὲς δὲ ἄνδρες κολληθέντες αὐτῷ ἐπίστευσαν, ἐν οἷς 34
καὶ Διονύσιος ὁ Ἀρσοπαγίτης καὶ Γυνὴ ὀνόματι Δάμαρις καὶ
ἕτεροι σὺν αὐτοῖς.

ΜΕΡΟΣ Β.

ΠΕΡΙΚΟΠΑΙ ΕΚ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Κήρυγμα τοῦ ἀποστόλου Παύλου περὶ τοῦ ἐσταυρωμένου.

(Α΄ Κορινθ. α΄. 18—31).

18 Ὁ λόγος ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστὶ,
τοῖς δὲ σφριζομένοις ἡμῖν δύναμις Θεοῦ ἐστὶ. Γέγραπται γάρ
19 «ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν
20 ἀθετήσω». Ποῦ σοφός; Ποῦ γραμματεὺς; Ποῦ συζητητὴς τοῦ
αἰῶνος τούτου; Οὐχὶ ἐμῶρανεν ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου
21 τούτου; Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος
διὰ τῆς σοφίας τὸν Θεόν, εὐδόκησεν ὁ Θεὸς διὰ τῆς μωρίας
22 τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας· ἐπειδὴ καὶ Ἰουδαῖοι
23 σημεῖον αἰτοῦσι καὶ Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν· ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν
Χριστὸν ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίους μὲν σκάνδαλον, Ἕλ-
24 λησι δὲ μωρίαν, αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς, Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλ-
25 λησι Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν· ὅτι τὸ μωρὸν
τοῦ Θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ· καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ
26 Θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ. Βλέπετε γὰρ τὴν κλησιν
ὑμῶν, ἀδελφοί, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυ-
27 νατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς, ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο
ὁ Θεός, ἵνα τοὺς σοφοὺς κατασχύνη καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κό-
28 σμου ἐξελέξατο ὁ Θεός, ἵνα κατασχύνη τὰ ἰσχυρά, καὶ τὰ
29 ἀγενῆ τοῦ κόσμου καὶ τὰ ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ Θεός, καὶ
τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ· ὅπως μὴ καυχῆσθαι
30 πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ. Ἐξ αὐτοῦ δὲ ἡμεῖς ἐστε ἐν Χριστῷ
Ἰησοῦ, ὃς ἐγεννήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ
31 ἁγιασμός καὶ ἀπολύτρωσις, ἵνα καθὼς γέγραπται. «Ὁ καυ-
χόμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω».

Παθήματα τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἐκ τοῦ κηρύγματος.

(Β'. Κορινθ. ΙΑ'. 23—31).

Ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς υπερβαλλόντως, ἐν 23
φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις, ὑπὸ Ἰουδαίων 24
πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον, τρίς ἐρραβδίσθη, 25
ἅπαξ ἐλιθάσθη, τρίς ἐναυάγησα, νυχθημερόν ἐν τῷ βυθῷ πε-
ποίηκα ὁδοπορίας πολλάκις, κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις 26
ληστών, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἔθνῶν, κινδύνοις ἐν
πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσῃ, κινδύνοις ἐν
ψευδαδέλοις· ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, 27
ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστεαῖς πολλάκις, ἐν φύχει καὶ γυμνό- 28
τητι· χωρὶς τῶν παρεκτός ἢ ἐπισύστασις μου ἢ καθ' ἡμέραν, ἢ
μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. Τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ ; 29
Τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ προοῦμαι ; Εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, 30
τὰ τῆς ἀσθεनेίας μου καυχῆσομαι. Ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυ- 31
ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οἶδεν, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶ- 32
νας ὅτι οὐ ψεύδομαι.

Ἡ δύναμις τῆς πίστεως.

(Ἐβρ. ΙΑ'. 33—40).

Οἱ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιο- 33
σύνην. ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων, ἔσβε- 34
σαν δύναμιν πυρός, ἔφυγον στόματα μαχαίρας, ἐνεδυναμώθη-
σαν ἀπὸ ἀσθεनेίας, ἐγεννήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς
ἐκλίναν ἄλλοτριῶν· ἔλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νε- 35
κρούς αὐτῶν· ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν, οὐ προσδεξάμενοι τὴν
ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν· ἕτεροι δὲ 36
ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων πείραν ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ
φυλακῆς, ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐπειράσθησαν, ἐν φόνῳ 37
μαχαίρας ἀπέθανον, περιήλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν,
ὑστρουόμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, (ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ 38
κόσμος), ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ
κατὰ ὅποις τῆς γῆς. Καὶ οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς 39

40 πίστεως οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμῶν
κρεῖττον τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι.

Ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά.

(Ἰακώβ. Β'. 14 - 24).

14 Τί τὸ ὄφελος ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγη τις ἔχειν, ἔργα.
15 δὲ μὴ ἔχη ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν ; Ἐὰν δὲ ἀδελ-
16 φὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσι καὶ λειπόμενοι ὅσι τῆς ἐφημέ-
ρου τροφῆς, εἶπη δέ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν, ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ,
θερμαίνεσθαι καὶ χορτάζεσθε, μὴ δώτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια
17 τοῦ σώματος, τί τὸ ὄφελος Οὕτω καὶ ἡ πίστις, ἐὰν μὴ ἔργα
18 ἔχη, νεκρά ἐστι καθ' ἑαυτήν. Ἄλλ' ἔρεῖς τις. Σὺ πίστιν ἔχεις,
καὶ γὰρ ἔργα ἔχω· δεῖξόν μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου,
19 καὶ γὰρ δεῖξω σοι ἐκ τῶν ἔργων τὴν πίστιν μου. Σὺ πιστεύεις, ὅτι
ὁ Θεὸς εἰς ἐστι· καλῶς ποιεῖς· καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι καὶ
20 φρίσσουνσι. Θέλεις δὲ γνῶναι, ὦ ἄνθρωπε κενέ, ὅτι ἡ πίστις χω-
21 ρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν ; Ἀβραάμ ὁ πατὴρ ἡμῶν οὐκ ἐξ
ἔργων ἐδικαιώθη, ἀνενέγκας Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυ-
22 σιαστήριον ; Βλέπετε ὅτι ἡ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ,
23 καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη, καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ
λέγουσα· « Ἐπίστευσε δὲ ὁ Ἀβραάμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη »
24 αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην», καὶ φίλος Θεοῦ» ἐκλήθη. Ὁρατε τοί-
νυν ὅτι ἐξ ἔργων δικαιοῦται ἄνθρωπος καὶ οὐκ ἐκ πίστεως
μόνον.

Ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη.

(Α'. Κορινθ. ΙΓ' 1—13)

1 Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων
ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω γέγονα χαλκὸς ἠχῶν ἢ κτύβαλον ἀλαλά-
2 ζον. Καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα, καὶ
πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη
3 μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν εἰμι. Καὶ ἐὰν ψωμίζω
πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου, ἵνα
4 καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω οὐδὲν ὠφελοῦμαι. Ἡ ἀγάπη
μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, ἡ ἀγάπη οὐ περ-

περεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, 5
οὐ παροξύνεται, οὐ λογιζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει τῇ ἀδικίᾳ, 6
συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ· πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα 7
ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει. Εἴτε δὲ 8
προφητεῖαι καταργηθήσονται· εἴτε γλῶσσαι παύσονται· εἴτε
γνώσις καταργηθήσεται. Ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν καὶ ἐκ μέ- 9
ρους προφητεύομεν· ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέ- 10
ρους καταργηθήσεται. Ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν, 11
ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην· ὅτε γέγονα ἀνήρ,
κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. Βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν 12
αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· ἄρτι γινώσκω ἐκ
μέρους, τὸ δὲ ἐπιγνώσσομαι, καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. Νυνὶ δὲ 13
μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων ἡ
ἀγάπη.

Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Χριστόν.

(Ῥωμ. Η'. 35—39).

Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; Θλίψις ἢ 35
στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ λιμὸς ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μά-
χαιρα; Καθὼς γέγραπται ὅτι «ἐνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν 36
ἡμέραν· ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς»· ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶ- 37
σιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς· πέπεισμαι γάρ, ὅτι 38
οὔτε θάνατος, οὔτε ζῶή, οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαί, οὔτε δυνάμεις,
οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὑψώματα οὔτε βάθος οὔτε 39
τις κτίσις ἐτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρῆσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ
Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον.

(Ῥωμ. ΙΒ', 9—1).

Ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος. Ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρόν, κολ- 9
λώμενοι τῷ ἀγαθῷ τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι, τῇ 10
τιμῇ ἀλλήλους προηγουμένοι· τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί, τῷ πνεύ- 11
ματι ζέοντες, τῷ Κυρίῳ δουλεύοντες, τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ 12
θλίψει ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες, ταῖς χρεῖαις 13
τῶν ἀγίων κοινωνοῦντες, τὴν φιλοξενίαν διώκοντες. Εὐλογεῖτε 14

15 τοὺς διώκοντας ὑμᾶς, εὐλογεῖτε καὶ μὴ καταρᾶσθε. Χαίρειν
 μετὰ χαιρόντων καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων. Τὸ αὐτὸ εἰς ἄλ-
 16 λήλους φρονοῦντες. Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς τα-
 17 πεινοῖς συναπαγόμενοι. Μὴ γίνεσθαι φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς.
 18 Μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες. Προνοοῦμενοι κατὰ ἐνώ-
 19 πιον πάντων ἀνθρώπων· εἰ δυνατόν, τὸ ἐξ ὑμῶν μετὰ πάντων
 ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες. Μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, ἀγαπητοί,
 20 ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ· γέγραπται γάρ. «Ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ
 ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος». Ἐὰν οὖν πεινᾷ ὁ ἐχθρὸς σου ψώ-
 21 μιζε αὐτόν, ἐὰν διψᾷ πότιζε αὐτόν· τοῦτο γὰρ ποιῶν ἄνθρακας
 πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κα-
 κοῦ ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.

Αἱ ἰδιότητες τοῦ χριστιανικοῦ βίου.

(Κολοσσ. Γ'. 5—17).

5 Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ἡμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκα-
 θαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἣτις
 6 ἐστὶν εἰδωλωλατρία, δι' ἧς ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς
 7 υἱοὺς τῆς ἀπειθείας, ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς περιπατήσατέ ποτε, ὅτε
 8 ἐζῆτε ἐν αὐτοῖς· νυνὶ δὲ ἀπόθυσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα, ὀργὴν,
 θυμὸν, κακίαν, βλασφημίαν, αἰσχρολογίαν ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν·
 9 μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρω-
 10 πον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον, τὸν
 ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίστοντος αὐτόν,
 11 ὅπου οὐκ ἔστι Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία
 βάρβαρος, Σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος, ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν
 12 πᾶσι Χριστός. Ἐνδύσασθε οὖν, ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ ἅγιοι
 καὶ ἠγαπημένοι, σπλάγχνα οἰκτιρῶν, χρηστότητα, ταπεινοφρο-
 13 σύνην, πραότητα, μακροθυμίαν, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων καὶ χαρι-
 ζόμενοι ἑαυτοῖς, ἐὰν τις πρὸς τινα ἔχη μομφήν· καθὼς καὶ ὁ
 14 Χριστὸς ἔχαρίσατο ἡμῖν, οὕτω καὶ ὑμεῖς· ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις
 15 τὴν ἀγάπην, ἣτις ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος. Καὶ ἡ εἰρήνη
 τοῦ Θεοῦ βραβευέτω ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, εἰς ἣν καὶ ἐκλή-
 16 θητε ἐν ἐνὶ σώματι, καὶ εὐχάριστοι γίνεσθαι· ὁ λόγος τοῦ Χρι-
 στοῦ ἐνοικεῖτω ἐν ὑμῖν πλουσίως, ἐν πάσῃ σοφίᾳ· διδάσκοντες

καὶ νουθετοῦντες ἑαυτοὺς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ἐν χάριτι ᾄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ. Καὶ 17
πᾶν ὅ,τι ἂν ποιῆται ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ, πάντα ἐν ὀνόματι Κυρίου Ἰησοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ δι' αὐτοῦ.

Ἡ δι' ἔργων ἀπόδειξις τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος.

(Γαλατ. Ε'. 13—5. 1—10).

Ἵμεῖς ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε ἀδελφοί· μόνον μὴ τὴν ἐλευ- 13
θερίαν εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκί, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύετε
ἀλλήλοις. Ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν ἐνὶ λόγῳ πληροῦται ἐν τῷ «ἀγα- 14
πήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν»· εἰδὲ ἀλλήλους δάκνετε καὶ 15
κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπὸ ἀλλήλων ἀναλωθῆτε.

Λέγω δέ, πνεύματι περιπατεῖτε καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ 16
τελέσητε. Ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ 17
πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκὸς· ταῦτα δὲ ἀντίκειται ἀλλήλοις. ἵνα μὴ
ἂ ἂν θέλητε, ταῦτα ποιῆτε. Εἰ δὲ πνεύματι ἄγεσθε, οὐκ ἐστὲ 18
ὑπὸ νόμον. Φανερὰ δ' ἐστὶ τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς· ἅτινά ἐστι 19
μοιχεία, πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρία, φαρμα- 20
κεία, ἔχθραι, ἔρεις, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθείαι, διχοστασίαι, αἰρέ- 21
σεις φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶμοι καὶ τὰ ὅμοια τούτοις· ἂ προ-
λέγω ὑμῖν, καθὼς καὶ προεἶπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράττοντες
βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύ- 22
ματός ἐστιν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης,
ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια· κατὰ τῶν τοιούτων 23
οὐκ ἐστὶ νόμος. Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν 24
τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. Εἰ ζῶμεν πνεύματι, πνεύ- 25
ματι καὶ στοιχῶμεν. Μὴ γινώμεθα κενόδοξοι ἀλλήλοις προ- 26
καλούμενοι, ἀλλήλοις φθονοῦντες. Ἀδελφοί, ἐὰν καὶ προληφθῆ 1
ἄνθρωπος ἐν τινι παραπτώματι, ἡμεῖς οἱ πνευματικοὶ καταρτί- 2
ζεται τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραότητος, σκοπῶν σεαυτὸν μὴ
καὶ σὺ πειρασθῆς· ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀνα-
πληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ. Εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναι τι, 3
μηδὲν ὄν, ἑαυτὸν φρεναπατᾷ. Τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω 4
ἕκαστος, καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἔξει καὶ οὐκ

5 εἰς τὸν ἕτερον, ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βαστάσει. Κοινο-
6 νεύω δὲ ὁ κατηγοούμενος τὸν λόγον τῷ κατηγοῦντι ἐν πᾶσιν
ἀγαθοῖς.

7 Μὴ πλανᾶσθαι ὁ Θεὸς οὐ μυκτηρίζεται· ὁ γὰρ ἐὰν σπείρῃ
8 ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει· ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα ἐαυ-
τοῦ ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθοράν· ὁ δὲ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα
9 ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον. Τὸ δὲ καλὸν ποιῶν-
τες μὴ ἐκκακῶμεν· ἐν καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν, μὴ ἐκλυόμενοι.
10 Ἄρα οὖν ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάν-
τας, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως.

Ἡ χαλιναγωγήσις τῆς γλώσσης.

(Ἰακώβ. Γ'. 5—12).

5 Οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα μικρὸν μέλος ἐστὶ καὶ μεγαλαυχεῖ.
6 Ἰδοὺ ὀλίγον πῦρ ἤλικην ὕλην ἀνάπτει· καὶ ἡ γλῶσσα πῦρ, ὁ
κόσμος τῆς ἀδικίας. Οὕτως ἡ γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέ-
λεσιν ἡμῶν, ἡ σπιλοῦσα ὅλον τὸ σῶμα καὶ φλογίζουσα τὸν
7 τροχὸν τῆς γενέσεως, καὶ φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γαένης. Πᾶσα
γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ πετεινῶν, ἐρπετῶν τε καὶ ἐναλίων
δαμάζεται, καὶ δεδάμασαι τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ· τὴν δὲ γλῶσ-
8 σαν οὐδεὶς δύναται ἀνθρώπων δαμάσαι· ἀκατάσχετον κακόν,
9 μεστὴ ἰοῦ θανατηφόρου. Ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν τὸν Θεὸν καὶ
10 πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους τοὺς καθ'
ὁμοίωσιν Θεοῦ γεγονότας, ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρχεται
εὐλογία καὶ κατάρα. Οὐ χρὴ, ἀδελφοί μου, ταῦτα οὕτω γίνεσθαι.
11 Μὴ τι ἢ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς βρῦει τὸ γλυκὺ καὶ πικρὸν ;
Μὴ δύναται ἀδελφοί μου, συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι ἢ ἄμπελος σῦκα ;
12 Οὕτως οὐδεμία πηγὴ ἄλυκὸν καὶ γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ.

Ἡ ἀληθῆς σοφία.

(Ἰακώβ. Γ'. 13—18).

13 Τίς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν ; Δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς
14 ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πραότητι σοφίας. Εἰ δὲ ζῆλον

πικρὸν ἔχετε καὶ ἐρίθειαν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶ-
σθε καὶ ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας. Οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία 15
ἄνωθεν κάτερχομένη, ἀλλ' ἐπίγειος, ψυχικὴ, δαιμονιώδης. Ὅπου
γὰρ ζῆλος καὶ ἐρίθεια, ἐκεῖ ἀκαταστασία καὶ πᾶν φαῦλον 16
πρᾶγμα. Ἡ δὲ ἄνωθεν σοφία πρῶτον μὲν ἀγνή ἐστίν, ἔπειτα 17
εἰρηνικὴ, ἐπεικὴς, εὐπειθής, μεστὴ ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν,
ἀδιάκριτος καὶ ἀνυπόκριτος. Καρπὸς δὲ τῆς δικαιοσύνης ἐν εἰ- 18
ρήνῃ σπείρεται τοῖς ποιούσιν εἰρήνην.

Περὶ τῶν καθηκόντων τῶν συζύγων.

(Ἐφεσ. Ε'. 22—23)

Αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθαι, ὡς τῷ Κυ- 22
ρίῳ ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐστὶ κεφαλὴ τῆς γυναικός, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς 23
κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ αὐτὸς ἐστὶ σωτὴρ τοῦ σώματος*
ἀλλ' ὡσπερ ἡ Ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ Χριστῷ, οὕτω καὶ αἱ 24
γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν παντί. Οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς 25
γυναῖκας ἑαυτῶν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλη-
σίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα αὐτὴν ἀγιάσῃ κα- 26
θαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι, ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν 27
ἑαυτῷ ἔνδοξον τὴν ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσα σπίλον ἢ ῥητίδα ἢ τι
τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ἡ ἀγία καὶ ἄμωμος. Οὕτως ὀφείλου- 28
σιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας ὡς τὰ ἑαυτῶν σώ-
ματα. Ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἑαυτὸν ἀγαπᾷ· οὐδεὶς 29
γὰρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐκτρέφει καὶ θάλπει
αὐτήν, καθὼς καὶ ὁ Κύριος τὴν ἐκκλησίαν· ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ 30
σώματος αὐτοῦ ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ.
«Ἀντὶ τούτου καταλείπει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν 31
μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ
ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν». Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, 32
ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Πλὴν καὶ 33
ὑμεῖς οἱ καθ' ἓνα ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω
ὡς ἑαυτόν, ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.

**Τὰ καθήκοντα τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς
καὶ τὰνάπαλιν.**

(Ἐφεσ. ε'. 1-4).

- 1 Τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν Κυρίῳ τοῦτο
2 γάρ ἐστι δίκαιον· «Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα», ἣτις
3 ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ, «ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἔση
4 μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς». Καὶ οἱ πατέρας μὴ παροργίζετε τὰ
τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ
Κυρίου.

**Τὰ καθήκοντα τῶν ὑπηρετῶν πρὸς τοὺς κυρίους
καὶ τὰνάπαλιν.**

(Ἐφεσ. ε'. 5-6).

- 5 Οἱ δοῦλοι ὑπακούεται τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα μετὰ φόβου
καὶ τρόμου, ἐν ἀπλότητι τῆς καρδίας ὑμῶν ὡς τῷ Χριστῷ, μὴ
6 κατ' ὀφθαλμοδοουλείαν ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ὡς δοῦλοι τοῦ
7 Χριστοῦ, ποιῶντες τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐκ ψυχῆς, μετ' εὐνοίας
8 δουλεύοντες τῷ Κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες ὅτι ὁ ἕαν τι
ἐκαστος ποιῆσῃ ἀγαθόν, τοῦτο κομιεῖται παρὰ τοῦ Κυρίου, εἴτε
9 δοῦλος, εἴτε ἐλεύθερος. Καὶ οἱ κύριοι ταῦτα ποιεῖτε πρὸς αὐτούς,
ἀνιέντες τὴν ἀπειλήν, εἰδότες ὅτι καὶ ὑμῶν αὐτῶν ὁ κύριός ἐστιν
ἐν οὐρανοῖς καὶ προσωποληψία οὐκ ἔστι παρ' αὐτῷ.

Ἡ ὑπακοὴ εἰς τοὺς ἄρχοντας.

(Ῥωμ. ΙΓ', 1-7).

- 1 Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. Οὐ γὰρ
ἐστὶν ἐξουσία εἰμὴ ἀπὸ Θεοῦ, αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ
τεταγμέναι εἰσίν. Ὡστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ τῇ τοῦ
Θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν· οἱ δὲ ἀνθεστηκότες ἑαυτοῖς κρῖμα
λήφονται. Οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶ φόβος τῶν ἀγαθῶν ἔργων,
ἀλλὰ τῶν κακῶν. Θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; Τὸ
4 ἀγαθὸν ποίει καὶ ἕξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς. Θεοῦ γὰρ διάκονός
ἐστὶ σοι εἰς τὸ ἀγαθόν. Ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῆς, φοβοῦ· οὐ γὰρ

εικὴ τὴν μάχαιραν φορεῖ. Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν, ἔκδικος εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι. Διὸ ἀνάγκη ἱποτάσσεσθαι οὐ μόνον διὰ τὴν ὀργὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνειδήσιν. Διὰ τοῦτο 6 γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε· λειτουργοὶ γὰρ Θεοῦ εἰσιν, εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκατεροῦντες. Ἀπόδοτε οὖν πᾶσι τὰς ὀφειλάς· τῷ 7 τὸν φόρον τὸν φόρον, τῷ τὸ τέλος τὸ τέλος, τῷ τὸν φόρον τὸν φόρον, τῷ τὴν τιμὴν τὴν τιμὴν.

Τὰ προσόντα τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ διακόνου.

(Α'. Τιμόθ. γ'. 1—13).

Πιστὸς ὁ λόγος· εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου 1 ἐπιθυμεῖ. Δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, μιᾶς γυναι- 2 κὸς ἄνδρα, νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτι- κόν, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλ' ἐπεικῆ, 3 ἄμαχον, ἀφιλάργυρον, τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον, τέ- 4 κνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος· εἰ δέ τις τοῦ 5 ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδε πῶς ἐκκλησίας Θεοῦ ἐπιμελή- σεται· μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυφωθείς εἰς κρῖμα ἐμπέσῃ τοῦ 6 διαβόλου. Δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν 7 ἑξῶθεν, ἵνα μὴ εἰς ὄνειδισμὸν ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου. 8 Διακόνους ὡσαύτως σεμνοὺς, μὴ διλόγους, μὴ οἴνω πολλῷ προ- 9 σέχοντας, μὴ αἰσχροκερδεῖς, ἔχοντας τὸ μυστήριον τῆς πίστεως 10 ἐν καθαρᾷ συνειδήσει. Καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον, 11 εἶτα διακονεῖτωσαν, ἀνέγκλητοι ὄντες. Γυναῖκας ὡσαύτως σε- 12 μνάς, μὴ διαβόλους, νηφαλίους, πιστὰς ἐν πᾶσι. Διάκονοι ἔστω- 13 σαν μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες, τέκνων καλῶς προϊστάμενοι καὶ τῶν ἰδίων οἴκων, οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν 14 περιποιῶνται καὶ πολλὴν παρησίαν ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Τὰ καθήκοντα τῶν πρεσβυτέρων

(Α'. Πέτρο. ε'. 1—4).

Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ὁ συμπρεσβύτερος καὶ 1 μάρτυς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀπο-

2 καλύπτεσθαι δόξης κοινωνός. Ποιμάνετε τὸ ἐν ὑμῖν ποιμνιον
τοῦ Θεοῦ ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἐκουσίως μηδὲ
3 αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως, μηδ' ὡς κατακυριεύοντες τῶν
4 κλήρων, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου καὶ φανερωθέντος
τοῦ ἀρχιποίμενος κομεισθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον.

Ἡ προσευχή.

(A' Τιμόθ. β'. 1—15).

1 Παρακαλῶ πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχάς, ἐν-
2 τεύξεις, εὐχαριστίας, ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, ὑπὲρ βασιλέων καὶ
πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, ἵνα ἡρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διά-
3 γωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι· τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀπό-
4 δεκτον ἐνώπιον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ, ὃς πάντας ἀνθρώπους
5 θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν· εἰς γὰρ Θεός,
6 εἰς καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς,
ὁ δὸς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων, τὸ μαρτύριον καιροῖς
7 ἰδίους, εἰς ὃ ἐτέθη ἐγὼ κήρυξ καὶ ἀπόστολος (ἀλήθειαν λέγω ἐν
Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι)· διδάσκαλος ἐθνῶν ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ.
8 Βούλομαι οὖν προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ ἐπαί-
9 ροντας ὁσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ. Ὁσαύτως
καὶ τὰς γυναῖκας ἐν καταστολῇ κοσμίῳ μετὰ αἰδοῦς καὶ σω-
φροσύνης κοσμεῖν ἑαυτάς, μὴ ἐν πλέγμασιν ἢ χρυσῷ ἢ μαργα-
10 ρίταις ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ, ἀλλ' ὃ πρέπει γυναῖξιν ἐπαγγελ-
11 λόμενες θεοσεβείαν, δι' ἔργων ἀγαθῶν. Γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθα-
12 νέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ· γυναικὶ δὲ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω,
13 οὐδὲ αὐθεντεῖν ἀνδρός, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ. Ἀδὰμ γὰρ πρῶ-
14 τος ἐπλάσθη εἶτα Εὐὰ· καὶ Ἀδὰμ οὐκ ἠπατήθη, ἡ δὲ γυνὴ
15 ἀπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε· σωθήσεται διὰ τῆς τεκνογο-
νίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἀγιασμῷ μετὰ σω-
φροσύνης.

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

1) Ἡ ἕδρευσις τῆς πρώτης Χριστιανικῆς ἐκκλησίας.

(Ὅρα ἀνωτέρω σελ. 15—17).

Στίχ. 1. Ἡ Πεντηκοστή ἦτο μία τῶν τριῶν μεγίστων ἑορτῶν τῶν Ἰουδαίων, αἵτινες ἦσαν τὸ Πάσχα, ἡ Σκηνοπηγία καὶ ἡ Πεντηκοστή. Οἱ Ἰουδαῖοι ὑπελόγιζον τὰς ἀπὸ τῆς ἐπιούσης τοῦ Πάσχα ἑπτὰ ἑβδομάδας καὶ τὴν πεντηκοστὴν ἡμέραν ἑώρταζον εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐπὶ τοῦ Σινᾶ χορηγίας τοῦ νόμου καὶ εἰς εὐχαριστίαν πρὸς τὸν Θεὸν ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ θερισμοῦ. Ὅθεν αὕτη ἐκαλεῖτο οὐ μόνον Πεντηκοστή, ἀλλὰ καὶ ἑορτὴ τῶν ἑβδομάδων καὶ ἑορτὴ τοῦ θερισμοῦ. Προσέφερον δὲ κατ' αὐτὴν καὶ τὰς ἀπαρχὰς τῶν καρπῶν καὶ δύο ἐνζύμους ἄρτους ἐκ τοῦ νέου σίτου. Ἐπανηγουόζετο δὲ μετὰ πολλῆς λαμπρότητος (Λευιτ. ΚΓ' 15—20. Ἀριθ. ΚΗ' καὶ ΚΘ'. Δευτερ. ΣΤ' 9, 10 Ἰωσήφ. Ἰουδ. Ἀρχαιπλ. βιβλ. Γ' κεφ. 10 § 6). **Ἐν τῷ συμ- πληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς**, ἦτοι ἐν ᾧ εἶχον παρῆλθει αἱ ἀπὸ τοῦ Πάσχα τεσσαράκοντα ἑννέα ἡμέραι καὶ ἐπέστη ἡ Πεντηκοστή.

Ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτό. Ἐν τῇ πόλει τῶν Ἱεροσολύμων ὑπῆρχεν ἰδιωτικὸς οἶκος, εἰς τὸ ὑπερῶον τοῦ ὁποίου συνήρχοντο ἐπὶ τὸ αὐτὸ οὐ μόνον οἱ Ἀπόστολοι, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ὄπαδοι τοῦ Ἰησοῦ καὶ προσηύχοντο (Πράξ. Ἀποστ. Α'. 13—15), περιμένοντες τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς δοθείσης εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ ὑποσχέσεως τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Αὐτόθι Α'. 4—8). Οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ μὴ ἔχοντες ἐκκλησίας συνήρχοντο ἐν ἰδιωτικοῖς οἴκοις. Τοιοῦτος εὐκτήριος

ιδιωτικὸς οἶκος τῶν χριστιανῶν τῶν Ἱεροσολύμων ἦτο καὶ ὁ οἶκος τῆς Μαρίας, τῆς μητρὸς τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου (Πράξ. Ἀποστ. ΙΒ΄. 12).

Στίχ. 2—4. Αἰφνίδιος ἤχος ἀκουσθεὶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς προερχόμενος ἐκ φερομένου βιαίου ἀνέμου προηγήθη τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, γεμίσας ὅλον τὸν εἰρημένον ιδιωτικὸν οἶκον, ὅπου ἐκάθηντο οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ ὄπαδοι τοῦ Ἰησοῦ. Μετὰ τοῦτο ἐφάνησαν εἰς τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ εὐρισκομένους διαμεριζόμεναι ὡς πύρινα γλῶσσαι καὶ ἐκάστη πυρίνη γλῶσσα ἐκάθισεν εἰς ἓνα ἕκαστον αὐτῶν, καὶ ἅπαντες ἐπλήσθησαν Πνεύματος Ἁγίου καὶ ἤρξαντο λαλοῦντες ἑτέρας γλώσσας, ἦτοι γλώσσας ἄλλων λαῶν, ἃς πρότερον ἠγνόουν καὶ νῦν διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔμαθον καὶ ὠμίλουν.

Στίχ. 5. Αὐτόπται μάρτυρες τοῦ ὑπερφυσικοῦ τούτου γεγονότος ἐγένοντο Ἰουδαῖοι, οἵτινες ἀφέντες τὰ ἔθνη καὶ τὰς πατρίδας των, ἐν αἷς ἐγεννήθησαν, κατοικοῦν ἐν Ἱερουσαλήμ ἕξ εὐλαβείας πρὸς τὴν ἱερὰν ταύτην πόλιν.

Στίχ. 6—11. Ἡ ἐννοια τῶν στίχων τούτων εἶναι αὕτη «ἡ διὰ τῆς καταβάσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γενομένη φωνὴ ἐξελθοῦσα ἐκ τοῦ ιδιωτικοῦ οἴκου, εἰς ὃν ἦσαν συνηθροισμένοι οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ ὄπαδοι τοῦ Ἰησοῦ, ἠκούσθη ἔξω εἰς τὸ πλῆθος, ὅπερ ταραχθὲν ἔδραμε (συνεχύθη), ἵνα μάθῃ τί εἶναι ἡ φωνὴ αὕτη, μετ' ἐκπλήξεως δὲ καὶ θαυμασμοῦ παρετήρησαν οἱ δραμόντες, οἵτινες ἦσαν οἱ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐν Ἱεροσολύμοις οἰκήσαντες Ἰουδαῖοι, ὡς καὶ οἱ ἐκ διαφόρων ἐθνῶν ἐλθόντες χάριν τῆς ἐορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς καὶ ἄλλων ὑποθέσεων εἰς τὴν ἱερὰν ταύτην πόλιν, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι, Γαλιλαῖοι ὄντες, ἐλάλουν γλώσσας εἰς διαλέκτους ἐθνῶν, ἐν οἷς αὐτοὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐγεννήθησαν, λέγοντες, ὅτι ἡμεῖς γεννηθέντες ἐν Παρθία καὶ Μηδία καὶ ἐν Ἐλυμαίδι, χώρα ἐν τῷ περσικῷ κόλπῳ καὶ ἐν Μεσοποταμίᾳ, Ἰουδαίᾳ καὶ Καππαδοκίᾳ, Πόντῳ καὶ τῇ Ἀσίᾳ, Φρυγίᾳ καὶ Παμφυλίᾳ, Αἰγύπτῳ καὶ Κυρηναϊκῇ Λιβύῃ, Ῥώμῃ καὶ ἐν ἄλλοις ξένοις ἔθνεσιν, ἀκούομεν αὐτοὺς λαλοῦντες τὰ μεγάλα τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις, δηλ. Παρθιστί, Μηδιστί κ.τ.λ. **Καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες Ῥωμαῖοι** κ.τ.λ. ἦτοι οἱ εἰς Ἱεροσόλυμα ὡς ξένοι χάριν τῆς ἐορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς καὶ

δι' ἄλλους σκοποὺς ἐλθόντες Ἰουδαῖοι, οἵτινες κατόικουν ἐν Ῥώμῃ. **Προσῆλυτοι** ἦσαν οἱ ἔθνηκοι οἱ εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν προσελθόντες.

Στίχ. 14. Ὅτε ὁ Πέτρος ἤρξατο ὁμιλῶν, παρήσαν καὶ οἱ ἑνδεκά Ἀπόστολοι, ἐν οἷς κατελέγετο καὶ ὁ πρὸ ὀλίγου ἐκλεχθεὶς Ματθίας (Πράξ. Ἀποστ. Α' 26) ἀντὶ τοῦ Ἰούδα τοῦ Ἰσκαριώτου. **Τοῦτο ὑμῖν**, ἦτοι τοῦτο, ὅπερ θὰ σὰς εἶπω τώρα.

Στίχ. 15. *Ἔρα τρίτη τῆς ἡμέρας*, ἦτοι 9 π. μ. **Στίχ. 16—21.** Ὁ Πέτρος λέγει, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι δὲν ἦσαν μεθυσμένοι, ἀλλ' ἐλάλουν οὕτω· διότι τοῦτο προεῖπεν ὁ προφήτης Ἰωὴλ (Β' 28) προφητεύσας. Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ὁμιλῶν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἀναφέρει τὴν προφητείαν τοῦ προφήτου Ἰωὴλ, θέλων νὰ δείξῃ, ὅτι αὕτη ἐπραγματοποιήθη ἐν τῇ χριστιανικῇ θρησκείᾳ, ἐν ἣ ὁ ἄνθρωπος φωτισθέντες ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνθουσιασθέντες ἐκήρυσαν τὰ μεγαλεῖα αὐτοῦ, ὡς ἦσαν οἱ Ἀπόστολοι, καὶ ἐν ἣ ἄλλοι, ἐμφορούμενοι τοῦ αὐτοῦ πνεύματος, θὰ ἐμφανισθῶσι κηρύττοντες τὰς ἀληθείας τοῦ χριστιανισμοῦ. Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ὑποδεικνύει πρὸς τούτους, ὅτι ἡ προφητεία τοῦ Ἰωὴλ ὡς πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο, καθ' ὃ καὶ γυναῖκες ἐμπνευσθεῖσαι ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ θὰ κηρύξωσι θέλει πραγματοποιηθῆ ἐν τῷ χριστιανισμῷ καὶ τῷ ὄντι· χριστιανὰί Γυναῖκες, ὡς διδάσκει ἡ Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, ἐνθουσιασθεῖσαι ὑπὲρ τοῦ εὐαγγελίου, ἐκήρυσαν αὐτὸ καὶ ἐμαρτύρησαν ὑπὲρ αὐτοῦ. Ὁ Πέτρος ἐνταῦθα θέλει νὰ δείξῃ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι τὸ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων δὲν προῆλθεν ἐκ μέθης, ἀλλ' ἐνεπνεύσθη ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, ὡς τοῦτο προειδὼν ὁ προφήτης Ἰωὴλ προεῖπε.

Στίχ. 19—21. Ὁ Πέτρος στηριζόμενος ἐπὶ τῆς προφητείας τοῦ Ἰωὴλ λέγει, ὅτι πρὸ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ θὰ συμβῶσιν ἐν τε τῷ οὐρανῷ καὶ τῇ γῇ θαυμάσια πράγματα, ὡς σημεῖα τῆς παντοδυναμίας αὐτοῦ. Πᾶς δὲ ὅστις θὰ ἐπικαλεσθῆ τὸ ὄνομα αὐτοῦ σωθήσεται.

Στίχ. 21—28. Ὁ Πέτρος εἰπὼν ἀνωτέρω πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι ὡμίλησαν κατὰ θεῖαν ἐμπνευσιν, συνεχίζει ἐν τοῖς στίχοις 21—28 τὴν ὁμιλίαν του, ἐν ἣ καυτηριά-
Γ. Ι. Δέρβου, Ἑρμηνεία περικ. τῶν Ἀποστόλων. Ἐκδόσεις δ'. 3

ζει αὐτούς, ὅτι τὸν Ἰησοῦν, τὸν ἐν μέσῳ αὐτῶν τόσα θαύματα ἐνεργήσαντα, διὰ χειρῶν τῶν ἀνόμων Ῥωμαίων στρατιωτῶν προσπήξαντες ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἐφόνευσαν. Προστίθησι δὲ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι φονεύσαντες καὶ θανατώσαντες τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι οὐ μόνον ἀνοσιώτατον ἔργον ἔπραξαν, ἀλλὰ καὶ οὐδὲν κατ' αὐτοῦ ἴσχυσαν· διότι ὁ Χριστὸς δὲν ἠδύνατο νὰ κρατηθῆ ὑπὸ τοῦ θανάτου· καθόσον ὁ Θεὸς ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἀνέστησεν αὐτόν. Φέρει δὲ πρὸς αὐτούς ὡς μάρτυρα τὸν Δαβίδ, ὅστις προεφήτευσεν ἐν τῷ ΙΕ΄ ψαλμῷ, 8—11, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἠδύνατο νὰ κρατηθῆ ὑπὸ τοῦ θανάτου, ὃν διὰ τῆς ἀναστάσεώς του ἐνίκησε καὶ ὅτι ἀναστὰς ἐκάθισεν εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ πατρὸς. Ὁ Δαβίδ ἔχων τὴν πεποιθήσιν του εἰς τὸν ἀναστάντα Μεσσίαν λέγει, ὅτι δὲν φοβεῖται νὰ ἐγκαταλειφθῆ εἰς τὸν Ἄδην, ἀλλὰ θὰ ζήσῃ. Ὁ Θεὸς δὲν θ' ἀφήσῃ αὐτὸν ν' ἀπολεσθῆ. X

Στίχ. 29—31. Ὁ Πέτρος ἀποδεικνύει ἐν τοῖς στίχοις τούτοις, ὅτι ὁ Δαβίδ προφητικῶς προεῖπε τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ, τοῦ ὁποῖου ἦτο πρόγονος κατὰ σάρκα καὶ λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς ὑπεσχέθη εἰς τὸν Δαβίδ, ὅτι ὁ καρπὸς τῆς ὀσφύος αὐτοῦ, ἦτοι ὁ Ἰησοῦς ὁ κατὰ σάρκα ἀπόγονός του, ἔμελλε νὰ καθίσῃ ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ πατρὸς.

Στίχ. 32. Οὐ' ἐνταῦθα εἶναι γένους, ἦτοι οὐδετέρου, ἦτοι οὐ γεγονότος, τῆς ἀναστάσεως, ἡμεῖς οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι οἱ μετὰ τοῦ Ἀναστάντος κοινωνήσαντες ἐγεγόμεθα μάρτυρες (Πράξ. Ἀποστ. Α΄ 22, Ι΄ 41).

Στίχ. 33. Τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ Θεοῦ, ἦτοι διὰ τῆς δεξιᾶς, τοῦτέστι διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ (ὄρα καὶ Πράξ. Ἀποστ. Ε΄ 31). Ὁ Ἰησοῦς ὑψωθείς ἐκχέει καὶ πέμπει τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὅπερ ὑμεῖς νῦν βλέπετε καὶ ἀκούετε ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς. (Πράξεων Ἀποστ. Α΄ 4, Ἰω. ΙΕ΄ 26, ΙΣ΄ 7).

Στίχ. 34—35. Ὁ Ἰησοῦς ἀναβὰς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐκάθισε καὶ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ πατρὸς, ὡς προεῖπε καὶ ὁ προφήτης Δαβίδ (Ψαλμ. 109, στ. 1), καὶ ἐγένετο σύνθρονος τοῦ Θεοῦ πατρὸς (Ἐβρ. Α΄ 8 καὶ 13, Ἐφεσ. Α΄ 21).

Στίχ. 36. Διὰ τοῦ «οὖν» ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ἔρχεται εἰς τὸ συμπέρασμα τῆς ὁμιλίας του ἀπαιτῶν παρὰ τῶν Ἰουδαίων νὰ πιστεύσωσιν εἰς ἐκεῖνον, ὃν ἐσταύρωσαν.

Στιχ. 37—39. Οἱ ἀκροαταὶ τῆς ὁμιλίας τοῦ Πέτρου, ἀφ' οὗ ἤκουσαν αὐτήν, καθ' ὑπερβολὴν συνεκινήθησαν καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους, τί πρέπει νὰ κάμωσι. Τότε ὁ Πέτρος συνεβούλευσεν αὐτούς, ὅτι ὀφείλουσι πρῶτον νὰ μετανοήσωσι διὰ τὰ ἁμαρτήματά των καὶ μάλιστα διὰ τὸ τῆς θεοκτονίας καὶ ἔπειτα νὰ βαπτισθῶσιν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ θὰ λάβωσι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ὁ Πέτρος λέγει πρὸς αὐτούς· «Σεῖς εἰσθε ἐκεῖνοι, εἰς οὓς ἡ ἐπαγγελία τῆς μεταδόσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος θὰ πραγματοποιηθῇ, καθὼς καὶ πάντες οἱ ἄλλοι οἱ μακρὰν ὄντες, οὓς ὁ Θεὸς διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ εὐαγγελίου θὰ προσκαλέσῃ».

Στιχ. 40—41. Ὁ Πέτρος διὰ πλείονων ἄλλων λόγων ἐξώρκιζε τοὺς Ἰουδαίους καὶ παρεκάλει αὐτοὺς λέγων, ὅτι θὰ σωθῶσιν ἀπὸ ταύτης τῆς νῦν ζώσης σκολιᾶς καὶ ἀδίκου γενεᾶς καὶ θ' ἀποχωρισθῶσιν ἀπ' αὐτῆς, ἐὰν μετανοήσωσι καὶ βαπτισθῶσιν. Ὅσοι λοιπὸν ἀσμένως ἀπεδέχθησαν τὴν ὁμιλίαν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου ἐβαπτίσθησαν καὶ προσετέθησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τῆς Πεντηκοστῆς ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλια. Γνωστὸν εἶναι, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀναστὰς κατέλιπε πλείονας τῶν 500 ὀπαδῶν (Α' Κορινθ. ΙΕ', 6), εἰς οὓς προσετέθησαν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς αἱ εἰρημέναι περὶπου 3000 ψυχαί. Ἐκ τούτων ἀπετελέσθη ἡ πρώτη Ἐκκλησία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

2) Ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη τῶν πρώτων χριστιανῶν.

(Ὅρα ἀνωτέρω σελ. 17—18)

Στιχ. 32—35. Ἐν τοῖς στίχοις τούτοις περιγράφονται τὰ ἦθη τῶν πρώτων χριστιανῶν. Οὗτοι διεκρίνοντο διὰ τὰ ἀγνά καὶ φιλάνθρωπά των ἦθη, συνδεόμενοι δὲ διὰ τοῦ στενοῦ δεσμοῦ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀλληλοβοηθείας εἶχον τὰς παρουσίας των **κοινὰς**. Τὸν σύνδεσμον δὲ τοῦτον ἐστήριζον μετὰ μεγάλης δυνάμεως οἱ Ἀπόστολοι, οἱ μάρτυρες τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, καὶ ἡ μεγάλη τοῦ Θεοῦ χάρις ἐπεξετείνετο ἐπὶ πάντας αὐτούς.

Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος κατοπτεύων μέμφεται τὸν Ἀνανίαν ὅστις πωλήσας τὸ κτήμα του κατέθηκε παρὰ τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων μόνον μέρος τῆς τιμῆς τοῦ πωληθέντος κτήματος καὶ οὐχὶ πᾶσαν τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ κτήματος, λέγων ὁ Ἀπόστολος πρὸς αὐτόν· Ἀνανία, δὲν ἔμενε τὸ κτήμα ἰδιοκτεσου καί, ἀφ' οὗ τὸ ἐπώλησας, δὲν ἦσο σὺ κύριος νὰ κρατήσῃς τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ κτήματός σου ; Ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἀξία τοῦ πωληθέντος κτήματός σου δὲν ἦτο εἰς τὰς χεῖράς σου ; Τίς σὲ ἠνάγκασε νὰ προσφέρῃς εἰς ἡμᾶς μέρος τῆς ἀξίας καὶ τῆς τιμῆς τοῦ πωληθέντος κτήματός σου ; Τίς σὲ ἠνάγκασε νὰ ψευδοῦσθῃς οὕτως (Πράξ. Ἀποστ. Ε', 4) ; Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου πείθουσιν ἡμᾶς, ὅτι οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ἐκουσίως παρέδιδον τὰς περιουσίας των καὶ καθίστων αὐτὰς κοινὰς καὶ οὐχὶ ἀναγκαστικῶς, δηλ. δι' ἐπιβεβλημένου νόμου. Ἐπίσης παρατηροῦμεν, ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀποστόλων ἡ Μαρία, ἡ μήτηρ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, εἶχεν ἐν Ἱεροσολύμοις *ιδίαν οἰκίαν*, ἐν ἣ συνήρχοντο οἱ χριστιανοὶ (Πράξ. Ἀποστ. ΙΒ' 12).

β) Σχόλια εἰς τὴν προσέλευσιν τοῦ Παύλου εἰς τὸν χριστιανισμόν.

(Ὅρα ἀνωτέρω σελὶς 18 — 20).

Στίχ. 1. Ὁ δὲ Σαῦλος κτλ. Οὗτος ἐκαλεῖτο κατ' ἀρχὰς Σαούλ, ὄνομα Ἑβραϊκόν, εἶτα δὲ Σαῦλος ἐπὶ τὸ Ἑλληνικώτερον. Τὰ δύο δὲ ταῦτα ὀνόματα Σαούλ καὶ Σαῦλος ἔφερε καὶ πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς του εἰς τὸν χριστιανισμόν καὶ ὡς χριστιανὸς καὶ ὡς ἀπόστολος (Πράξ. Ἀποστ. Ζ' 58, 60. Θ' 4, 17, 19, 26. ΙΒ', 35). Ὅτε δὲ κατὰ τὴν πρώτην ἀποστολικὴν ὁδοπορίαν του ἦν ἐν Κύπρῳ, ἐπιστρέψας εἰς τὸν χριστιανισμόν τὸν ἀνθύπατον Σέργιον Παῦλον, ἀπὸ τότε ὁ Ἀπόστολος ὠνομάζετο Παῦλος (Πράξ. Ἀποστ. ΙΓ', 9).

Στίχ. 2. Ἡ Δαμασκὸς ἦτο ἀρχαία πρωτεύουσα τῆς Συρίας, κατόικουν δ' ἐν αὐτῇ πολλοὶ Ἰουδαῖοι ἔτι καὶ ἀφ' οὗ ὁ αὐτοκράτωρ Νέρων ἐφόνευσε 10,000 ἔξ αὐτῶν (Ἰωσήφ, Ἰουδ. πόλεμ. λόγ. Α', κεφ. 2 § 25, λόγ. Β' κεφ. 10 § 2). **Πρὸς τὰς Συναγωγὰς.** Συναγωγαὶ εἶναι τὰ οἰκήματα, εἰς ἃ οἱ Ἑβραῖοι συνε-

χόμενοι κατὰ Σάββατον καὶ τὰς ἄλλας ἑορτασίμους ἡμέρας ἀναγινώσκουσι τὴν Παλαιὰν γραφὴν καὶ προσεύχονται πρὸς τὸν Θεόν. *Τῆς ὁδοῦ ὄντας*, ἤτοι χριστιανούς, οἵτινες ἦσαν κατηχημένοι τὴν ὁδὸν Κυρίου (Πράξ. Ἀποστόλ. ΙΗ', 25).

Στίχ. 3—6. Ὁ Χριστὸς περιβεβλημένος τὴν οὐράνιον φωτεινὴν δόξαν τοῦ ἐμφανίζεται τῷ Παύλῳ (ὄρα καὶ Α' Κορινθ. ΙΕ' 8, Θ' 1) λέγων αὐτῷ· Σαούλ, Σαούλ, τί μέ διώκεις; Δηλ. ὡς ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἐρμηνεύει· «Τί παρ' ἐμοῦ μέγα ἢ μικρὸν ἠδικημένος ταῦτα ποιεῖς;». «Πρὸς κέντρα λακτίζειν» εἶναι ἀρχαία Ἑλληνικὴ παροιμία λεγομένη περὶ ματαιίας καὶ ἐπιβλαβοῦς ἀντιστάσεως.

Στίχ. 7. *Οἱ δὲ ἄνδρες* κτλ. Ἐνταῦθα ὁ Λουκᾶς λέγει, ὅτι οἱ μετὰ τοῦ Παύλου ὄντες ἤκουον μὲν τῆς φωνῆς, ἐν ᾧ ὁ Παῦλος, ἀλλαχοῦ (Πράξ. Ἀποστ. ΚΒ', 9) ἀναφέρει, ὅτι οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες «τὴν φωνὴν οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντος μοι». Παραβάλλων τις τοὺς λόγους τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Λουκᾶ παρατηρεῖ διαφωνίαν· καὶ ὅμως ἡ διαφωνία αὕτη εἶναι φαινομενικὴ· διότι ὁ μὲν Λουκᾶς θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι οἱ μετὰ τοῦ Παύλου ὄντες ἤκουσαν τῆς φωνῆς, ἤτοι τοῦ ψόφου τοῦ ἤχου, ὁ δὲ Παῦλος θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες δὲν ἤκουσαν τὴν φωνὴν τοῦ λαλοῦντος, τοῦτέστι τὰς λέξεις, τοὺς λόγους, τὴν ὁμιλίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ διάφορος ἡ σύνταξις τοῦ ἀκούειν.

Στίχ. 11. Εὐθείαν. Τοιαύτη εὐθειὰ ὁδὸς ἐστὶ καὶ σήμερον δείκνυται ἐν Δαμασκῷ, ὡς ἀναφέρουσι διάφοροι περιηγηταί, **Ταρσέα.** Ὁ Παῦλος ἐγεννήθη ἐξ Ἑβραίων ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, ἥτις, ὡς εἶπομεν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ἡμῶν, ἦτο πόλις μεγάλη καὶ εὐδαίμων καὶ ἠκμαζε κατὰ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας δυναμένη νὰ ἀμιλλᾶται πρὸς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. ✕

Στίχ. 13. Τοῖς ἁγίοις. Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ οἱ χριστιανοὶ καλοῦνται καὶ ἅγιοι· διότι ἀποχωρισθέντες τοῦ βεβήλου κόσμου εἰσῆλθον διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὴν μετὰ τοῦ Χριστοῦ κοινωνίαν, ἐν ἣ ἀφιερωμένοι αὐτῷ δύνανται ν' ἀσκῶσιν ἄγνόν καὶ ἀμεμπτον ἠθικὸν βίον (Α' Κορινθ. ῤ', 11. Ῥωμ. Α', 7. ΙΒ', 13, Ἐφεσ. Α' 4. Τιμόθ. Ε' 10).

Στιχ. 13—16. Πρὸς τὸν Ἀνανίαν, ὅστις εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Ἰησοῦ, διατάξαντος αὐτὸν νὰ πορευθῆ εἰς ἀναζήτησιν τοῦ Σαύλου, ἐδίσταζε νὰ ὑπακούσῃ λέγων, ὅτι καθ' ὡς ἔχει πληροφορίας οὗτος πολλὰ κακὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐποίησε τοῖς χριστιανοῖς καὶ σκοπεῖ νὰ πράξῃ, ὁ Ἰησοῦς εἶπε : Πορεύου διότι οὗτος θ' ἀποβῆ εἰς ἐμὲ ἐκλεκτὸν ὄργανον (σκεῦος ἐκλογῆς), τὸ ὁποῖον θὰ κηρύξῃ τὸ ὄνομά μου ὡς Μεσσίου ἐνώπιον ἐθνικῶν βασιλέων καὶ Ἰσραηλιτῶν καὶ θὰ πάθῃ ὑπὲρ αὐτοῦ.

Στιχ. 19—20. Ὁ Σαῦλος προσελθὼν εἰς τὸν χριστιανισμόν συναναστρέφετο ἡμέρας τινὰς μετὰ τῶν ἐν Δαμασκῶ χριστιανῶν καὶ ἔπειτα ἀμέσως ἐκήρυττεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῆς τὸν Χριστόν, ὅτι οὗτος εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Στιχ. 21. Ἡ φράσις *οἱ ἐπικαλούμενοι τὸ ὄνομα Κυρίου* μετενεχθεῖσα ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (Ἰωὴλ Β', 28) εἰς τὴν Καινὴν δηλοῖ ἐν τῇ τελευταίᾳ τοὺς χριστιανούς (ὄρα καὶ Πράξ. Ἀποστ. Β' 21), ἐν ἣ ἀπαντᾷ καὶ ἄλλως, ἦτοι οἱ ἐπικαλούμενοι τὸν Κύριον (Β' Τιμ. β' 22. Ῥωμ. Ι' 12). Ὅτι δὲ Κύριος ἐκαλεῖτο ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ καὶ ὁ Χριστὸς ὄρα καὶ Ματθ. Ζ' 21 καὶ 22 Α' Κορινθ. Α', 7.

Στιχ. 22. *Καὶ συνέχυνε τοὺς Ἰουδαίους*, ἦτοι ἐνέβαλλεν εἰς σύγχυσιν, εἰς ἀπορίαν, διὰ τῆς συζητήσεως τοὺς Ἰουδαίους. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἐρμηνεύων ἐνταῦθα λέγει: «Ἐπεστόμιζεν, οὐκ εἶα τι εἰπεῖν». *Συμβιβάζων* κτλ., ἦτοι ἀποδεικνύων ἢ διδάσκων, ὅτι οὗτος εἶναι ὁ Χριστός.

Στιχ. 24. *Παρετήρουν τε* κτλ. Τὸ ὑποκείμενον εἶναι οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Δαμασκοῦ. Ἡ ἐνταῦθα διήγησις τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων περὶ τῆς ἀπολείρας τῆς συλλήψεως τοῦ Παύλου εἶναι ἡ αὐτὴ τῇ διηγήσει, ἣν ὁ ἴδιος Παῦλος ἀναφέρει (Β' Κορινθ. ΙΑ', 32 καὶ 33), μετὰ τὴν διαφορὰν, ὅτι κατὰ τὰς Πράξεις ἀναφέρονται οἱ Ἰουδαῖοι ὡς παραμονεύοντες νὰ συλλάβωσι τὸν Παῦλον, κατὰ δὲ τὸν Παῦλον ὁ ἐθνάρχης Ἀρέτα τοῦ βασιλέως, ὅστις βεβαίως κατ' αἴτησιν τῶν Ἰουδαίων ἤθελε νὰ συλλάβῃ τὸν Παῦλον καὶ δι' αὐτῶν ἐφρούρει τὰς πύλας τῆς πόλεως. Ὅστε εἶναι τὸ αὐτὸ γεγονός, μόνον διάφορος τρόπος ἐκφράσεως ὑπάρχει εἰς ἐκάτερον τῶν χωρίων.

Στιχ. 25. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Παύλου δι' ὁπῆς ὑπαρχούσης

εἰς τὸ τεῖχος τῆς πόλεως καταβιάσαντες αὐτὸν ἐντὸς κοφίνου ἐφυγάδευσαν.

Στίχ. 26. *Τοῖς μαθηταῖς* = τοῖς χριστιανοῖς.

Στίχ. 27. *Ἐπιλαβόμενος αὐτὸν ἤγαγε.* Τὸ ἐπιλαμβάνεσθαι συντάσσεται πάντοτε μετὰ γενικῆς (Πράξ. Ἀποστ. ΙΖ', 19) διὰ τοῦτο ἐνταῦθα τὸ αὐτὸν εἶναι ἀντικείμενον τοῦ ἤγαγε καὶ τὸ κόμμα εἶναι περιττὸν (ᾶρα Πράξ. Ἀποστ. ΙΣ' 19. ΙΗ', 17). Ὁ Βαρνάβας λαβὼν διὰ τῆς χειρὸς τὸν Παῦλον ἤγαγε πρὸς τοὺς Ἀποστόλους καὶ διεβεβαίωσεν αὐτοὺς διηγηθεὶς, πῶς ὁ Παῦλος εἶδεν ἐν τῇ ὁδῷ τὸν Χριστὸν καὶ πῶς ἐν *Δαμασκῷ ἐπαρρησίατο*, τοῦτέστι μετὰ θάρρους ὁμίλησεν ὡς κῆρυξ τοῦ εὐαγγελίου αὐτοῦ.

Στίχ. 28. *Καὶ ἦν μετ' αὐτῶν* κλπ. Ὁ Παῦλος μετὰ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἀποστόλων διετέλει ἐν στενοτάτῃ ἐπικοινωνίᾳ, ἐχόντων πλέον πεποίθησιν εἰς τὸ χριστιανικὸν αὐτοῦ φρόνημα, *πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς.* Ἑλληνισταὶ ἦσαν οἱ Ἰουδαῖοι, ὁμιλοῦντες Ἑλληνιστὶ καὶ μεταχειριζόμενοι ὡς μητρικὴν τῶν γλῶσσων τὴν Ἑλληνικὴν διὸ ἀντιτίθενται πρὸς τοὺς Ἑβραίους, οἵτινες εἶχον ὡς μητρικὴν τῶν γλῶσσων τότε τὴν Ἀραμαϊκὴν, ἦτοι τὴν Συριακὴν (ᾶρα Πράξ. Ἀποστ. 5' 1). Ὁ Παῦλος περιῆλθεν εἰς διαφόρους συζητήσεις πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς τῶν Ἱεροσολύμων, οἵτινες ἐρεθισθέντες ἐζήτουν νὰ φονεύσωσιν αὐτόν.

Στίχ. 30. *Οἱ ἀδελφοί* = οἱ χριστιανοί.

4) Σχόλια εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἐν Ἀθήναις.

(ᾶρα ἀνωτέρω σελ. 20—21)

Στίχ. 16—17. Ὁ Παῦλος ἀναμένων ἐν Ἀθήναις τοὺς συνεργάτας του ἐν τῷ χριστιανικῷ κηρύγματι (Πράξ. Ἀποστ. ΙΖ', 15) παρωξύνετο ἦτοι ἠγανάκτει βλέπων τὴν τυφλὴν πρὸς τὰ εἰδῶλα προσήλωσιν τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης καὶ τὸ σκοτὸς τὸ ἐπικαθήμενον ἐπὶ τῆς ἀσυνέτου καρδίας αὐτῶν (ᾶρα καὶ Παύλου πρὸς Ῥωμ. Α', 21 κτλ.). Διὰ τοῦτο ὁ μέγας

τῶν ἔθνῶν Ἀπόστολος ἤρξατο κηρῦσσω το εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ· κατ' ἀρχάς ἐν τῇ Ἰουδαϊκῇ συναγωγῇ, ἔπειτα δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ, τῇ κειμένῃ μεταξὺ τῆς Ἀκροπόλεως, Ἀρσίου Πάγου καὶ τῆς Πνυκὸς (Παυσ. Ἀττικὰ 1,17).

Στίχ. 18. Συνέβαλλον αὐτῷ—ἦλθον εἰς ῥῆξιν μετὰ τοῦ Παύλου (ὄρα καὶ Λουκ. ΙΔ' 31). Ὁ **σπερμολόγος**· ὁ φλύαρος. **Δαιμονίων**· θεοτήτων.

Στίχ. 19—21. Ἐπὶ τέλους ὁ Παῦλος ὁδηγεῖται ἐν Ἀθῆναις εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον καὶ προσκαλεῖται ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων νὰ ἐκθέσῃ πρὸς αὐτοὺς τὴν νέαν αὐτοῦ διδασκαλίαν. Τότε ὁ Ἀπόστολος σταθεὶς ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρσίου Πάγου εἶπεν: «Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστεροὺς ὑμᾶς θεωρῶ κ.τ.λ.» Ὁ Παῦλος ψυχολογῶν ἐπὶ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως Ἀθηνῶν παρατηρεῖ, ὅτι ἦσαν οἱ δεισιδαιμονέστεροι, ἦτοι οἱ εὐσεβέστεροι πάντων τῶν Ἑλλήνων, ὡς τοῦτο παρατήρησε καὶ ὁ δεκαετηρίδας τινὰς μετ' αὐτὸν ἀκμάσας καὶ ἐπισκεφθεὶς τὰς Ἀθῆνας Πausανίας γράψας· «Ἀθηναῖοις περισσότερόν τι ἢ τοῖς ἄλλοις εἰς τὰ θεῖα ἔστι σπουδῆς». (Πausανίου Ἀττικὰ 1,24 ὄρα δὲ καὶ Σοφοκλέους Οἰδ. ἐπὶ Κόλωνῳ 260). Ὁ Παῦλος παρατηρεῖ, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τῆς ἰδρύσεως βωμοῦ, φέροντος ἐπιγραφὴν «Ἄγνωστον θεῷ» οὐδὲν ἄλλο ἐζήτουν ἢ κρείσσονα θρησκείαν, ἐν ἣ ἔμελλε νὰ γνωσθῇ ὁ ἄγνωστος θεός. Ὅτι δὲ ὑπῆρχον ἐν Ἀθῆναις βωμοὶ ἀγνώστων θεῶν μαρτυροῦσι καὶ ὁ Pausanias λέγων (αὐτόθι 1,4 «βωμοὶ θεῶν τε ὀνομαζομένων ἀγνώστων καὶ ἠρώων» καὶ ὁ Φιλόστρατος ἐν Βίῳ Ἀπολλωνίου 6,2 «σωφρονέστερον περὶ πάντων θεῶν εὐλέγειν καὶ ταῦτα Ἀθήνησιν οὐ καὶ ἀγνώστων θεῶν βωμοὶ ἵδρυνται». Κατὰ τὰς μαρτυρίας ταύτας ἐν Ἀθῆναις ἦτο βωμός, ἐφ' οὗ ὑπῆρχεν ἐπιγραφὴ «Ἄγνωστον θεῷ». Ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ βωμοῦ τούτου στηριχθεὶς ὁ Παῦλος ἀπήγγειλεν ὠραῖον ἀπολογητικὸν λόγον ὑπὲρ τῆς νέας θρησκείας, ἐν τῷ ὁποίῳ κατέδειξε τὸν ἄγνωστον θεὸν καὶ ὥρισε τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς καὶ τὸν κόσμον.

Στίχ. 26. Ἐξ ἐνὸς αἵματος. Ἐπειδὴ ἡ λέξις αἷμα καὶ ἡ λέξις σὰρξ δηλοῦσιν ἐν τῇ Γραφῇ καὶ τὸν ἄνθρωπον, κατὰ ταῦτα εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ἐξ ἐνὸς αἵματος, ἦτοι ἐξ ἐνὸς ἀθρώπου, ἐκ

τοῦ Ἀδάμ δηλ. θέλων νὰ καταδείξῃ τὴν κοινὴν καταγωγὴν καὶ συγγένειαν πάντων τῶν ἀνθρώπων, ὡς καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ὁμιλῶν περὶ τῆς φυσικῆς γεννήσεως τῶν ἀνθρώπων λέγει, ὅτι οὗτοι γεννῶνται «ἐξ αἱμάτων καὶ ἐκ θελήματος σαρκὸς καὶ ἐκ θελήματος ἀνδρός». (Ἰω. Α΄, 13). Ὡστε ἐξ ἑνὸς ἀνθρώπου ἐξελθοῦσα πᾶσα ἡ ἀνθρωπότης κατοικεῖ ἀνὰ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς (Γενέσ. ΙΑ΄ 8), ἣν ὥρισε κατὰ τεταγμένους καιροὺς ὁ Θεὸς νὰ κατοικῇ καὶ ἥτις ὡς σκοπὸν τοῦ βίου της πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν ζήτησιν καὶ εὔρεσιν τοῦ Θεοῦ, εἰ καὶ ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ζητηθῇ καὶ εὔρεθῇ, ἐπειδὴ δὲν εἶναι μακρὰν ἀπὸ ἑνὸς ἐκάστου ἡμῶν (ὄρα καὶ Πράξ. Ἀποστ ΙΔ΄ 17).

Στίχ. 27—28. Ὁ Παῦλος λέγει ἐνταῦθα. Ὁ ἀνθρώπος μακρὰν τοῦ Θεοῦ εὑρισκόμενος δὲν δύναται νὰ ζήσῃ, δὲν δύναται νὰ κινηθῇ, δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ, ὡς καὶ τινες τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν, ὡς λ. χ. ὁ Ἄρατος καὶ ὁ Κλεάνθης εἶπον, ὅτι ἡ καταγωγὴ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡμεῖς μετ' αὐτοῦ ὀφείλομεν νὰ εἴμεθα συνδεδεμένοι.

Στίχ. 29. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡμεῖς εἴμεθα γένος τοῦ Θεοῦ, λέγει ὁ Παῦλος δὲν ὀφείλομεν νὰ κατασκευάζωμεν τὸν Θεὸν μετὰ ὑλικὰ τῆς ἀνθρωπίνης τέχνης, ἥτοι μετὰ χρυσοῦν ἢ μετὰ ἄργυρον καὶ λίθον.

Στίχ. 30. Λέγει λοιπὸν ὁ Παῦλος πρὸς τοὺς ἀκροατὰς τοῦ Ἀθηναίου, ὅτι ὁ Θεὸς μὴ θέλων πλέον νὰ βλέπῃ τὴν τοιαύτην εἰδωλόλατρείαν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἔπεμψε τὸν υἱὸν του, εἰς ὃν ὀφείλομεν νὰ πιστεύσωμεν.

Στίχ. 34. Τότε Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ ἕτεροι μετ' αὐτοῦ ἀκούσαντες τὸν λόγον τοῦ Παύλου ἐπίστευσαν καὶ ἠκολούθησαν τὴν νέαν θρησκείαν, ἐν ἧ εὔρον πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.

Σχόλια εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου περὶ τοῦ Ἐσταυρωμένου.

(Α΄ Κορινθ. α΄ 18—31 ὄρα καὶ ἀνωτέρω σελ. 21)

Στίχ. 18. Ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι τὸ ἀπλοῦν κήρυγμά του περὶ τοῦ ἑσταυρωμένου Ἰησοῦ, τὸ ἄνευ κομφῶν

καὶ τεχνικῶν λόγων γινόμενον, θεωρεῖται ὑπὸ τῶν ἀπολλυμένων ἀπίστων ὡς μωρία· καθ' ὅσον οὗτοι λέγουσιν, ὅτι ἐὰν ὁ Ἰησοῦς ἦτο Θεός, θὰ ἐβροήθει ἑαυτόν, ὅτε ἐσταυροῦτο· ἀφ' ἑτέρου ὁμολογεῖ, ὅτι ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν πιστεύεται ὡς δύναμις Θεοῦ, καθόσον οὗτοι εἰς τὰς δεινάς τῶν περιστάσεις ἐνισχύομενοι ὑπὸ τῆς δυνάμεως ὑπερνικῶσιν αὐτάς, γίνονται ἀνώτεροι αὐτῶν.

Στίχ. 19. Ἴνα ἀποδείξῃ ὁ Παῦλος, ὅτι τὸ κήρυγμά του περὶ τοῦ ἐσταυρωμένου Ἰησοῦ εἶναι δύναμις τοῦ Θεοῦ, ἐνισχύουσα τοὺς χριστιανούς καὶ ὅτι ἡ σοφία τῶν ἀνθρώπων καὶ αὐτῶν τῶν σοφῶν περὶ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ ἀθετεῖται καὶ μωρία ἀποδείκνυται, παρατίθεται προφητικὸν χωρίον τῆς Π. Δ. (Ἡσ. ΚΘ', 14), δι' οὗ βεβαιοῦται τοῦτο. Οἱ μὲν Ἕλληνες, ἐν ᾧ εἶχον ὑπ' ὄψει πάντα τὰ σοφὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ (ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ), δι' ὧν ἠδύνατο νὰ γνωρίσωσι τὸν δημιουργὸν αὐτῶν, δὲν κατόρθωσαν τοῦτο διὰ τῆς φιλοσοφίας τῶν (διὰ τῆς σοφίας τῶν). Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, πλὴν τῶν σοφῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ, εἶχον ὑπ' ὄψει καὶ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ὁ Θεὸς διὰ τῆς νομιζομένης μωρίας τοῦ κηρύγματος τῶν Ἀποστόλων ἠυδόκησε νὰ σώσῃ τοὺς χριστιανούς, οἵτινες πιστεύσαντες εἰς αὐτὸν ἐσώθησαν.

Στίχ. 22—23. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἵνα πιστεύσωσι, ζητοῦσι διὰ θαυμάτων νὰ βεβαιωθῶσιν, ὅτι θεοῦ ἐστὶν τὸ κήρυγμα ἡμῶν, οἱ Ἕλληνες ζητοῦσι νὰ πιστεύσωσι διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου καὶ τῆς πιθανότητος τῶν ἀποδείξεων. ἡμεῖς ὅμως κηρύττομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον, οὗ ἡ σταύρωσις σκανδαλίζει τοὺς Ἰουδαίους, ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων νομίζεται μωρία, διότι οὗτοι πιστεύουσι, ὅτι ἡ πρὸς σωτηρίαν ὁδὸς εὐρίσκεται μόνον διὰ τῆς φιλοσοφίας.

Στίχ. 24. *Αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς* κτλ. αὐτοῖς δὲ τοῖς κληθεῖσιν εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν ἡμεῖς κηρύττομεν Χριστόν, δύναμιν Θεοῦ καὶ σοφίαν Θεοῦ, πιστεύοντες, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι δύναμις Θεοῦ καὶ σοφία Θεοῦ.

Στίχ. 25. Διὰ τῶν λέξεων «μωρὸν τοῦ Θεοῦ» καὶ «ἀσθενὲς τοῦ Θεοῦ» ὁ Παῦλος ἐννοεῖ τὸ κηρύγμά του, ὡς ἐχαρακτηρίζετο ὑπὸ τῶν ἀπίστων, καὶ ὅμως ὁ Ἀπόστολος λέγει, ὅτι τὸ

οὕτω χαρακτηρίζομενον κήρυγμά του ἐγένετο σοφώτερον τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας καὶ ἰσχυρότερον τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως· διότι ἐνίκησε καὶ τοὺς σοφοὺς καὶ τοὺς δυνατοὺς τῶν ἀπίστων.

Στιχ. 26. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς ἐκάλει καὶ ἐξελέξατο κήρυκας καὶ διδασκάλους τοὺς ἰδιώτας τῷ λόγῳ, ἦτοι τοὺς μὴ ἔχοντας τὴν ἔξω παιδευσιν, τὴν κοσμικὴν. «**Οὐ πολλοί**» ἦτοι ὀλίγοι εἰσὶν ἐκ τῶν πιστευσάντων, οἵτινες εἶναι πεπαιδευμένοι, ὡς λ. χ. Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ τινες ἄλλοι. Ὁ Παῦλος θέλει νὰ τονίσῃ, ὅτι εἶναι μέγιστον πρᾶγμα ἰδιῶται τῷ λόγῳ νὰ γνωρίσωσι τὰ τηλικαῦτα μυστήρια τῆς χριστιανικῆς πίστεως. **Οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς.** Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ἐκ τῶν δυνατῶν ἐν πλούτῳ καὶ τῶν εὐγενῶν ὀλίγοι προσῆλθον εἰς τὸν χριστιανισμόν, οἱ δὲ ἄλλοι πάντες ἦσαν πένητες καὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄσημοι.

Στιχ. 27—29. **Τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου.** Ὁ Παῦλος καλεῖ τοὺς χριστιανοὺς μωρὰ τοῦ κόσμου ὡς ἀμετόχους τῆς θύραθεν σοφίας, ὡς ἀπλοϊκοὺς.

Τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἀντιτίθενται πρὸς τοὺς ἀνωτέρω σοφοὺς κατὰ σάρκα, τὰ δὲ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου πρὸς τοὺς ἀνωτέρω δυνατούς, τὰ δὲ ἀγενῆ τοῦ κόσμου πρὸς τοὺς ἀνωτέρω εὐγενεῖς. Οἱ χριστιανοὶ ἰδιῶται τῷ λόγῳ ἄμοιροι καὶ ἄγευστοι τῆς θύραθεν σοφίας, ἄσοφοι, πένητες καὶ πτωχοὶ ἄσημοι, ἐφάνησαν ἀνώτεροι τῶν σοφῶν, τῶν πλουσίων καὶ τῶν εὐγενῶν, οἵτινες ἐπὶ τοῦτο ἐνίκηθησαν, ἵνα μὴ καυχῶνται καὶ ὑπερηφανεύωνται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι σαρκικὰ καὶ γήινα φρονοῦντες. Ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ οὐδεμία διάκρισις καὶ προτίμησις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχει.

Στιχ. 30 - 31. Ὁ Παῦλος ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς χριστιανοὺς οἰονεὶ λέγει, ὅτι σεῖς ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστε, ἦτοι ἐγεννήθητε ἐκ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς παλλιγενεσίας τοῦ βαπτίσματος, διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐγίνατε παῖδες τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦ Χριστοῦ, ὅστις αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐγένετο εἰς ἡμᾶς σοφία δὸς εἰς ἡμᾶς ἑαυτὸν πηγὴν σοφίας καὶ δικαιοσύνης καὶ ἁγιασμοῦ καὶ ἀπολυτρόσεως· διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ καυχώμεθα, ὡς οἱ σοφοὶ ἐν τῇ σοφίᾳ τῶν, ἀλλὰ νὰ καυχώμεθα, ὅτι πᾶν ὅ,τι ἀγαθὸν ἔχομεν προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ, εἶναι δῶρον τοῦ Θεοῦ (πρβλ. καὶ Ἐφεσ. κεφ. Β' 8).

**Σχόλια εἰς τὰ παθήματα τοῦ Παύλου
ἕνεκα τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ.**

(Β' Κορινθ. ΙΑ' 23—34)

Στίχ. 23. Ἐν κόποις κτλ. Ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ἡ πρόθεσις ἐν δηλοῖ τὸ διὰ μέσου. Θέλει ὁ Παῦλος νὰ εἴπῃ, ὅτι διὰ κόπων, πληγῶν, φυλακίσεων κτλ. διήλθε. Λέγει δὲ «ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως κτλ», συγκρίνων ἑαυτὸν πρὸς τοὺς ψευδαποστόλους, οἵτινες μετεσχηματίζοντο εἰς ἀποστόλους καὶ διακόνους τοῦ Χριστοῦ (Β' Κορινθ. Α', 12, 14 καὶ 23)· καὶ ἰσχυρίζομενος, ὅτι αὐτὸς ὑπῆρξεν ἀληθῆς ἀπόστολος καὶ διάκονος τοῦ Χριστοῦ, ὑποστὰς ἕνεκα τοῦ κηρύγματος καὶ τοῦ εὐαγγελίου αὐτοῦ περισσοτέρας περιπετείας καὶ κόπους, ὑπερμέτρους πληγὰς καὶ μαστιγώσεις καὶ φυλακίσεις καὶ καταντήσας πολλάκις εἰς κινδύνους φέροντας θάνατον.

Στίχ. 24—25. Ἐν τοῖς στίχοις τούτοις ὁ Παῦλος περιγράφει λεπτομερῶς τὰ παθήματα, ἃ ὑπέστη ἕνεκα τοῦ κηρύγματος τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ λέγων τὰ ἑξῆς· «Υπὸ τῶν Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον». «Τεσσαράκοντα παρὰ μίαν», δηλαδὴ πληγὰς (ὄρα καὶ Λουκ. ΙΒ' 47 καὶ 48). «Παρὰ μίαν» δηλ. πληγὴν, τοῦτέστι μιᾶς ἐνδεούσης. Κατὰ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον (Δευτ. ΚΕ' 3) ὁ ὑπόπεσὼν εἰς ἁμάρτημα Ἰουδαῖος ἔμαστιγοῦτο διὰ 40 πληγῶν· ἀλλ' ἵνα μὴ ὁ τύπτων διὰ τῆς ὀρμῆς του ἐπιφέρῃ πληγὰς πλείονας τῶν 40 πληγῶν, ἐπομένως ὑπερβῆ τὸ ὄριον τοῦ νόμου, τοῦ ὀρίζοντος, μόνον 40 πληγὰς, οἱ νεώτεροι Ἰουδαῖοι ὄρισαν 39 πληγὰς (Ἰωσήφ. Ἰουδ. ἀρχαιολογ. βιβλ. Δ' κεφ.8, §§21 καὶ 23). Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὑπέστη πεντάκις τὰς μαστιγώσεις ταύτας, αἵτινες ἦσαν τόσον σκληραῖ, ὥστε ἠδύναντο νὰ ἐπιφέρωσι καὶ τὸν θάνατον, διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος δικαίως ἔλεγεν, ὅτι περιήλθε πολλάκις εἰς κινδύνους θανάτου (ἐν θανάτοις πολλάκις). Περὶ τῶν μαστιγώσεων τούτων τοῦ ἀποστόλου Παύλου οὐδὲν ἀναφέρει ἀλλαγοῦ ἢ Καινῆ Διαθήκη. Ὁ Παῦλος ἐκτὸς τῶν μαστιγώσεων τούτων ὑπέστη τρεῖς καὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν τιμωρίαν τοῦ ῥαβδισμού. Αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (ΙΣ' 22 καὶ ΚΒ' 24)

ἀναφέρουσι δύο τοιαύτας τιμωρίας. Ἄλλ' εἶναι ἄγνωστον, ποῦ ὁ Ἀπόστολος ὑπέστη τὴν τρίτην τιμωρίαν τοῦ ῥαβδισμού. Ὁ Παῦλος ἀπαξ ἐλιθάσθη ἐν Λύστροις ὑπὸ τῶν ἀπὸ Ἀντιοχείας καὶ Ἰκονίου ἐλθόντων Ἰουδαίων, οἵτινες ἐνόμισαν, ὅτι ἀπέθανεν (Πράξ. Ἀποστ. ΙΔ' 19). Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι τρεῖς ἑνανάγησε καὶ ἔμεινεν ἐν τῷ πελάγει 24 ὥρας κολυμβῶν, ἕως ὅτου ἐσώθη. Οὐδὲν γινώσκομεν περὶ τούτου ἀλλαχόθεν τῆς Κ. Διαθήκης.

Στίχ. 26. Ὀδοιπορίας πολλάκις κτλ. Ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὁ Παῦλος παραλείπει τὴν πρόθεσιν ἐν, ἣν μετεχειρίσθη ἐν τῷ στίχῳ 23, καὶ ἐκφέρει τὸ διὰ μέσου δι' ἀπλῆς δοτικῆς. Καὶ ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὁ Ἀπόστολος ἐξακολουθεῖ τὴν ἀφήγησιν τῶν παθημάτων του λέγων ὅτι πολλάκις ὠδοιπορεῖ ἕνεκα διαφορῶν ἀναγκῶν, ὅτι ἐκινδύνευε διαπερῶν ποταμούς, ὅτι ἐκινδύνευε περιπίπτων εἰς ληστάς, ὅτι ἐκινδύνευε ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του Ἰουδαίων, ὅτι ἐκινδύνευε κηρύττων εἰς τὰ ἔθνη, εἰς ἃ παρεγίνετο, ὅτι ἐκινδύνευεν εὐρισκόμενος καὶ ἐν πόλει καὶ ἐν ἐρημίᾳ καὶ ἐν θαλάσῃ καὶ ὅτι ἐκινδύνευε διατελῶν ἐν μέσῳ ψευδωνύμων ἀδελφῶν, οἵτινες ὑπεκρίνοντο τὸν χριστιανόν.

Στίχ. 27. Καὶ ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὁ Παῦλος ἀφηγεῖται τὰς θλίψεις καὶ στενοχωρίας, ἃς ὑπέστη ἕνεκα τοῦ κηρύγματος τοῦ εὐαγγελίου λέγων ὅτι νύκτα καὶ ἡμέραν ἐκοπίαζε καὶ ἐμῶθει ἐργαζόμενος, ἠγρούπνει πολλάκις διδάσκων, προσευχόμενος, φροντίζων περὶ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ὅτι ἐκακοπάθει ὑφιστάμενος λιμὸν καὶ δίψαν, νηστείας πολλάκις, ψῆχος καὶ γυμνότητα.

Στίχ. 28. Χωρὶς τῶν παρεκτόδων κτλ. Ἡ ἔννοια τοῦ στίχου τούτου εἶναι αὕτη. «Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων θλίψεων καὶ στενοχωριῶν, λέγει ὁ Παῦλος, ὑπῆρχον εἰς ἐμὲ καὶ ἄλλαι θλίψεις καὶ στενοχωρίαί, δηλ. ἡ ἐπισύστασις μου ἢ καθ' ἡμέραν, ἦτοι ἢ καθ' ἡμέραν καταφορὰ τῶν ἐχθρῶν μου, οἵτινες κοινῶς συνίσταντο καὶ ἠνοῦντο κατ' ἐμοῦ, καὶ ἡ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, ἦτοι ἢ φροντίς μου, μήπως αἱ χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι πάθωσι ὑπὸ τῶν περικυκλούντων αὐτὰς ἐχθρῶν.

Στίχ. 29. Ὁ Παῦλος δεικνύει τὴν μέριμναν, ἣν εἶχε περὶ ἐκάστου χριστιανοῦ (ὄρα καὶ Πράξ. Ἀποστ. Κ' 31), λέγων, ὅτι καὶ αὐτὸς ὑπέφερεν, ὅτε ἔβλεπεν ὅτι χριστιανός τις ἐδεικνύετο ἐν τῇ χριστιανικῇ πίστει ἀσθενής, ὅτι καὶ αὐτὸς διακατείχεται ὑπὸ

ψυχικοῦ ἄλλους, ὅτε ἔβλεπον, ὅτι χριστιανός τις σκανδαλιζόμενος ὑπέκλυπεν εἰς τὴν ἀπιστίαν καὶ εἰς τὴν ἁμαρτίαν.

Στίχ. 30. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι, ἐὰν πρέπει γὰ καυχηθῶ, δὲν θὰ καυχηθῶ δι' ἄλλο τι ἢ διὰ τὰ παθήματά μου, διὰ τοὺς διωγμούς μου, ἅτινα δεικνύουσιν ἀσθένειαν καὶ ἀδυναμίαν, ἐνῶ οἱ ἐχθροί μου καυχῶνται ἐπὶ τῇ δυνάμει καὶ ἰσχύϊ των.

Στίχ. 31. Ὁ Θεὸς γνωρίζει ὅτι λέγω ἀλήθειαν. Ἀμέσως δὲ ὁ Παῦλος ἐν τῷ 32 στίχῳ ὁμιλεῖ περὶ διωγμοῦ του ἐν Δαμασκῷ ὑπὸ τοῦ ἐθνάρχου τοῦ Ἀρέτα τοῦ βασιλέως.

Σχόλια εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολήν.

(Κεφ. ΙΑ' στίχ. 33—40) ἔνθα γίνεται λόγος περὶ τῆς δυνάμεως τῆς πίστεως (ῥα ἀνωτέρω σελ. 23).

Στίχ. 33. Ἀφ' οὗ ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ ἀνέφερεν ἐν τοῖς προηγουμένοις στίχοις πολλὰ παραδείγματα ἀνδρῶν τῆς Π. Διαθήκης, διακριθέντων ἐπὶ πίστει καὶ ἀφ' οὗ ἐθεώρησε περιττὴν τὴν μνημόνευσιν καὶ ἄλλων παραδειγμάτων πίστεως, λέγει, ὅτι οἱ ἄνδρες οὗτοι ἔχοντες πίστιν καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ἀγωνιζόμενοι κατετρόπωσαν βασιλεία (Κριτῶν κεφ. Ζ', Δ', ΙΔ', ΙΑ', Β'. Βασιλ. Ε', Η', ΚΑ'. Ζ'), ἐξετέλεσαν ἔργα δίκαια. **Ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν** ἦτοι εἶδον ἐκπληρουμένην τὴν ὑπόσχεσιν, ἣν ὁ Θεὸς εἶχε δώσει εἰς αὐτούς, ὅτι θὰ κληρονομήσωσι τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, τὴν Παλαιστίνην, καὶ θὰ ἐκδιώξωσιν ἐξ αὐτῆς τοὺς ἄλλοφύλους. **Ἐφραξαν στόματα λεόντων.** Ἐνταῦθα ὁ Παῦλος ὑπαινίττεται τὸν προφήτην Δανιήλ, ὅστις κυκλωθεὶς ὑπὸ τῶν λεόντων ἐνέφραξε διὰ τῆς πίστεως τὰ στόματα αὐτῶν (Δανιήλ κεφ. ΣΤ', 22).

Στίχ. 34. **Ἐσβεσαν δύναμιν πυρός** ἦτοι κατέσβεσαν τὴν δύναμιν τοῦ πυρός. Ἐνταῦθα ὁ Παῦλος ὑπαινίσσεται τοὺς τρεῖς παῖδας, ἦτοι τὸν Σεδράχ, Μισάχ καὶ Ἀβδναγῶ, οἵτινες μὴ προσκυνήσαντες τὴν χρυσοῦν εἰκόνα τοῦ Ναβουχοδονόσορος ἐβλήθησαν εἰς τὴν καιομένην κάμινον τοῦ πυρός, ἐκ τῆς φλογὸς τῆς ὁποίας ἐσώθησαν ἕνεκα τῆς πίστεώς των (Δανιήλ κεφ. Γ'). **Ἐφυγον στόματα μαχαίρας.** Οὕτω λ. χ. ὁ προφήτης Δαυὶδ

διέφυγε τὸ δόρυ τοῦ Σαουλ (Α' Βασιλ. κεφ. ΙΗ' στίχ. 11, ΙΘ', 10 καὶ 12 ΚΑ', 10), ὁ προφήτης Ἡλίας διέφυγε τὴν ῥομφαίαν τῆς Ἰεζάβελ (Γ', Βασ. κεφ. ΙΘ', 1). **Ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ὡς ὁ βασιλεὺς Ἐζεκίας (Δ' Βασιλ. κ'). Ἐγεννήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ,** ὡς πλείστοι ἀπὸ τοῦ Δαβὶδ μάλιστα καὶ ἐντεῦθεν βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες τοῦ Ἰσραήλ, οὓς ἡ πίστις πρὸς τὸν Θεὸν ἐνίσχυσεν ἐν τῷ πολέμῳ. Οὕτω δὲ ἰσχυροὶ ἐγένοντο οἱ Ἰουδαῖοι οὐ μόνον ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Κριτῶν καὶ τοῦ Δαβίδ, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν (ἐν στίχῳ 33), ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν Μακκαβαίων, ἃ, ὡς φαίνεται, καὶ ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ ἔχει ὑπ' ὄψει. Ὅτε δηλαδὴ οἱ Σύριοι ἠνάγκαζον τοὺς Ἰουδαίους νὰ θύσωσιν εἰς τὰ εἰδῶλα καὶ νὰ βεβηλώσιν τὰ Σάββατα καὶ τὰς ἑορτὰς καὶ νὰ μαινώσιν τὸν ναὸν τῶν καὶ νὰ οἰκοδομῶσι βωμοὺς καὶ τεμένη καὶ εἰδωλεῖα, τότε ἀνέστη ὁ ἱερεὺς Ματθαθίας, πατὴρ τοῦ Ἰούδα τοῦ Μακκαβαίου, καὶ ἐμίλησεν ἐνθουσιωδέστατα ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος. Διὰ τούτου τοῦ ἱερέως Ματθαθίου καὶ διὰ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ἰούδα τοῦ Μακκαβαίου οἱ Ἰουδαῖοι ἐγένοντο τόσον ἰσχυροὶ, ὥστε ἐξεδίωξαν τῆς χώρας τῶν τοὺς ἄλλοφύλους Σύρους καὶ κατέστρεψαν αὐτοὺς (Α' Μακκαβ. κεφάλαια α', β', γ'). **Παρεμβολὰς ἔκλιναν ἄλλοτριῶν** τοῦτέστι στρατόπεδα ἔτρεψαν πολεμίων, στρατιὰς δηλ. πολυπληθεῖς ἐχθρῶν κατετρόπωσαν. **Παρεμβολή** εἶναι τὸ στρατόπεδον, εἶτα δὲ καὶ ὁ στρατὸς ἐν πολέμῳ (πρβλ. Κριτῶν Δ', 16, Ζ', 14, Α', Μακκαβ. ε', 28). Ἡ τοιαύτη σημασία τῆς λέξεως «παραμβολή» εἶναι τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου. Ὁ Αἰλιανὸς Ποικίλ. ἱστορ. ΙΔ', 46) λέγει «Ἡνίκα δὲ ἔδει συμμῖξαι, ἐνταῦθα οἱ μὲν κύνες προληδῶντες ἐτάραττον τὴν παρεμβολήν».

Στίχ. 35 Ἐλαβὸν γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν, ἦτοι γυναῖκες ἐπανεκτίησαν δι' ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς υἱοὺς τῶν, ὡς λ.χ. ἡ χήρα ἐκ Σαρεπτῶν τῆς Σιδωνίας ἐπανεκτίησε τὸν νεκρὸν υἱὸν τῆς ἀναστάντα ὑπὸ τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ (Γ'. Βασιλ. ΙΖ'), ὡς καὶ ἡ Σονναμίτις ἐκεῖνη, ἧς τὸν υἱὸν ἀνέστησε ὁ Ἐλισσαῖος (Δ'. Βασιλ. Δ', 17). **Ἄλλοι δὲ ἐντυπανίσθησαν.** Τὸ τύμπανον ἦτο, ὡς φαίνεται, εἶδος τροχοῦ, δι' οὗ οἱ καταδικαζόμενοι ἐβασανίζοντο καὶ ἐφονεύοντο, ὡς διὰ τοι-

ούτου ὄργανου ὑπέστησαν τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ὁ Ἐλεάζαρος καὶ οἱ ἑπτὰ ἀδελφοὶ Μακκαβαῖοι μετὰ τῆς μητρὸς των (Β. Μακκαβ. ζ' 18, Ζ' 19). **Οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν.** Οἱ τοιοῦτοι, ἐν ᾧ ἠδύνατο νὰ τύχῃσι τῆς ἀπολυτρώσεως, ἤτοι τῆς σωτηρίας τῆς ζωῆς των, ἀρνούμενοι τὴν πίστιν των δὲν ἤθελον νὰ σώσωσιν οὕτω τὴν ζωὴν των, κατεφρόνησαν αὐτὴν, προετίμησαν νὰ θυσιάσωσιν αὐτήν, ἵνα τύχῃσι κρείττονος ἀναστάσεως. Ἡ ἀνάστασις εἰς αἰωνίαν ζωὴν ἦτο κρείττον ἀγαθὸν ἢ ἡ σωτηρία τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τοῦ θανάτου.

Στίχ. 37. Ἐλιθάσθησαν, ὡς λ.χ. ὁ Ζαχαρίας ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωδαῆ (Β'. Παράλειπ. ΚΔ' 20—22. πρβλ. καὶ Ματθ. ΚΓ' 35 Λουκ. Α', 51) καὶ ὁ Ἰερεμίας, περὶ οὗ μεταγενεστέρα παράδοσις λέγει, ὅτι ὑπέστη τὸν διὰ λιθοβολισμοῦ θάνατον (Tertull. Scorō. 8, Hieronym, advers, Jovinian. 2.37). **Ἐπρίσθησαν,** ἤτοι ἐπριονίσθησαν. Θάνατος διὰ πρίονος ἀπαντᾷ ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ (Β', Βασ. ΙΒ', 31. Α' Παράλειπ. Κ' 3). Λέγεται δὲ κατ' ἀρχαίαν παράδοσιν, ὅτι ὁ προφήτης Ἡσαΐας ὑπέστη τοιοῦτον θάνατον κατὰ διαταγὴν τοῦ Μανασσῆ, βασιλέως τῶν Ἰουδαίων (Ἰουστίνου διάλογ. πρὸς Τρύφων. 120 Tertull. 14, de patient 15 Scorō 8, Ὁριγέν. πρὸς Ἀφρικ. Lactant 1 stut 4.11). Δέον νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι ἐδοκίμασαν ν' ἀποσπάσωσιν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βιαίου θανάτου διὰ διαφόρων ὑποσχέσεων, ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτοι ὑφίσταντο τὰς δοκιμασίας καὶ δὲν ἐνέδιδον τότε ἐφονεύοντο διὰ πρίονος. Οὕτω πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὰ δύο **ἐπειράσθησαν, ἐπρίσθησαν.** **Ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον** πρβλ. Γ' Βασιλ. ΙΘ' 10 Ἰερεμ. Κς' 23. **Περιήλθον ἐν μηλωταῖς ἐν αἰγείοις δέρμασιν** ἀναφέρονται ἰδίᾳ εἰς τινὰς προφήτας πρβλ. Ζαχαρ. ΙΓ'. 4. Κλήμης ὁ Ῥώμης εἰς τὴν Α' πρὸς Κορινθ. ἐπιστολ. 17 λέγει «Μιμηταὶ γενόμεθα κακείνων, οἵτινες ἐν δέρμασιν αἰγείοις καὶ μηλωταῖς περιεπάτησαν κηρύσσοντες τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ λέγομεν δὲ Ἠλίαν καὶ Ἐλισσαίε, ἔτι δὲ καὶ Ἰεζεκιὴλ τοὺς προφήτας. **Περιήλθον.** Οἱ ἅγιοι οὗτοι ἄνδρες περιήρχοντο πόλεις ἐνδεδυμένοι μηλωτὰς καὶ αἴγεια δέρματα χωρὶς νὰ ἔχῃσι μόνιμον κατοικίαν, ὥστε ὀρθῶς ὁ Θεοφύλακτος λέγει· ὅτι ἐνταῦθα τὸ **περιήλθον** δηλοῖ «διώκεσθαι αὐτοὺς καὶ ἀστατεῖν». Ἡ μηλωτὴ ἦτο ἔνδυμα ἐκ δέρματος προβάτου. Τοι-

οὔτον ἔνδυμα ἐφόρει ὁ Ἥλιος, ὅστις κατὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνά-
ληψίν του ἔρριπεν αὐτὸ ἐπὶ τὸν Ἑλισσαιὲ (Γ' Βασιλ. ΙΘ' 13,
19, Δ' Βασιλ. Β' 8, 13, 14). **Ἔν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος**, ἦτο
ὁ διεφθαρμένος κόσμος δὲν ἦτο ἄξιος νὰ ἔχη εἰς τοὺς κόλπους
του τοιοῦτους ἀγίους ἀνδρας.

Στίχ. 38. Ἐν Ἐρημίαις πλανώμενοι κτλ. Ὅτι οἱ ἄνδρες
οὔτοι καταδιωκόμενοι ἐπλανῶντο ἐν ἐρημίαις, ὄρεσι, σπηλαίοις
καὶ λοιποῖς τόποις (ὄρα Γ' Βασιλ. ΙΗ' 4, 13, ΙΘ' 4, 8, 9, 13.
Α' Μακκαβ. Β' 28, 29, Β' Μακκαβ. Ε' 27, ς' 11, Γ' 6).

**Στίχ. 39 καὶ 40. Καὶ οὔτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ
τῆς πίστεως** κτλ. Ἡ ἔννοια τῶν στίχων τούτων εἶναι αὕτη καὶ
οὔτοι πάντες οἱ προειρημένοι ἄγιοι ἄνδρες, ἐνῶ διὰ τῆς πίστεως
ἀπέδειξαν ὅτι εὐηρέστησαν τῷ Θεῷ, δὲν ἔλαβον τὴν ἐπαγγελίαν,
δὲν εἶδον τὸν ἐπηγγελμένον Μεσσίαν, ἐνῶ ὁ Θεὸς περὶ ἡμῶν
τῶν χριστιανῶν προέβλεπεν ὑπέριτερόν τι, ἀποστείλας πρὸς ἡμᾶς
τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Κατὰ τοῦτο ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ εἴμεθα
εὐτυχέστεροι τῶν ἁγίων ἀνδρῶν τῆς Π. Διαθήκης· διότι εἶδομεν
τὸν Ἰησοῦν, οἱ δὲ ἄνδρες τῆς Π. Διαθήκης ἄνευ ἡμῶν τῶν
χριστιανῶν δὲν δύνανται νὰ νομίζωνται τέλειοι· διότι ἡ τελειώ-
σις τῶν δικαίων ἄνευ τῆς πληρώσεως τῆς περὶ τοῦ Μεσσοῦ
ἐπαγγελίας δὲν ἦτο δυνατή, ἥτις ἐγένετο ἐφ' ἡμῶν.

Σχόλια περὶ ἐνεργοῦ πίστεως.

(Ὅρα Ἰακώβ. Β' στίχ. 14—17).

Στίχ. 14—17. Ὁ ἀδελφός Θεὸς Ἰάκωβος ἐννοεῖ ἐνταῦθα,
ὅτι ἡ πίστις ἡμῶν τῶν χριστιανῶν, ὅτι δηλ. ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ
κατήλθεν εἰς τὸν κόσμον, ἐγένετο ἄνθρωπος, ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς
τὴν ὁδόν, δι' ἧς δυνάμεθα νὰ γινώσκωμεν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν
(Ἰω. ΙΖ', 3), ὡς καὶ τὴν ὁδὸν τῆς ἀγιότητος, δι' ἧς δυνάμεθα
νὰ ἐκτελῶμεν πᾶν εἶδος ἀρετῆς, ἔπαυε, ἐσταυρώθη καὶ ἀνέστη
πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων, εἶναι ἀνωφελὴς καὶ μα-
ταία, εἰ δὲν πράττωμεν καλὰ ἔργα σύμφωνα πρὸς τὴν πίστιν
ἡμῶν. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τούτων ὁ Ἰάκωβος φέρει τὸ ἐξῆς πα-
ράδειγμα, εἰ δὲ ἀδελφοὶ ἡμῶν χριστιανοὶ στερῶνται ἐνδυσμάτων
καὶ τῆς καθ' ἡμέραν ἀναγκαίας τροφῆς καὶ ἔρχονται νὰ ζητή-
Γ. Δ. Δέρβου, Ἐρμηνεία περικ. τῶν Ἀποστόλων. Ἐκδοσις δ'. 4

σωσι βοήθειαν, ἡμεῖς δὲ εἶπωμεν εἰς αὐτούς, ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, ἦτοι ὑπάγετε νὰ ἐνδυθῆτε καὶ χορτασθῆτε καὶ δὲν δίδωμεν εἰς αὐτούς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώματος, ἦτοι τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὴν τροφήν, ποῖον εἶναι λοιπὸν τὸ ὄφελος; Τοιουτοτρόπως καὶ ἡ πίστις ἡμῶν τῶν χριστιανῶν, ἐὰν δὲν συνοδεύηται μὲ ἔργα καλὰ, μὲ ἔργα φιλανθρωπίας καὶ ἐλέους, εἶναι νεκρά. Τὰ καλὰ λοιπὸν ἔργα εἶναι ἡ ἀπόδειξις τῆς πίστεως· διὸ λέγει ὁ Ἰάκωβος. «Ἐὰν πίστιν ἔχῃς... δείξον μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου, καὶ γὰρ δείξωσι ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πίστιν μου».

Στίχ. 19. Ἡ πίστις, ἡ γυμνὴ τῶν καλῶν ἔργων, εἶναι πίστις ἀνωφελής· διότι καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι καὶ φρίσσουν, φανερὸν δὲ εἶναι, ὅτι διὰ τοῦτο ταῦτα οὐδὲν ὠφελοῦνται.

Στίχ. 21—23. Ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι καὶ ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη ἀνεγκας τὸν υἱὸν τοῦ Ἰσαὰκ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ ὅτι ἐκ τῆς θυσίας ταύτης κατέδειξε τὴν πίστιν αὐτοῦ πλήρη καὶ τελείαν (Γενέσ. ΚΒ' 9, 12. ΙΕ' 6). Ἡ πίστις λοιπὸν τοῦ Ἀβραάμ δὲν ἦτο νεκρά, ἀλλ' ἐνεργός. Ὁ Ἀβραάμ δὲν καλεῖται ἐν τῇ μεταφράσει τῶν Ο' «φίλος Θεοῦ», ἀλλ' ὀνομάζεται «ὁ ἠγαπημένος τοῦ Κυρίου» (Β', Παραλείπου Κ' 7) ἢ «ἐκείνος, ὃν ὁ Θεὸς ἠγάπησεν» (Ἡσαΐου ΜΑ' 8) ἢ ὁ παῖς τοῦ Κυρίου (Γενέσ. ΙΗ' 17).

Στίχ. 24. Ἡ ἀπλή πίστις παντὸς χριστιανοῦ δὲν δύναται νὰ φέρῃ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ, ἐὰν μὴ συνοδεύηται αὕτη δι' ἔργων καλῶν ὡς λ.χ. ἀλλαχῶ ὁ Ἰάκωβος (κεφ. Α' 27) διατάσσει νὰ ἐκτελῶμεν ἔργα φιλανθρωπίας, βοηθοῦντες ὀρφανὰ καὶ χήρας.

Σχόλια περὶ τῆς ἀληθοῦς ἀγάπης.

(Ὅρα ἀνωτέρω σελ. 24—26).

Στίχ. 1. Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων κλπ. Ἡ ἔκφρασις αὕτη εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν τοῦ Ὁμήρου (Ἰλ. Β', 489). «οὐδ' εἰ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δὲ στόματ' εἴεν», δηλοῦσα ὑπερβολήν. Τὸ χάρισμα τῶν γλωσσῶν ἐτιμᾶτο καθ' ὑπερβολήν. Ὁ δὲ Παῦλος, ἵνα δείξῃ ὅτι ἡ ἔλλειψις τῆς ἀγάπης καθίστησι καὶ τὸ θαυμασιώτερον

καὶ μεγαλύτερον χάρισμα ἄνευ ἀξίας, λέγει· «Ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι ἐγὼ ὁμιλῶ οὐ μόνον τὰς γλώσσας τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν ἀγγέλων, οὐδεμίαν δὲ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην ἔχω, κατέστην χαλκὸς ἡχῶν καὶ κύμβαλον ἀλαλάζον, ἦτοι ἀναίσθητον καὶ ἄψυχον πρᾶγμα». Ὁ ἀγάπης ἐστερημένος ὁμοιάζει κατὰ τὸν Ἀπόστολον πρὸς τὰ ἄψυχα καὶ ἀναίσθητα πράγματα. **Χαλκὸς** καὶ **Κύμβαλον** εἶναι μέταλλα, τὰ ὁποῖα μόνον τότε ἠχοῦσιν, ὅταν πληγῶσιν ἔξωθεν, εἶναι λοιπὸν ὄργανα ξένης ὠθήσεως ἄνευ αὐθυπάρχτου ἀξίας. **Κύμβαλον** ἦτο χάλκινον ὄργανον (Β΄ Βασιλ. ζ' 5, Α' Παραλ. ΙΓ' 8). Καὶ ὁ Ξενοφῶν ἐν τῷ περὶ Ἴππ. κεφ. α' § 3 λέγει· «Ὅσπερ γὰρ κύμβαλον ψοφεῖ πρὸς τῷ δαπέδῳ ἢ κοίλῃ ὀπλή».

Στίχ. 2. Καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν κλπ. Καθὼς ὁ Παῦλος ἀνωτέρω εἶπε μεθ' ὑπερβολῆς περὶ τῶν γλωσσῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀγγέλων, οὕτω καὶ ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὁμιλεῖ περὶ δύο μεγάλων χαρισμάτων τῆς προφητείας καὶ τῆς πίστεως, ὑπερβολικῶς λέγων, ὅτι καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι ἔχω προφητείαν καὶ γνωρίζω πάντα τὰ μυστήρια καὶ ἔχω βαθεῖαν γνῶσιν αὐτῶν (πρβλ. Α' Κορινθ. ΙΒ' 8) καὶ ὅτι ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε νὰ μεταθέτω ὄρη, δὲν ἔχω ὅμως ἀγάπην, οὐδὲν εἰμι, οὐδεμίαν ἔχω ἀξίαν, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἐννοεῖται. Καὶ ἐνταῦθα ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ἡ ἄλλειψις τῆς ἀγάπης καθίστησι καὶ τὰ μεγάλα καὶ θαυμαστά χαρίσματα τῆς προφητείας καὶ τῆς πίστεως ἄνευ ἀξίας. Ὁ Παῦλος θεωρεῖ τὴν ἀγάπην μητέρα πάντων τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν χαρισμάτων καὶ τῶν σημείων. Ἡ ἀγάπη χαρᾶ κτηρίζει τὸν ἀκριβῆ μαθητὴν τοῦ Χριστοῦ. «Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις» (Ἰω. ΙΓ' 35).

Στίχ. 3. Καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου κλπ. Ὁ Παῦλος λέγει. «Ἐὰν πᾶσαν τὴν περιουσίαν μου διανείμω εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἐὰν αὐτὸ τὸ σῶμά μου παραδώσω εἰς τὸ πῦρ, ἵνα καὶ λόγῳ αὐταπαρνήσεώς μου, δὲν ἔχω ὅμως ἀγάπην, τότε οὐδὲν ὠφελοῦμαι, ἦτοι ἔνεκα τῆς πρὸς τοὺς πτωχοὺς ἄνευ ἀγάπης εὐεργεσίας μου καὶ τῆς αὐταπαρνήσεώς μου, δὲν δύναμαι νὰ ὠφεληθῶ καὶ νὰ ἐπιτύχω τῆς αἰωνίου ζωῆς». Ὁ Παῦλος θέλει νὰ εἴπη, ὅτι τὰ ἔργα τῆς αἰωνίου ζωῆς, τῆς ἐλεημοσύνης

καὶ τῆς αὐταπαρνήσεως οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχουσιν, ὅταν στερῶνται τῆς ἀγάπης, δι' ἧς καὶ μόνης ταύτης ἔχουσιν ἀξίαν. Οὐδὲ ὁλως παράδοξον, ὅτι ὁ Παῦλος λέγων ἐνταῦθα: «Ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου, ἵνα καυθήσομαι» εἶχεν ὑπ' ὅψει τοὺς τρεῖς παῖδας Σεδράχ, Μισάχ καὶ Ἀβδευαγῶ, οἵτινες μὴ προσκυνήσαντες τὴν χρυσοῦν εἰκόνα τοῦ Ναβουχοδονόσορος παρέδωκαν τὰ σώματα αὐτῶν εἰς τὸ πῦρ τῆς καμίνου, ὅπως μὴ λατρεύσωσι, μηδὲ προσκυνήσωσι παντὶ θεῷ, ἀλλ' ἢ τῷ Θεῷ αὐτῶν (Δανιὴλ κεφ. Γ' 28). Ἐπίσης ὁ Παῦλος λέγων ἐνταῦθα «οὐδὲν ὠφελούμαι» ἐνοεῖ, ὅτι ὁ μὴ ἀγαπῶν δὲν δύναται νὰ ἔχη ὠφέλειάν τινα εἰς τὸ νὰ ἐπιτύχη τὴν αἰώνιον ζωὴν (Α' Ἰω. Γ' 14).

Στίχ. 4. Ἐπειδὴ ὁ Παῦλος ἀπεφήγατο, ὅτι οὔτε τὸ χάρισμα τῶν γλωσσῶν, οὔτε τὰ χαρίσματα τῆς προφητείας καὶ τῆς πίστεως, οὔτε αἱ εὐεργεσίαι, οὔτε ὁ μαρτυρικός θάνατος ἔχουσιν ἀξίαν τινά, ἀπούσης τῆς ἀγάπης, ἀναγκαίως λοιπὸν ἄρχεται ἀπὸ τοῦ στίχου τούτου, ὡς ἄριστος ζωγράφος, νὰ ὑπογράφη τὸ κάλλος τῆς ἀγάπης. Ἡ ἀγάπη ἐνταῦθα προσωποποιεῖται. **Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται** ὁ ἀγαπῶν μακροθυμεῖ, ἦτοι κρατεῖ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ὀργῆς του, ὅταν βλέπῃ ἀδικήματα χρηστεύεται, ἦτοι φαίνεται χρηστός, πρᾶος, ἡμερος. Ὁ ἀγαπῶν **οὐ ζηλοῖ** ἦτοι οὐδεμίαν ζηλοτυπίαν, οὐδένα φθόνον δεικνύει **οὐ περπερεύεται**, ἦτοι δὲν ἐπιδεικνύεται, οὐδὲ ἀλαζονεύεται.

Στίχ. 5. **Οὐκ ἀσχημονεῖ κτλ.** Ὁ ἀγαπῶν πάσχων τὰ ἔσχατα ὑπὲρ τοῦ ἀγαπωμένου δὲν θεωρεῖ τὸ πρᾶγμα ἀσχημοσύνην, ἀλλὰ χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν. Ὁ Ἰησοῦς ἐμπνυόμενος, ῥαπιζόμενος ὑπὲρ ἡμῶν δὲν ἐθεώρει τὸ πρᾶγμα ἀσχημοσύνην, ἀλλὰ ἀγαλλίασιν καὶ δόξαν. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος λέγει: «Ἡ ἀγάπη οὐκ ἀσχημονεῖ, ἀλλὰ καθάπερ χρυσαῖς τισι πτέρυξι συγκαλύπτει πάντα τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἀγαπωμένων. Ὁ ἀγαπῶν **οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτοῦ** ἦτοι δὲν ζητεῖ τὸ συμφέρον του (πρβλ. καὶ Α' Κορινθ. Γ' 33), **οὐ παροξύνεται**, ἦτοι δὲν ἐρεθίζεται, **οὐ λογιζεται τὸ κακόν**, ἦτοι δὲν λογαριάζει τὸ κακόν, τὸ ὁποῖόν τις κάμνει εἰς αὐτὸν (πρβλ. καὶ Β' Κοριν. Ε' 19. Ῥωμ. Δ. 6).

Στίχ. 6. **Οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ κτλ.** Ὁ ἀγαπῶν δὲν εὐχαριστεῖται βλέπων ἀνθρώπους ἀδίκους, μισεῖ αὐτούς. **Συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ**, ἦτοι εὐχαριστεῖται ὅμως βλέπων ἀνθρώπους

ἀκολουθοῦντας τὴν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ἐμπεριεχομένην ἀλήθειαν (Κολοσ. Α' 5. Ἐφεσ. Α' 13. Γαλατ. Ε' 7. Β' Θεσσαλ. Β' 12 καὶ 13. Ἰω. Α' 17).

Στίχ. 7. *Πάντα στέγει* κ.τ.λ. Ὁ ἀγαπῶν ὑποφέρει πάντα (πρβλ. Α' Κορινθ. Θ' 12). *Πάντα ποιεῖ*, ἤτοι ἔχει πίστιν πρὸς τὸν πλησίον. *Πάντα ἐλπίζει*, ἤτοι ἐλπίζει, ὅτι ὁ πλησίον, καὶ ἂν εἶναι φαῦλος δύναται νὰ διορθωθῆ. *Πάντα ὑπομένει*, ἤτοι ὁ ἀγαπῶν ὑπομένει, δὲν ἀπελπίζει, καὶ ἐὰν βλέπῃ, ὅτι κατὰ τὴν ἐλπίδα του δὲν συντελεῖται ἡ βελτίωσις τοῦ πλησίον.

Στίχ. 8. *Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει* κτλ. Ἡ ἀγάπη διαμένει ἐς αἰεὶ βεβαία καὶ ἀκίνητος, ὡς ὀρθῶς ὁ Θεοδώρητος ἐρμηνεύει λέγων. «Οὐ διασφάλλεται, ἀλλ. αἰεὶ μένει βεβαία καὶ ἀκίνητος· τοῦτο γὰρ διὰ τῶν ἐπαγομένων ἐδίδαξεν».

Στίχ. 9—10. Ὁ Παῦλος λέγει ὅτι τὰ χαρίσματα τῆς προφητείας, τῶν γλωσσῶν, τῆς μερικῆς γνώσεως τῶν μυστηρίων, ἀνεφάνησαν προσωρινῶς ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἐκκλησίας καὶ θὰ ὑπάρχωσι μέχρι τῆς δευτέρας παρουσίας, ὕστερον δὲ θὰ καταργηθῶσι καὶ θὰ παύσωσι, μόνη δὲ ἡ ἀγάπη οὔτε καταργεῖται οὔτε παύεται. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει· «Ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν» ἐννοῶν ὅτι πρὸ τῆς δευτέρας παρουσίας ἐν μέρει γινώσκομεν τὰ μυστήρια τῆς θρησκείας ἡμῶν καὶ ἐν μέρει προφητεύομεν. Οὕτω λ. γ. γινώσκομεν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐποίησε τὰ ὄντα ἐξ οὐκ ὄντων, ἀλλὰ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐποίησεν, ἀγνοοῦμεν· ἐπίσης γινώσκομεν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐτέθη ἐκ τῆς Παρθένου· ἀλλὰ τὸ πῶς ἀγνοοῦμεν. Κατὰ ταῦτα ἡ γνώσις ἡμῶν περὶ τῶν μυστηρίων εἶναι μερικὴ.

Στίχ. 10. *Ὅταν δὲ θὰ ἔλθῃ τὸ τέλειον* κτλ. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ἡ τελεία γνώσις τῶν μυστηρίων θὰ ἐπέλθῃ, ὅταν γίνῃ ἡ δευτέρα παρουσία, καθ' ἣν τὰ χαρίσματα τῆς προφητείας, τῶν γλωσσῶν, τῆς ἐπι μέρους γνώσεως, θὰ καταργηθῶσι καὶ θὰ λήξωσι, διότι ἦσαν προσωρινά. Διὰ τῆς δευτέρας παρουσίας θὰ τελειωθῶμεν καὶ θὰ λάβωμεν βαθεῖαν γνώσιν τῶν μυστηρίων τῆς θρησκείας ἡμῶν.

Στίχ. 11. *Ὅταν ἤμην νήπιος* κτλ. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ἡ νῦν κατάστασις ἡμῶν κατὰ τὴν γνώσιν τῶν μυστηρίων ὁμοιάζει πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ νηπίου, ἐν ᾧ ἡ κατάστασις ἡμῶν

κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν θὰ ὁμοιάξῃ πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ ἀνδρός. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν. Ἡμεῖς ἔχομεν νῦν τὴν ἐπὶ μέρους γνῶσιν τῶν μυστηρίων τῆς θρησκείας ἡμῶν, κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν θὰ ἔχομεν τελείαν γνῶσιν αὐτῶν.

Στίχ. 12. Βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι. κτλ. Ἡ ἔννοια τοῦ στίχου τούτου εἶναι αὕτη. «Ἡ γνῶσις ἡμῶν περὶ τῶν θείων πραγμάτων δὲν εἶναι ἄμεσος τώρα, ἦτοι πρὸ τῆς δευτέρας παρουσίας, ἀλλ' ἀτελής ἔμμεσος. Τότε δέ, ἦτοι κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν ἡ γνῶσις ἡμῶν θὰ εἶναι ἄμεσος καὶ τελεία, ἡμεῖς θὰ προσβλέπωμεν τὸν Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον». Ἡ ἔκφρασις «πρόσωπον πρὸς πρόσωπον» εἶναι Ἑβραϊσμός (Γενέσ. ΑΓ', 30) δηλῶν τὸ ἀμέσως βλέπειν. Γραμματικῶς ἐνταῦθα τὸ «πρόσωπον» εἶναι ὀνομαστικὴ προσδιορίζουσα τὸ ὑποκείμενον τοῦ «βλέπομεν, τὸ δὲ «πρὸς πρόσωπον» εἶναι τὸ ἀντικείμενον πρὸς ὃ ἡμεῖς βλέπομεν. Τὸ δ' ἀντικείμενον εἶναι ὁ Θεός. Καὶ ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι τώρα, ἦτοι πρὸ τῆς δευτέρας παρουσίας ἔχει μερικὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ, τότε δὲ ἦτοι κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν θὰ λάβῃ τελείαν γνῶσιν αὐτοῦ, ἄμεσον γνῶσιν αὐτοῦ ὡς ἔλαβε καθ' ὃν χρόνον μεταβαίνων εἰς Λαμασκόν, ὅπως διώξῃ τοὺς ἐκεῖ χριστιανούς, ἐπεστράφη εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, ἀκούσας τὴν φωνὴν ἐκείνην τὴν λέγουσαν αὐτῷ· Σαούλ, Σαούλ, τί με διώκεις; τὴν φωνὴν τοῦ Ἰησοῦ (Πράξ. Ἀποστ. Θ', 3). Τὸ τελευταῖον δὲ τοῦτο ἐννοεῖ ὁ Παῦλος λέγων· **Καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην** ἦτοι καθὼς αὐτὸς με ἐπέγνω, τοῦτέστιν ἐπιγνούς ἐξελέξατό μοι.

Στίχ. 13. Ἀφοῦ ὁ Παῦλος ἀνωτέρω ἐν στίχοις 8—12 εἶπεν, ὅτι τὰ χαρίσματα ὡς προσωρινὰ θὰ καταργηθῶσιν, ὅταν ἔλθῃ ἡ δευτέρα παρουσία, λέγει ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ, ὅτι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν θὰ καταργηθῶσιν, ἀλλ' αἰωνίως θὰ μένωσιν, εἶναι τὰ τρία ταῦτα, ἡ πίστις, ἡ ἐλπίς καὶ ἡ ἀγάπη. Ὁ Παῦλος λέγει· ὅτι οἱ πιστεύσαντες εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ ἐλπίσαντες εἰς αὐτὸν θὰ διατελῶσι κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν ἐν διηνεκεῖ κοινωνίᾳ μετ' αὐτοῦ εὐτυχεῖς καὶ εὐδαίμονες. Κατὰ τοῦτο ἡ πίστις, ἡ ἐλπίς καὶ ἡ ἀγάπη διαμένουσιν αἰωνίως.

Περὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Χριστὸν

(Ῥωμ. Η' 35—39)

Στίχ. 35. Ἀφ' ὃ Παῦλος ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχῳ 34 εἶπεν ὅτι ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ ἔχομεν κηδεμόνα τὸν Ι. Χριστόν, λέγει ἐν τῷ 35 τούτῳ στίχῳ, ὅτι οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων δεινῶν, τὰ ὁποῖα ἔνεκεν αὐτοῦ δυνάμεθα νὰ πάθωμεν, εἴτε θλίψιν, εἴτε στενοχωρίαν, εἴτε διωγμόν, εἴτε λιμόν, εἴτε γυμνότητα, εἴτε κίνδυνον εἴτε μαρτυρικὸν θάνατον, θὰ ἀποτρέψῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης.

Στίχ. 36. Ὁ Παῦλος εἰπὼν ἀνωτέρω, ὅτι οἱ χριστιανοὶ θὰ ὑποστῶσι μαρτυρικοὺς θανάτους, ἐπάγει τὸν προφήτην Δαβίδ, ὅστις πρὸ πολλοῦ χρόνου προεῖδε τὴν τύχην ταύτην τῶν χριστιανῶν εἰπὼν· «ὅτι ἔνεκέν σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς» (Ψαλμ. ΜΓ', 23). Ταῦτα λέγει περὶ τοῦ κινδύνου, ἐν ᾧ διηνεκῶς διετέλουν ὄντες.

Στίχ. 37. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι πάντα τὰ ἀνωτέρω δεινὰ ὑπερνικῶμεν· διότι συναγωνίζεται μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός, ὅστις ἠγάπησεν ἡμᾶς. Ὁρθῶς ὁ ἱερός Χρυσόστομος ἐρμηνεύει. «Οὕτω πανταχοῦ τὰ τρόπαια ἰσθῶμεν κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Καὶ μάλιστα εἰκότως· Θεὸς γὰρ ἐστὶν ἡμῖν συναγωνιζόμενος. Μὴ τοίνυν ἀπιστήσῃ, εἰ μαστιζόμενοι τῶν μαστιζόντων περιγινόμεθα, εἰ ἐλευνόμενοι τῶν διωκόντων κρατοῦμεν, εἰ ἀποθνήσκοντες τοὺς ζῶντας τρεπόμεθα. Ὅταν γὰρ καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀγάπην θῆς, οὐδὲν τὸ κωλύον τὰ θαυμαστά ταῦτα ἐκβῆναι καὶ παράδοξα καὶ τὴν ἐκ περιουσίας λάμψαι νίκην. Οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς ἐνίκων, ἀλλὰ μετὰ πολλοῦ τοῦ θαύματος, καὶ ὥστε μαθεῖν, ὅτι οὐ πρὸς ἀνθρώπους ὁ πόλεμος, ὅτι τοῖς ἐπιβουλεύουσιν ἦν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἄμαχον ἐκείνην δύναμιν».

Στίχ. 38 καὶ 39. Ὁ Παῦλος λέγει ἐν τοῖς στίχοις τούτοις, ὅτι οὐ μόνον τὰ δεινὰ, περὶ ὧν ἀνωτέρω ἐν στίχῳ 35 ὠμίλησεν, ἀλλὰ καὶ οὐδεμία ἄλλη δύναμις (οὔτε θάνατος οὔτε ζωὴ οὔτε ἄγγελοι κτλ.) δύναται νὰ χωρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης. **Οὔτε θάνατος οὔτε ζωή.** Ἡ ἔννοια εἶναι, ὅτι, εἴαν τις ἀπειλήσῃ ἡμᾶς μὲ θάνατον ἢ εἴαν τις ζωὴν ἀπει-

ρον ὑποσχεθῆ εἰς ἡμᾶς, δὲν θὰ δυνηθῆ νὰ ἀποσπάσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης. **Οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαί, οὔτε δυνάμεις.** Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι, καὶ ἐὰν οὐράνιοι δυνάμεις ἠθέλον ἀποτρέψῃ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡμεῖς θὰ ἐθεωροῦμεν τὸν ἀπ' αὐτοῦ χωρισμὸν ἀδύνατον. Λέγει δὲ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος ὡς ὑπόθεσιν, οὐχὶ δὲ ὅτι πράγματι οἱ ἄγγελοι ἐπιχειροῦσι νὰ ἀπομακρύνουσι τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Θεοδώρητος λέγει· «Οὐχ ὡς τῶν ἀγγέλων ἀφιστάντων τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ Χριστοῦ, ἀλλὰ καθ' ὑπόθεσιν τὸν λόγον τιθεῖς». **Οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος.** Ὁ Παῦλος ἐννοεῖ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ὑπὸ τὴν γῆν, ἦτοι τὰ ἐν Ἄδου. Καθόλου ἢ ἐννοια τῶν στίχων 38 καὶ 39 ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον εἶναι αὕτη· «Ὁ θάνατος, ἡ ζωὴ, αἱ οὐράνιοι καὶ αἱ ἐπίγειοι δυνάμεις, αἱ ἐν τῷ Ἄδῃ, κτίσις ἐτέρα εἴτε ὀρωμένη εἴτε νοητή, εἶναι μικρὰ πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ καὶ δὲν δύνανται νὰ χωρίσωσιν ἡμᾶς ἀπ' αὐτῆς, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι ἐπιχειροῦσι τοῦτο».

Περὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον.

(ᾠρα Ῥωμ. IB' 9—21).

Στίχ. 9. Ἐπειδὴ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δίδει ἐνταῦθα διαφόρους ἐντολάς καὶ ὀδηγίας πρὸς τοὺς χριστιανούς, διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ἔξωθεν τὴν προστακτικὴν «ἔστω», ἣτοι ἡ ἀγάπη ἔστω ἀνυπόκριτος. Ἡ λέξις *ἀνυπόκριτος*, μὴ ἀπαντῶσα παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν, εὐρίσκεται ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ (Σοφ. Σολομ. Ε' 19. ΙΗ' 16. Α' Κορινθ. Σ' 6. Α' Τιμοθ. Α' 5. Β. Τιμοθ. Α' 5. Ἰακ. Γ' 17. Α' Πέτρο. Α' 22), δηλοῦσα τὴν ἐκ τῆς καρδίας ἐξερχομένην ἀγάπην. Ἀγάπη ἀνυπόκριτος, εἶναι ὅταν τις τηρῇ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ παντὸς τρόπου βοηθῆ τὸν πλησίον, ὡς ὥρισεν αὐτὴν καὶ ὁ ἰδρυτὴς τῆς θρησκείας ἡμῶν εἰπών. «Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με» (Ἰωάν. ΙΔ' 21) καὶ οἱ Ἀπόστολοι. Οὕτω λ. χ. ὁ Ἰωάννης λέγει· «ἐάν τις εἴπῃ· ὅτι ἀγαπῶ τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῆ, ψεύστης ἐστίν». (Α' Ἰω. Δ. 20). **Ἀποστιγυοῦντες τὸ πονηρὸν** κτλ. Ἡ πρέπει τὰς μετοχὰς καὶ

κα ἐπίθετα ἀποστυγοῦντες, κολλώμενοι φιλόστοργοι, προηγούμενοι κτλ. νὰ ἐξαρτήσωμεν ἐκ τοῦ *εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας* (στίχ. 14), ἢ πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ἔξωθεν τὴν προστακτικὴν «ἔστε», ἐπειδὴ πρόκειται περὶ διδομένων ἐντολῶν· ἦτοι ἀποστυγοῦντες *ἔστε* τὸ πονηρὸν κτλ. Ἐὰν παραδεχθῶμεν τὸ δεύτερον, τότε πρέπει νὰ στίξωμεν εἰς τὸ *διώκοντας* (στίχ. 13). *Ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρὸν, κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ* κτλ. ἐπεξηγοῦσιν, ὅποια εἶναι ἡ ἀγάπη ἡ ἀνυπόκριτος, ὡς λέγει ὁ ἱερός Χρυσόστομος. «Ἐπειδὴ ἐστὶ καὶ ἀγάπη ἐπὶ πανηροῖς πράγμασιν, οἷα ἡ τῶν ἀκολάστων ἐστίν, ἡ τῶν ἐπὶ χρήμασι καὶ ἀρπαγαῖς ὁμονοούντων, ἢ τῶν ἐπὶ μέθαις καὶ συμποσίοις, ἐκκαθαίρων αὐτὴν ἐπὶ τούτων, φησίν. Ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρὸν». *Ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρὸν*, ἦτοι σφόδρα μισοῦντες καὶ ἀποστρεφόμενοι τὴν ἁμαρτίαν. Ἡ πρόθεσις «ἀπό» δηλοῖ ἐνταῦθα ἐπίτασιν. Ὁ Παῦλος προστίθησι τὸ «κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ» θέλων νὰ δείξῃ, ὅτι δὲν ἀρκεῖ μόνον σφόδρα νὰ μισῇ τις καὶ ἀποστρέφηται τὴν ἁμαρτίαν. ἀλλὰ καὶ νὰ πράττῃ τὸ ἀγαθόν.

Στίχ. 10. Τῇ φιλαδελφίᾳ κτλ. Ὁ Παῦλος λέγει· δείξατε τὴν στοργὴν καὶ ἀγάπην πρὸς ἀλλήλους ὡς ἀδελφὸς πρὸς ἀδελφόν, τιμῆσατε ἀλλήλους ἡγούμενοι σεῖς πρῶτοι, ἦτοι γινόμενοι ὁδηγοὶ σεῖς πρῶτοι, ἦτοι δίδοντες σεῖς πρῶτοι τὸ παράδειγμα (πρβλ. καὶ Φιλιπ. Β' 3).

Στίχ. 11. Τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροὶ κτλ. Ὁ Παῦλος λέγει· μὴ δεικνύετε ὀκνον καὶ ἀμέλειαν διὰ τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ σπουδὴν καὶ ζῆλον δι' αὐτά, *τῷ πνεύματι ζέοντες*, ἦτοι ὄντες θερμοὶ καὶ πλήρεις ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τῆς ἐκτελέσεως ἀγαθῶν χριστιανικῶν πράξεων, πεποιθότες, ὅτι δουλεύετε τῷ Κυρίῳ. Ἐνταῦθα «πνεῦμα» δὲ εἶναι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλὰ ζῆλος καὶ ἐνθουσιασμός (πρβ. καὶ Πράξ. Ἀποστ. ΙΗ' 25). Τὸ δὲ *δουλεύειν τῷ Κυρίῳ* δηλοῖ τὸ ὑπηρετεῖν τῷ Κυρίῳ. Ὑπηρετοῦμεν δὲ τὸν Κύριον, ὅταν ποιῶμεν φιλόανθρωπα ἔργα εἰς τοὺς ἀδελφούς ἡμῶν. Τοῦτο δὲ λέγει ῥητῶς ὁ Ἰησοῦς Χριστός· «Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε» (Ματθ. ΚΕ' 40).

Στίχ. 12. Τῇ ἐλπίδι χαίροντες κτλ. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ ὑπηρετοῦντες τὸν Κύριον διὰ τῆς ἐκτελέσεως φιλανθρωπι-

κῶν ἔργων πρέπει νὰ χαίρωσιν ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τῶν μελλόντων καὶ μενόντων ἀγαθῶν. Ἐνεκα δὲ τῆς ἐλπίδος ταύτης πρέπει νὰ εἶναι καρτερικοὶ καὶ γενναῖοι εἰς τὰς θλίψεις καὶ τὰς συμφορὰς, αἵτινες δύνανται ν' ἀνακουφισθῶσι διὰ τῆς ἀδιαλείπτου προσευχῆς.

Στίχ. 13. Ταῖς χρεῖαις τῶν ἀγίων κοινωνοῦντες κτλ. Ἄγιοι ἐνταῦθα εἶναι οἱ χριστιανοὶ προβ. Α' Τιμ. 10. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι πρέπει νὰ ἐρχώμεθα ἀρωγοὶ εἰς τὰς σωματικὰς χρεῖαις τῶν χριστιανῶν καὶ νὰ χορηγῶμεν αὐτοῖς τὰ χρειώδη. Τοῦτο δὲ ποιῶντες γινόμεθα κοινωνοὶ καὶ πάσχοντες μετ' αὐτῶν. **Τὴν φιλοξενίαν διώκοντες.** Ὁ Παῦλος δὲν εἶπεν ἐργαζόμενοι τὴν φιλοξενίαν ἀλλὰ διώκοντες, διδάσκων ἡμᾶς, ὅτι δὲν πρέπει νὰ περιμένωμεν, πότε θὰ ἔλθωσι πρὸς ἡμᾶς οἱ ἔχοντες ἀνάγκην βοήθειας, ἀλλὰ νὰ τρέχωμεν ὀπίσω αὐτῶν, νὰ καταδιώκωμεν αὐτούς, ὅπως φιλοξενήσωμεν.

Στίχ. 14. Εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντες ἡμᾶς κ.τ.λ. Ὁ Παῦλος εἰπὼν ἀνωτέρω, πῶς οἱ χριστιανοὶ πρέπει νὰ φέρονται πρὸς ἀλλήλους, ἔρχεται ἐνταῦθα νὰ εἴπῃ πῶς πρέπει νὰ φέρονται πρὸς τοὺς ἐχθρούς των. Ἐνταῦθα ὁ Παῦλος ἐνθυμεῖται τοὺς λόγους, οὓς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν. «Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθρούς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς· καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς» (Ματθ. Ε' 44).

Στίχ. 15. Χαίρειν μετὰ χαιρόντων καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων. Ἐνταῦθα πρέπει ἔξωθεν νὰ ἐννοήσωμεν τὸ «δεῖ» ἢ τὸ «χρή». Ὁ Παῦλος συμβουλεύει ἡμᾶς νὰ κοινωνῶμεν τῆς χαρᾶς τῶν χαιρόντων, κοινήν καὶ ἡμῶν νομίζοντες τὴν χαρὰν, ὡς καὶ τῶν δακρύων τῶν κλαιόντων κοινήν θεωροῦντες τὴν συμφορὰν. Ὁρθῶς ὁ Χρυσόστομος ἐρμηνεύει ἐνταῦθα. «Κοινωνεῖ τοῖνυν τῶν δακρύων, ἵνα κουφίσῃ τὴν ἀθυμίαν· κοινωνεῖ χαρᾶς, ἵνα ῥιζώσῃ τὴν εὐφροσύνην καὶ πῆξῃ τὴν ἀγάπην, καὶ πρὸ ἐκείνου σαυτὸν ὠφελήσῃ, διὰ μὲν τοῦ δακρύνειν ἐλεήμονα κατασκευάζων, διὰ δὲ τοῦ συνήδεσθαι φθόνου καὶ βασκαρίας ἑαυτὸν ἐκκαθαίρων».

Στίχ. 16. Τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες (πρβλ. Ῥωμ. ΙΕ' 5. Β' Κορινθ. ΙΙ' 11 Φιλιπ., Β' 2). Εἰς τὰς μετοχὰς

«φρονοῦντες καὶ συναπαγόμενοι» πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ἔξωθεν τὸ «ἔστε», ὡς καὶ ἐν στίχῳ 9. Ὁ Παῦλος λέγει ἐνταῦθα. Ὁφείλομεν νὰ μὴ ὑπερηφανευόμεθα, ἀλλὰ νὰ συγκαταβαίνομεν εἰς τὴν εὐτέλειαν τῶν πτωχῶν καὶ ταπεινῶν καὶ ἐν πνεύματι ἰσότητος νὰ συμπεριφερόμεθα πρὸς αὐτούς, μὴ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὴν ἔξωτερικὴν περιβολήν, ἀλλὰ τὰς ἐσωτερικὰς διαθέσεις αὐτῶν. Ὁφείλομεν νὰ βοηθῶμεν αὐτούς. **Μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς.** Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ἡμεῖς δὲν πρέπει νὰ ὑπερηφανευόμεθα ὥστε νὰ νομίζωμεν καὶ νὰ φρονῶμεν, ὅτι ἀρκούμεθα εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, ὅτι οὐδενὸς ἔχομεν ἀνάγκην.

Στίχ. 17—18. **Μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδίδοντες** κτλ. Καὶ εἰς τὰς μετοχὰς τῶν στίχων τούτων πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ἔξωθεν τὸ «ἔστε». Ὁ Παῦλος διὰ τοῦ «μηδενὶ» δηλοῖ οὐ μόνον χριστιανῶ, ἀλλὰ καὶ ἐθνικῶ Ἑλληνι, Ῥωμαίῳ, μὴ χριστιανῶ. **Προνοούμενο, καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων.** Ὁ Παῦλος λαμβάνει τὴν ῥῆσιν ταύτην ἐκ τῶν Παροιμιῶν Γ' 4 καὶ λέγει ὅτι ὀφείλομεν νὰ ποιῶμεν τὰ καλὰ ἐνώπιον πάντων τῶν ἀνθρώπων οὐ πρὸς ἐπίδειξιν καὶ κενοδοξίαν, ἀλλὰ πρὸς διδασκαλίαν (πρβλ. καὶ Β' Κορινθ. Η' 21). Ὁφείλομεν, ὅσον ἐξαρτᾶται ἐξ ἡμῶν, νὰ ζῶμεν ἐν εἰρήνῃ μετὰ πάντων τῶν ἀνθρώπων, ἦτοι πιστῶν καὶ ἀπίστων.

Στίχ. 19. **Μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, ἀγαπητοὶ κ.τ.λ.** Ὁ Παῦλος λέγει ἐνταῦθα, ὅτι ἐὰν ἠδικήθημεν ὑπὸ τινων δὲν πρέπει νὰ ἐπιτρέπωμεν εἰς ἑαυτοὺς τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν, ἀλλὰ νὰ παραδίδωμεν αὐτοὺς εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ διότι κατὰ τὴν Ἁγίαν Γραφήν. «Εἰς ἐμὲ προσήκει ἡ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος» Λευϊτ. ΙΘ' 18 Δεύτερον. ΑΒ' 35, Ματθ. Ε' 49. Λουκ. Σ' 29. Πρὸς Ἑβραίους 1' 30). Κατὰ ταῦτα **τῇ ὀργῇ ἐννοεῖται τοῦ Θεοῦ.** Ἄλλοι ἐρμηνευταὶ ἐξηγοῦσιν τὸ **δότε τόπω τῇ ὀργῇ** ὡς ἐξῆς. Ἡ ὀργὴ αἰφνιδίως ἐκρήγγυται, ἐὰν ὅμως δώσῃ τις εἰς αὐτὴν καιρὸν, τότε παρέρχεται. Ἄλλ' ἡ ἐξήγησις αὕτη προσαρμόζεται εἰς τὴν Λατινικὴν ῥῆσιν. «Date spatium irae vestrae» (Liv. VIII 39). Ὁ Λουκιανὸς λέγει. (De ira 18). «Ego vero laudarem, si, cum fuisset iratus, dedisset irae suae spatium, ut. residente per intervallum temporis, animi tumore, haberet.

modum castigatio». Ἄλλοι ἐρμηνεύται ἐξηγοῦσι τὸ *δοτε τόπιν τῆ ὀργῆ*, δηλαδή τοῦ ἐχθροῦ, ἦν ὀφείλει τις ν' ἀποφεύγη.

Στίχ. 20. *Ἐάν οὖν πεινᾷ ὁ ἐχθρός σου φώμιζεν αὐτὸν* κ.τ.λ. Ὁ στίχος οὗτος εἶναι εἰλημμένος ἐκ τῶν Παροιμιῶν ΚΕ'. 21. Ὁ Παῦλος ἐννοεῖ ἐνταῦθα, ὅτι ὀφείλομεν οὐ μόνον νὰ μὴ ἐκδικώμεθα τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ εὐεργετῶμεν αὐτοὺς διότι, ἐὰν τοῦτο ποιῶμεν θὰ λυπήσωμεν βαθέως αὐτοὺς καὶ θὰ φέρωμεν αὐτοὺς εἰς μετάνοιαν. Τοῦτο δὲ δηλοῖ ἡ εἰκὼν ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ *ἄνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ*.

Στίχ. 21. *Μὴ νικῶ.* κτλ. Ὁ Παῦλος ἐννοεῖ ἐνταῦθα, ὅτι δὲν πρέπει νὰ νικώμεθα ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ὥστε νὰ προβαίνωμεν εἰς ἐκδικήσεις, ἀλλὰ νὰ νικῶμεν τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν εὐεργετοῦντες αὐτούς. Οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν αἰδοῦμενοι ἐπὶ ταῖς εὐεργεσίαις ἡμῶν γίνονται φίλοι. Οὕτω δὲ νικᾷ τις τὸ κακὸν ἐν τῷ ἀγαθῷ.

Σχόλια εἰς τὰς ἰδιότητας τοῦ χριστιανικοῦ βίου.

(Κολοσσ. Γ' 5—17).

Στίχ. 5. Ἀφ' οὗ ὁ Παῦλος ἀνωτέρω ἐν τῷ στίχῳ 1 εἶπε πρὸς τοὺς Κολοσσαεῖς, ὅτι γενόμενοι χριστιανοὶ ὀφείλον νὰ ζητῶσι καὶ νὰ φρονῶσι τὰ ἄνω, ἦτοι τὰ οὐράνια καὶ τὰ πνευματικά, ἔρχεται εἰς τὸν 5 στίχον νὰ εἴπῃ, ὅτι οὕτω πράττοντες ὀφείλον ν' ἀποφεύγωσι τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἦτοι πᾶν γεῶδες καὶ ὑλικὸν φρόνημα, νεκροῦντες τὰ μέλη αὐτῶν, ἦτοι τοὺς ὀφθαλμούς, τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, ἅπερ, ὡς ὄργανα σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν (Ματθ. Ε' 29. ΙΗ' 8. Ῥωμ. Ζ' 33) παράγουσι τὰ ἐξῆς κακά, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, ἐπιθυμίαν κακὴν καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἣτις τόσον σχοτίζει τὸν σαρκικὸν ἄνθρωπον, ὅσον τὸν δουλεύοντα εἰς αὐτὴν παραφέρει καὶ ἐξαναγκάζει αὐτὸν νὰ λατρεύῃ ὡς θεὸν τὸν πλοῦτον, ὡς λατρεύουσιν οἱ εἰδωλολάτραι τὰ εἰδωλά των.

Στίχ. 6 καὶ 7. *Δι' ἃ ἔρχεται* κτλ. Ἡ ἐννοια τῶν στίχων τούτων εἶναι αὕτη «Ἐνεκα τῶν εἰρημένων κακῶν ἔρχεται ἡ μέλλουσα ὀργὴ τοῦ Θεοῦ κατὰ τῶν υἱῶν τῆς ἀπειθείας, ἦτοι

κατ' ἐκείνων, οἵτινες δὲν πείθονται ν' ἀπέχωσι τῶν κακῶν τούτων. Ἐν τῇ τάξει τῶν υἱῶν τῆς ἀπειθείας, λέγει ὁ Παῦλος, διατελεῖτέ ποτε καὶ σεῖς, ὅτε ἐζῆτε ἐν αὐτοῖς τοῖς εἰρημένους κακοῖς.

Στίχ. 8. *Νυνὶ δὲ κτλ.* Ἄλλὰ τώρα, ὅπου δὲν ζῆτε ἐν τοῖς κακοῖς τούτοις, ἀποβάλετε καὶ σεῖς ταῦτα πάντα κτλ.

Στίχ. 9 καὶ 10. Ὁ Παῦλος λέγει πρὸς τοὺς Κολοσσαεῖς χριστιανούς. «Μὴ λέγετε ψεῦδη μεταξὺ σας, ἐπειδὴ ἐπαύσατε νὰ εἴσθε οἱ παλαιοὶ καὶ διεφθαρμένοι ἁμαρτωλοὶ ἄνθρωποι καὶ ἀπέβητε νέοι εἰσελθόντες εἰς τὸν χριστιανισμόν, ἀναγεννηθέντες καὶ ἀνακαινισθέντες ἐν αὐτῷ καὶ λαβόντες γνῶσιν, ὅτι εἴσθε εἰκῶν τοῦ δημιουργοῦ ὑμῶν Θεοῦ. **Παλαιὸς ἄνθρωπος** κατὰ Παῦλον εἶναι ὁ φέρων τὸ παλαιὸν ἔνδυμα τοῦ ἁμαρτωλοῦ βίου, ὅστις γενόμενος χριστιανὸς διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐνεδύθη τὸ νέον ἔνδυμα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀθρότητας (Ῥωμ. Στ' 6. Ἐφεσ. Δ' 22), ἐγένετο κατὰ πάντα κοινὸς ἄνθρωπος.

Στίχ. 11. *Οὐκ ἐνὶ Ἑλλήνι καὶ Ἰουδαίῳ κτλ.* Ἐνταῦθα ὁ Παῦλος ὡς ἀλλαγῷ (Γαλατ. Γ' 28, Ῥωμ. Γ' 12). Διδάσκει, ὅτι ἐν τῷ χριστιανισμῷ παύει πᾶσα θρησκευτικὴ καὶ πολιτικὴ διάκρισις Ἰουδαίου καὶ Ἑθνικοῦ καὶ δὲν ἰσχύει ἡ κοινωνικὴ διάκρισις δούλου καὶ ἐλευθέρου· διότι πάντες οἱ χριστιανοὶ ἀποτελοῦσιν ἐν ἡθικὸν πρόσωπον ἐν τῇ θρησκείᾳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Στίχ. 12—17. Ἀφ' οὗ ὁ Παῦλος ἀνωτέρω κατέδειξε τὰς διαφόρους κακίας, ἃς οἱ ἄνθρωποι γενόμενοι χριστιανοὶ ὀφείλουσι ν' ἀποφεύγωσι, ἔρχεται εἰς τοὺς στίχους 12—17 νὰ συστήσῃ αὐτοῖς τὰς ἀρετάς, ἃς ἀσκοῦντες δύνανται νὰ διακρίνωται ἐν τῷ κόσμῳ ὡς ἄριστοι χριστιανοί.

Στίχ. 12. *Ἐνδύσασθε κτλ.* Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι δὲν ἀρκεῖ, ὅτι εἰσελθόντες εἰς τὸν χριστιανισμόν καὶ ἀνακαινισθέντες ἐν αὐτῷ ἐγένοντο οἱ χριστιανοὶ νέοι ἄνθρωποι, ἀλλ' ὅτι ὀφείλουσι νὰ προσκτῆσωνται καὶ ἀρετάς δι' ὧν κοσμοῦνται οἱ νέοι ἄνθρωποι. Πρέπει δὲ νὰ χαίρωσιν, ὅτι εἰσῆλθον εἰς τὸν χριστιανισμόν· διότι ἐξελέγησαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ἡγιασθησαν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ καὶ εἶναι ἡγαπημένα τέκνα αὐτοῦ. (Ἐφεσ. Α' 4, Τιτ. Α' 2. Β' Θεσσαλ. Β' 13. Ῥωμ. Ε' 5. Ἐφεσ. Α' 6). **σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ**, ἦτοι ἐνδύσασθε καρδίαν πλήρη

ἐλέους. Ὁ Λουκᾶς μεταχειρίζεται τὴν φράσιν σπλάγχνα ἐλέους (Λουκ. Α' 78).

Στίχ. 13. Ἀνεχόμενοι ἀλλήλων. Δηλοῖ ὅ,τι ἀνωτέρω, εἶπε, πραότητα μακροθυμίαν. Οἱ χριστιανοὶ ὀφείλουσι νὰ δεικνύωσι μεταξύ των ἀνοχήν. **Καὶ Χαριζόμενοι** κτλ. ἦτοι μὴ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὰς πρὸς ἀλλήλους μέμφεις καὶ κατηγορίας.

Στίχ. 14. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις κτλ. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ χριστιανοὶ ὀφείλουσι, ἐκτὸς πασῶν τῶν εἰρημένων ἀρετῶν, νὰ ἐνδυθῶσι καὶ νὰ προσκτήσωσι τὴν ὑψίστην τῶν ἀρετῶν, τὴν ἀγάπην, ἣτις συνδέει πάσας τὰς ἀρετὰς καὶ ἀνευ τῆς ὁποίας αἱ ἄλλαι ἀρεταὶ οὐδὲν ὀφελούσιν. Ὁρθῶς ὁ ἱερός Χρυσόστομος λέγει, «Οὐδὲν ἐκείνων ὄφελος· διαλύεται γὰρ πάντα ἐκεῖνα, ἂν μὴ μετὰ ἀγάπης γίνηται. Πάντα ἐκεῖνα αὕτη συσφίγγει· ὅπερ ἂν εἴπης ἀγαθόν, ταύτης ἀπουσίας, οὐδὲν ἔστιν, ἀλλὰ διαρρεῖ».

Στίχ. 15. Καὶ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ κ.τ.λ. Ἐνταῦθα εἶναι ἡ εἰρήνη, ἣν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀφήκε ἡμῖν (Ἰω. ΙΑ' 27), ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, ἣτις ἱσταμένη κριτὴς εἰς τὰς μεταξὺ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων ἔριδας βραβεύει ἐκείνους, οἵτινες ὑποχωροῦσιν. Εἰς τὴν τοιαύτην εἰρήνην ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ κληθέντες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποτελοῦμεν ἐν σῶμα συμπαγές, οὗ τὰ μέλη δὲν στασιάζουσι πρὸς ἄλληλα καὶ διὰ τοῦτο ὀφείλομεν χάριν πρὸς τὸν Θεόν.

Στίχ. 15 - 16. Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ κτλ. ἦτοι ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ κοινότητι ἡμῶν πρέπει νὰ παρέχεται πλουσίως, ἦτοι τὰ βιβλία τῆς Κ. Διαθήκης πρέπει πλουσίως οὐχ' ἀπλῶς ν' ἀναγινώσκωνται ἐν τῇ κοινότητι ὑμῶν. **Ἐν πάσῃ σοφίᾳ** κτλ. ἦτοι ἐν πάσῃ ἀρετῇ πρέπει νὰ γίνηται ἡ διδασκαλία ὑμῶν ἦτοι νὰ γίνηται ἡ διδασκαλία πασῶν τῶν ἀρετῶν ἐν τῇ κοινότητι ὑμῶν. Ἐκτὸς τῆς διδασκαλίας ταύτης πρὸς τέρψιν τῆς ψυχῆς τῶν χριστιανῶν πρέπει ἐν τῇ κοινότητι νὰ ψάλλωνται ψαλμοὶ καὶ ὕμνοι καὶ ᾠδαὶ πνευματικαί. Ὁδαὶ πνευματικαὶ εἶναι αἱ ἐμπνεόμεναι ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ.

Στίχ. 17. Καὶ πᾶν ὅ,τι ἂν ποιῆτε κτλ, ἦτοι εἰς πᾶν ὅ,τι πράττομεν καὶ λέγομεν ὀφείλομεν νὰ καλῶμεν ὡς βοηθὸν τὸν

Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τότε τὰ πάντα εὐδοθήσονται εἰς ἡμᾶς.
Καλοῦντες τὸν Χριστὸν εὐχαριστοῦμεν τὸν πατέρα αὐτοῦ Θεόν.

**Σχόλια εἰς τὴν δε' ἔργων ἀπόδειξιν
τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος.**

Στίχ. 13 14. Ὁ Παῦλος ἐλέγχων τοὺς ἐν Γαλατία ψευδο-
διδασκάλους, οἵτινες ἐζήτησαν νὰ ὑποβάλωσι τοὺς χριστιανούς
αὐτῆς, εἰς τὴν τήρησιν τῶν τύπων τῆς Μωσαϊκῆς θρησκείας
λέγει, ὅτι ἀγανακτεῖ κατ' αὐτῶν ἐπιχειρούντων τοιαῦτα· διότι
οἱ χριστιανοὶ τῆς Γαλατίας προσεκλήθησαν εἰς τὸν χριστια-
νισμόν ἐπὶ τῷ ὄρφ νὰ ὦσιν ἐλεύθεροι τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ
Μωσαϊκοῦ νόμου. Ἐπειδὴ δὲ ἐνδεχόμενον οἱ χριστιανοὶ οὗτοι
νὰ ἐνόμιζον, ὅτι ἐγένοντο ἐλεύθεροι, διὰ νὰ πράττωσι πᾶν ὅτι
ἤθελον, προστίθησιν ὁ Παῦλος, ὅτι ὀφείλουσι πολὺ νὰ προσέ-
χωσιν, ἵνα μὴ ἡ ἐλευθερία αὐτῶν γίνῃ ἀφορμὴ εἰς τὸ νὰ θερα-
πεύωσι τὰς σαρκιακὰς τῶν ἐπιθυμίας, ἀλλὰ τὸναντίον εἰς τὸ
νὰ ὑπηρετῶσιν ἀλλήλους ἀσκοῦντες τὰ ἔργα τῆς χριστιανικῆς
ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας καὶ ἐφαρμοζόντες τὸν Μωσαϊκὸν
νόμον, ὅστις συνοψίζεται ἐν τῷ « Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου
ὡς ἑαυτὸν » (Λευϊτ. ΙΘ', 18).

Στίχ. 15. *Εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνετε* κτλ. Ἐὰν δὲ σεῖς δὲν
ὑπηρετῆτε ἀλλήλους διὰ τῆς ἀγάπης, ἀλλὰ ἀλλήλους ὡς θηρία
δάκνηται καὶ κατατρώγητε, προσέχετε, μὴ ὑπ' ἀλλήλων φθαρῆτε.
Τὰ τρία ταῦτα ῥήματα, « δάκνετε, κατεσθίετε, ἀναλωθῆτε »,
σχηματίζουσι κλιμακωτὸν σχῆμα.

Στίχ. 16 – 19. Ὁ Παῦλος συμβουλεύει τοὺς Γαλάτας χρι-
στιανούς λέγων, ὅτι, ἐὰν θέλωσι νὰ κρατῶσι τῶν σαρκικῶν τῶν
ἐπιθυμιῶν, ὀφείλουσι νὰ ζῶσι πνευματικῶς· διότι ἡ σὰρξ ἀγωνι-
ζομένη κατὰ τοῦ πνεύματος ἠττᾶται ἐπὶ τέλους. Ἐὰν δὲ ζῇ τις
κατὰ τὰς ὑποθήκας τοῦ πνεύματος, δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ ἐκτελῇ
τὰς διατάξεις τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, αἵτινες ἀπέβλεπον εἰς τὰς
ἐπιθυμίας ἢ τὰ ἔργα τῆς σαρκός.

Στίχ. 19 21. Ὁ Παῦλος ἀναφέρει ἐνταῦθα τινὰ τῶν
ἔργων, τὰ ὁποῖα ἡ σὰρξ ἐκτελεῖ. Ἐκ τούτων εἶναι ἡ μοιχεία, ἡ

πορνεία, ἡ ἠθικὴ ὀυπαρία, ἡ ἀσέλγεια, ἡ εἰδωλολατρεία, ἡ μαγικὴ τέχνη, αἱ ἔχθραι, αἱ ἔριδες, αἱ ζηλοτυπίαι, οἱ θυμοί, οἱ φατριασμοί, αἱ διχοστασίαι, αἱ διχογνωμοσύναι, οἱ φθόνοι διὰ ξένα ἀγαθὰ, οἱ φόνοι, αἱ μέθαι, αἱ ἄκοσμοι διασκεδάσεις. Ὁ Παῦλος ἀπκριθμῶν τινα τῶν ἔργων, ἅπερ ἡ σὰρξ διαπραττει, λέγει, ὅτι τὰ ὅμοια τοῖς ἔργοις τούτοις ἐνταῦθα παραλείπει· διότι ἐδίδαξεν αὐτὰ ἄλλοτε, ὅτε βεβαίως εὗρίσκετο ἐν τῇ Γαλατίᾳ. Ὁ Παῦλος καὶ τότε διδάξας τοὺς χριστιανοὺς αὐτῆς, καὶ νῦν διδάσκων λέγει ὅτι οἱ πράττοντες ταῦτα δὲν θὰ κληρονομήσωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Στίχ. 22. Ὁ Παῦλος λέγει ἐνταῦθα, ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν χριστιανῶν, διακατεχόμεναι ὑπὸ τοῦ πνεύματος καὶ οὐχὶ ὑπὸ τῆς σαρκὸς καρποφοροῦσι τὰς ἀρετὰς τῆς ἀγάπης, τῆς χαρᾶς, τῆς μακροθυμίας κτλ. Κατὰ τῶν ἐκτελούντων τὰς τοιαύτας ἀρετὰς οὐδεμίαν ἰσχὺν ἔχει ὁ Μωσαϊκὸς νόμος, ὅστις ὠρίσθη πρὸς καταπολέμησιν τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς σαρκὸς, ὡς ἀλλαχοῦ ὁ Παῦλος λέγει. «Δικαίῳ νόμῳ οὐ κείται, ἀνόμοις δὲ καὶ ἀνυποτάκτοις, ἀσεβέσι καὶ ἁμαρτωλοῖς κτλ.» (Α΄ Τιμοθ. α΄ 9 καὶ 10). Ὁ δίκαιος λέγει ὁ Παῦλος, δὲν περιμένει νὰ μάθη παρὰ τοῦ νόμου τί πρέπει νὰ πράξῃ, καθὼς ὁ μὴ δεόμενος παιδαγωγοῦ δὲν ἔχει ἀνάγκη παιδαγωγίας.

Στίχ. 24. *Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ κ.τ.λ.* Οἱ δὲ ὀπαδοὶ τοῦ Χριστοῦ, οἱ χριστιανοὶ ἐσταύρωσαν καὶ ἐνεταφίασαν διὰ τοῦ βαπτίσματος τὴν σάρκα καὶ μετ' αὐτῆς τὰ παθήματα καὶ τὰς ἐπιθυμίας τῆς, ἧτοι τὰς κακὰς ὁρμὰς καὶ ἐπιθυμίας τῆς σαρκὸς των.

Στίχ. 25. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι, ἂν ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ διακατεχόμεθα ὑπὸ τοῦ πνεύματος, ὀφείλομεν καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα νὰ πράττωμεν (στοιχῶμεν) παράγοντες καρποὺς τοῦ πνεύματος καὶ οὐχὶ τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς.

Στίχ. 26. *Μὴ γινώμεθα κενόδοξοι κτλ.* Ὁ Παῦλος λέγει, ἅς μὴ ἐπιδιώκωμεν ματαίαν δόξαν προκαλοῦντες ἀλλήλους εἰς ἔριδας καὶ φθονοῦντες ἀλλήλους.

Σχόλια εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν ἡθῶν τῶν περιπεσόντων εἰς ἁμαρτήματα.

Στίχ. 1. Ὁ Παῦλος συμβουλεύσας ἀνωτέρω, ὅτι πρέπει νὰ

προσέχωμεν, ἵνα μὴ πράττωμεν τὰ ἔργα τῆς σαρκός, ἔρχεται ἐνταῦθα λέγων, ὅτι, εἰάν τις περιπέσῃ καὶ συλληφθῆ ἔν τινι παραπτώματι, οἱ κατὰ πνεῦμα βιοῦντες χριστιανοὶ ὀφείλουσι νὰ καταρτίζωσιν, ἦτοι νὰ διορθώσωσι τὸν τοιοῦτον διὰ πράεος πνεύματος, ἦτοι διὰ πράεων καὶ μελιχίων λόγων, προσέχοντες, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ περιπέσωσιν εἰς πειρασμὸν καὶ ἁμαρτήσωσιν, ὡς ὁ ἀνωτέρω περιπεσὼν καὶ συλληφθεὶς ἔν τῷ παραπτώματι.

Στίχ. 2. Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε κ.τ.λ. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ χριστιανοὶ ἔχουσι καθήκον νὰ βοηθῶσιν ἀλλήλους εἰς τὰ παραπτώματά των, ὅπερ ἐκτελοῦντες πράττουσι συμφώνως πρὸς τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ τὸν μνημονευθέντα ἀνωτέρω (κεφ. Ε' 14) καὶ διδάσκοντα τὸ «Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.

Στίχ. 3. Εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναι τι κτλ. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι, εἰάν τις φαντάζηται, ὅτι εἶναι κάτι τι, ἐν ᾧ οὐδέν εἶναι, ἀπατᾷ ἑαυτόν.

Στίχ. 4 καὶ 5. Το δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος κ.τ.λ. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ἕκαστος ἄς ἐξετάζη τὰ ἔργα αὐτοῦ, τὰ ὅποια εἰάν εὐρίσκη καλά, τότε δύναται νὰ καυχᾶται μόνον διὰ τὰ ἴδια ἔργα καὶ οὐχὶ διὰ τὰ σφάλματα τοῦ ἄλλου. Τοῦτο ἕκαστος πράττων θὰ βαστάζη «τὸ ἑαυτοῦ φορτίον», ἦτοι τὸ φορτίον τῶν ἰδίων του ἁμαρτημάτων.

Στίχ. 6. Κοινωνεῖτω κ.τ.λ. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ὁ κατηχούμενος, ἦτοι ὁ διδασκόμενος τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου, ἄς δεικνύῃ πρὸς τὸν κατηχοῦντα αὐτόν, ἦτοι πρὸς τὸν διδάσκουλον αὐτοῦ, ὅτι πάντων τῶν ἀγαθῶν, ὧν ἀπολαύει, ἔχει μέρος καὶ ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ μαθηταὶ ὀφείλουσι νὰ δεικνύωσι σεβασμὸν καὶ νὰ ὑποστηρίξωσι τοὺς διδασκάλους των διὰ τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὅποια κέκτηνται, τιμῶντες καὶ διατρέφοντες αὐτούς.

Στίχ. 7. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ φέρωνται καλῶς διότι ὁ Θεός, ὅστις δὲν ἐμπαίζεται, θ' ἀποδώσῃ ἕκαστῷ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Στίχ. 8. Ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα ἑαυτοῦ κ.τ.λ.
Γ. Δ. Δέρβον, Ἑρμηνεῖα περικ. τῶν Ἀποστόλων. Ἐκδόσις δ'. 5

Παραδείγματος χάριν, λέγει ὁ Παῦλος, ἐκεῖνος, ὅστις σπείρει ἐν τῇ σαρκί του, οἰονεὶ ὡς ἐν ἀργῷ, σπέρματα ὑλικά, ἤτοι τρυφᾶς καὶ ἀπολαύσεις, θὰ θερίσῃ ἐκ τῶν προϊόντων αὐτῶν, ἅτινα εἶναι τὰ ἔργα τῆς σαρκός, τὴν ἀπώλειαν, ἐκεῖνος δέ, ὅστις σπείρει ἐν τῷ πνεύματι αὐτοῦ σπέρματα πνευματικά, θὰ θερίσῃ ἐκ τῶν προϊόντων αὐτῶν, ἅτινα εἶναι τὰ ἔργα τοῦ πνεύματος, οἱ καρποὶ τοῦ πνεύματος, ζωὴν αἰώνιον.

Στίχ. 9. *Τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν κτλ.* Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι τὸ ἀγαθὸν ποιοῦντες μὴ ἀποκίμωνωμεν (μὴ ἐκκακῶμεν)· διότι ἐν καιρῷ τῷ πρέποντι, τοῦτέστιν ἐν καιρῷ τῆς δευτέρας παρουσίας, θὰ θερίσωμεν τοὺς καρποὺς τῶν κόπων ἡμῶν, ἐὰν δὲν ἀπαυδήσωμεν. Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ θὰ γίνῃ ἡ ἀνταπόδοσις ἡμῶν.

Στίχ. 10. Ἄρα λοιπὸν ἐφ' ὅσον ἔχομεν καιρὸν, ἅς πράττωμεν τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, κατ' ἐξοχὴν δὲ πρὸς τοὺς ὁμοιοπίστους ἡμῶν.

Σχόλια εἰς τὴν χαλιναγώγησιν τῆς ἀνθρωπίνης γλώσσης

Στίχ. 5 καὶ 6. Ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος διὰ τῶν λέξεων. **Οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα** λέγει, ὅτι καθὼς οἱ θυμοειδεῖς ἵπποι διὰ χαλινῶν καταστέλλονται (ὄρα στίχ. 3) καὶ τὰ μεγάλα πλοῖα ἐλαυνόμενα ὑπὸ σκληρῶν ἀνέμων διὰ μικροῦ πηδαλίου διευθύνονται (ὄρα στίχ. 4), οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου κυβερνᾶται (ὄρα στίχ. 2). Μετὰ τὴν παρομοίωσιν ταύτην, ὁ Ἰακωβος ἔρχεται εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς γλώσσης, λέγων ὅτι, ἐν ᾧ εἶναι μικρά, κομπορημόνως ὀμιλεῖ καὶ ὅτι ὡς ὀλίγον πῦρ ἀνάπτει μέγα δάσος, οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα εἶναι ὁ στολισμὸς καὶ εἰκὼν τῆς ἀδικίας. Τοιοῦτοτρόπως ἡ γλῶσσα ἐμφανίζεται εἰς τὰ μέλη, ὑμῶν, μολύνει ὅλον τὸ σῶμα ἡμῶν καὶ φλογίζει τὸν ἀπὸ τῆς γεννήσεως ἡμῶν καὶ καθεξῆς τρέχοντα καὶ ἀνελιτόμενον βίον ἡμῶν· ἀλλ' ἐπὶ τέλος, λέγει ὁ Ἰάκωβος, καὶ αὕτη ἡ γλῶσσα φλογίζεται ὑπὸ τῆς «γεέννης τοῦ πυρός», ἤτοι ὑπὸ τῆς κολάσεως, ὡς ἡ γλῶσσα ἐκεῖνου τοῦ πλουσίου τοῦ εὐαγγελίου (Λουκ. Ις' 24). Ἡ λέξις «γέεννα» εἶναι Ἑβραϊκὴ (γχε-

χινόμ), δηλοῦσα τὴν φάραγγα ἢ τὴν κοιλάδα ἀνθρώπου τινὸς καλουμένου Ἐνώμ. ἣτις ἔκειτο παρὰ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἔνθα οἱ Ἰσραηλίται πεσόντες εἰς τὴν εἰδωλολατρίαν, ἐθυσίαζον τὰ τέκνα των εἰς τὸν Μολὸχ (I. Ναυῆ ΙΕ' 8. ΙΗ' 16. Δ' Βασιλ. ΚΓ' 10. Ἱερειμ. Ζ' 32. ΙΘ', 6). Τὸ ὄνομα δὲ τοῦ τόπου τούτου μετὰ τῆς λέξεως «πυρὸς» μετενεχθὲν εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην δηλοῖ μεταφορικῶς τὸ μέρος τοῦ αἰωνίου πυρὸς, τῆς αἰωνίου κολάσεως.

Στίχ. 7—8. Ἐν τοῖς στίχοις τούτοις ἐξαίρεται τὸ ἀτίθασσον τῆς γλώσσης. Ἐν ᾧ πάντα τὰ θηρία καὶ τὰ πετεινά, τὰ ἔρπετά καὶ τὰ ἐν ταῖς θαλάσσαις δαμάζονται καὶ ἔχουσι δαμασθῆ ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τὴν γλῶσσαν του ὅμως ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ δαμάσῃ. Ἡ γλῶσσα εἶναι ἀκατάσχετον κακόν, μεστὴ τοῦ θανατηφόρου.

Στίχ. 9 10. Ὁ Ἰάκωβος λέγει ταῦτα, ἵνα δείξῃ ὅτι τῆς γλώσσης γίνεται καὶ καλὴ καὶ κακὴ χρῆσις· ὅτι ἄλλοτε δι' αὐτῆς εὐλογεῖ τις τὸν Θεὸν καὶ ἄλλοτε καταραῖται τοὺς ἀνθρώπους· ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρχεται εὐλογία καὶ κατάρα.

Στίχ. 11—12. Ὁ Ἰάκωβος, ἵνα διδάξῃ ἡμᾶς τοὺς χριστιανούς, ὅτι τὸ τελευταῖον δὲν πρέπει νὰ γίνηται, ἀναφέρει ἐκ τῆς φύσεως τὰ ἐξῆς παραδείγματα. Δύναται ἐκ τῆς ὀπῆς πηγαιῶν ὕδατος νὰ ἐξέρχεται καὶ γλυκὺ καὶ πικρὸν ὕδωρ; Δύναται ἡ συκὴ νὰ παράγῃ ἐλαίας ἢ ἡ ἄμπελος σῦκα;

Σχόλια εἰς τὴν ἀληθῆ σοφίαν.

Στίχ. 13. Ἐπειδὴ ἐν τῇ ἀποστολικῇ ἐποχῇ ὑπῆρχον, ὡς φαίνεται, πολλοί, οἵτινες μὴ ἔχοντες νὰ δείξωσι ἔργα καλὰ ἠρέσκοντο εἰς λόγους, παρίσταντο δηλαδὴ ἐν ταῖς χριστιανικαῖς κοινότησιν, ὡς διδάσκαλοι λόγων, ἔρχεται ὁ Ἰάκωβος καὶ καυτηριάζει αὐτοὺς λέγων, ὅτι περιττὸν εἶναι νὰ ὑπάρχωσι πολλοὶ διδάσκαλοι, ὅτι καλὸν εἶναι νὰ λαλῶσι βραδέως καὶ ὅτι ἐν τέλει διδάσκαλοι εἶναι οἱ δυνάμενοι νὰ δείξωσιν ἔργα καλὰ (ὄρα κεφ. Γ' στίχ. 1—3 καὶ κεφ. Α' στίχ. 19). Ὁ Ἰάκωβος ἐρωτᾷ τοὺς χριστιανούς, πρὸς οὓς γράφει τὴν ἐπιστολὴν ταύτην λέγων. Ὑπάρ-

χει μεταξύ ἡμῶν ἀνὴρ σοφός, ὅστις ἐμπράκτως δεικνύει τὴν σοφίαν του, ὅστις εἶναι ἐπιστήμων; Οὗτος ἄς δείξῃ ἐκ τοῦ χρηστοῦ αὐτοῦ βίου, ὅτι ἔπραξεν ἔργα καλά, ἔργα σοφά, ἔργα χαρακτηρίζοντα τὸ προῖον τοῦ χαρακτῆρός του, καὶ ὁ τοιοῦτος ἄς γίνῃ διδάσκαλος ὑμῶν.

Στίχ. 14 - 17. Ὁ Ἰάκωβος ἐν τοῖς στίχοις τούτοις ἀποτινόμενος πρὸς τοὺς χριστιανούς, πρὸς οὓς γράφει, λέγει, ὅτι ἐὰν σεῖς εἴσθε φθονεροὶ καὶ φατριασταί, τότε μὴ κανχᾶσθε, μὴ ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας λέγοντες, ὅτι πολιτεύεσθε κατὰ τὰς ὑποθήκας τῆς οὐρανοῦ σοφίας. Οὐχὶ ἐκ τῆς σοφίας ταύτης, ἀλλὰ ἐκ τῆς σοφίας τῆς ἐπιγείου, τῆς σαρκικῆς, τῆς δαιμονιώδους, ἐξέρχεται ὁ φθόνος καὶ ὁ φατριασμός, ὧν καρποὶ εἶναι ἡ ἀκαταστασία καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα. Γνωρίσματα δὲ τῆς οὐρανοῦ καὶ ἄνωθεν σοφίας εἶναι ταῦτα ὅτι εἶναι «ἀγνή», τ. ἔ. καθαρά καὶ ἀπηλλαγμένη παντός σαρκικοῦ, «εἰρηνική», τ. ἔ. εἰρηνοποιός, συμβιβαστική, μὴ ἐγκρίνουσα φατριασμούς, «ἐπαικῆς», τ. ἔ. πραεῖα, «εὐπειθής», τ. ἔ. μὴ ἐπιθυμοῦσα ἔριδας, ἀλλ' ὑποχωροῦσα, πλήρης ἔργων φιλανθρωπίας, «ἀδιάκριτος» τ. ἔ. ἀμερόληπτος καὶ ἀνυπόκριτος.

Στίχ. 18. Καρπὸς δὲ τῆς δικαιοσύνης κτλ. Ὁ Ἰάκωβος λέγει ἐν ταῦτα, ὅτι καθὼς ἐκ τῆς ἐπιγείου σοφίας, ἧς γνωρίσματα εἶναι ὁ φθόνος καὶ ὁ φατριασμός, προέρχονται ἡ ἀκαταστασία καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα, οὕτως ἐκ τῆς οὐρανοῦ σοφίας προέρχεται τὸ προῖον τῆς δικαιοσύνης, τὸ ὅποιον καλλιεργεῖται εἰρηνικῶς ὑπὸ τῶν ποιούντων τὴν εἰρήνην, ἥτοι τῶν εἰρηνοποιῶν.

Σχόλια εἰς τὰ καθήκοντα τῶν συζύγων.

Στίχ. 22-24. Ὁ Παῦλος συμβουλεύει ἐν τοῖς στίχοις τούτοις τὰς γυναῖκας νὰ ὑπακούωσιν εἰς τοὺς ἰδίους τῶν ἀνδρῶν, λέγων, ὅτι ἡ ὑπακοὴ αὕτη ἰσοδυναμεῖ τῇ ὑπακοῇ καὶ τῇ ὑποταγῇ εἰς τὸν Χριστόν. Καθὼς ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν εἶναι σῶμα, κεφαλὴ δὲ ταύτης ὁ ἀνὴρ. Καθὼς ἡ Ἐκκλησία ὡς σῶμα ὀφείλει

ὑπακοὴν καὶ ὑποταγὴν εἰς τὴν κεφαλὴν, ἥτοι εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, οὕτω καὶ ἡ γυνὴ ὡς σῶμα ὀφείλει ὑπακοὴν καὶ ὑποταγὴν εἰς τὴν κεφαλὴν, ἥτοι εἰς τὸν ἄνδρα αὐτῆς. Ἐὰν λοιπὸν τηρηθῆ ἡ σχέσις αὕτη μεταξὺ γυναικὸς καὶ ἀνδρός, τότε θὰ βασιλεύῃ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ ἀγάπη, ἐξ ὧν πηγάζουσι πολλὰ ἀγαθὰ.

Στίχ. 25. Οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν κτλ.
Καθὼς καθῆκον τῶν γυναικῶν εἶναι τὸ ὑποτάσσεσθαι τοῖς ἰδίους ἀνδράσιν, ὡς τῷ Κυρίῳ, οὕτω καθῆκον τῶν ἀνδρῶν εἶναι τὸ ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας. Ὁ Παῦλος λέγει ἐνταῦθα. «Ἐὰν οἱ ἄνδρες θέλωσι, ἵνα ὑπακούωσιν εἰς αὐτοὺς αἱ γυναῖκες, ὀφείλουσι νὰ προνοῶσι καὶ μεριμνῶσι περὶ αὐτῶν, ὀφείλουσι νὰ φέρωνται πρὸς αὐτὰς μετ' ἀγάπης καὶ διαθέσεως καλῆς. Ἡ ἀγάπη τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ πρέπει νὰ εἶναι τοιαύτη, οἷα εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ ἀνὴρ ὀφείλει νὰ δεικνύῃ πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τόσην ἀγάπην, ὥστε νὰ θυσιάσῃ καὶ τὴν ζωὴν αὐτοῦ ὑπὲρ αὐτῆς, ὡς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς.

Στίχ. 26 καὶ 27. Οἶονεὶ ὁ Παῦλος λέγει ἐνταῦθα, ὅτι ὁ ἀνὴρ περικόπτων τὰς κακίας καὶ τα ἐλαττώματα τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς δὲν θά νὰ διαπλάσῃ καὶ μορφώσῃ αὐτὴν οὕτως, ὥστε νὰ καταστήσῃ αὐτὴν ἁγίαν, ἔνδοξον, ὡραίαν, ἔχουσαν δηλαδὴ ψυχικὰς καλλονὰς, ὡς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κατέστησε τοιαύτην τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ. Οἱ ἄνθρωποι πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διετέλουν ἐν τῷ σκότει τῆς ἁμαρτίας καὶ διῆγον βίον ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ, ὡς λέγει ὁ Παῦλος (Ἐφ. σ. 8. Τίτ. Γ' 3). Ὁ Χριστὸς προσεκάλεσε τοὺς οὕτω βιοῦντας ἀνθρώπους εἰς τὴν θρησκείαν αὐτοῦ διὰ τοῦ θείου ῥήματος, διὰ τοῦ Εὐαγγελίου αὐτοῦ, ἀπέθανεν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ κατέλιπεν αὐτοῖς τὸ **λουτρὸν τοῦ ὕδατος**, ἥτοι τὸ βάπτισμα, ἐν τῷ ὁποίῳ ἑκαθαρίσθησαν ἀπὸ παντὸς ἁμαρτήματος, ὅπου εἶχον διαπράξει πρὸ τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐφωτίσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἀπετέλεσαν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ. Οὕτω λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κατέστησε τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ ἔνδοξον, μὴ ἔχουσαν σπῖλον ἢ ῥυτίδα, ἁγίαν καὶ ἄμωμον. **Ἐν ῥήματι. Ῥῆμα**

ἐνταῦθα εἶναι τὸ ῥῆμα τοῦ Θεοῦ, τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως (Ῥωμ. Γ' 8 καὶ 17, Ἐφεσ. ζ' 17, Ἐβρ. ζ' 5). Ὁ Παῦλος ἐννοεῖ ἐνταῦθα, ὅτι ὅσοι ἔμελλον νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν ὄφειλον πρῶτον νὰ διδαχθῶσι τὸ ῥῆμα τοῦ Θεοῦ, τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔπειτα νὰ καθαρισθῶσιν ἐν τῷ βαπτίσματι· διὰ τοῦτο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ ἡ κατήχησις προηγεῖτο τοῦ βαπτίσματος. Ὁ ἱερός ὅμως Χρυσόστομος συνδέει τὸ ἐν **ῥήματι** μετὰ τοῦ **τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος** καὶ λέει· «Ἐν ῥήματι ποίω; Ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» ἐννοῶν τὴν ἐπίκλησιν τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἣτις γίνεται κατὰ τὴν τελετὴν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. Ὁρθότερον εἶναι νὰ ἐρμηνευθῇ τὸ ἐν **ῥήματι**, ὡς ἀνωτέρω ἠρμηνεύθη, δηλαδή ὁ Χριστὸς διὰ τοῦ ῥήματος, ἦτοι διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, αὐτοῦ προσκαλεῖ τοὺς ἀνθρώπους, κατηγεῖ καὶ διδάσκει αὐτοὺς καὶ μετὰ ταῦτα καθαρίζει διὰ τοῦ βαπτίσματος. **Σπίλον**· προβλ. καὶ Β' Πέτρ. β' 13. Ὁ **σπίλος** εἶναι λέξις μεταγενεστέρα. Οἱ Ἀττικοὶ ἀντ' αὐτῆς ἔλεγον **κηλῖς**. **Ἡ τι τῶν τοιούτων**, ἣ τι ἐξ ἐκείνων ἄτινα ἀνήκουσιν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐχόντων σπίλον ἢ ῥυτίδα. **«Ἄλλ' ἵνα ἢ ἅγια καὶ ἄμωμος»**. Ἡ σύνταξις θὰ ἦτο ὀμαλή, εἰάν εἶχεν οὕτως· **ἄλλ' οὕσαν ἅγιαν καὶ ἄμωμον**, ἐτέθη δὲ τὸ **ἄλλ' ἵνα ἢ ἅγια καὶ ἄμωμος**, ὡς εἰάν ἀνωτέρω εἶχεν οὕτως· **ἵνα μὴ ἔχη σπίλον ἢ ῥυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων κτλ.**

Στίχ. 28. **Οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας** κτλ. Τὸ οὕτως εἶναι τροπικὸν καὶ ἀναφέρεται εἰς τὸ ἐν τῷ στίχῳ 30 **καθώς**, δηλαδή καθὼς ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν, οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, κτλ. **«Ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἑαυτὸν ἀγαπᾷ»**. Ἐκ τοῦ καθήκοντος τοῦ ν' ἀγαπῶσιν οἱ ἄνδρες τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα, ἔπεται, ὅτι ἡ τοιαύτη ἀγάπη ὀμοιάζει πρὸς ἰδίαν ἑαυτῶν ἀγάπην. Τοῦτο ὁ Παῦλος ἀναπτύσσει λεπτομερέστερον ἐν τοῖς στίχοις 29—33.

Στίχ. 29. **Οὐδεὶς γὰρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησε** κτλ. Ἡ ἐννοία εἶναι· Ὅστις ἀγαπᾷ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἑαυτὸν ἀγαπᾷ· διότι, εἰάν δὲν ἠγάπα τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, θὰ ἐμίσει τὴν ἑαυτοῦ σάρκα, ὅπερ οὐδεὶς ποτε ἐποίησε, μᾶλλον ἕκαστος.

ποιεῖ τὸ ἐναντίον, ἐκτρέφει καὶ θερμαίνει αὐτήν, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ἥτοι τὸ σῶμα ἐκείνο, οὐ ἡμεῖς εἴμεθα μέλη. **Καθὼς καὶ ὁ Κύριος τὴν Ἐκκλησίαν.** Ἡ πρότασις αὕτη δέον νὰ συμπληρωθῇ διὰ τοῦ **ἐκτρέφει καὶ θάλπει**. Τὸ πῶς ὁ Χριστὸς ἐκτρέφει καὶ θάλπει τὴν Ἐκκλησίαν ὀφείλομεν νὰ ἐννοήσωμεν μεταφορικῶς, δηλαδὴ ὁ Χριστὸς μετὰ πλήρους ἀγάπης ἐνεργεῖ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς ἑαυτοῦ Ἐκκλησίας, ἣς τὴν διάδοσιν μετὰ μερίμνης προάγει.

Στίχ. 30. *Ἵτι μέλη ἐσμέν τοῦ σώματος αὐτοῦ.* Ἡ ἔννοια εἶναι: Ἐπειδὴ ἡμεῖς μέλη εἴμεθα τοῦ σώματος αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς τρέφει καὶ θάλπει τὴν Ἐκκλησίαν. **Ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ**· εἶναι σαφέστερος ὀρισμὸς τὰ **μέλη τοῦ σώματος**. Ἡ ἔκφρασις αὕτη εἶναι εἰλημμένη ἐκ τῆς Γενέσεως Β' 22, ἔνθα γίνεται λόγος περὶ τῆς πλάσεως τῆς Εὕας ἐκ τῶν ὀστέων καὶ τῆς σαρκὸς τοῦ Ἀδάμ Δηλοῖ δὲ τὸν στενὸν σύνδεσμον τὸν ὑφιστάμενον μεταξὺ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς.

Στίχ. 31. *Ἐντὶ τούτου καταλείπει* κτλ. Ἡ ἔννοια τοῦ στίχου τούτου εἶναι αὕτη· ὁ στενὸς σύνδεσμος μεταξὺ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ὁ ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ (Γενέσ. Γ' 24) παριστάμενος δηλοῖ, ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ ἐνωθῇ καὶ θὰ συνδεθῇ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας. Τὸν σύνδεσμον καὶ τὴν ἔνωσιν ταύτην ὁ Παῦλος ἐννοεῖ, ὅταν λέγῃ κατωτέρω ἐν στίχῳ 32. «Ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν». Καθὼς ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ ἔσονται εἰς σάρκα μίαν, οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία αὐτοῦ θὰ γίνωσι σῶμα ἓν, οὐ κεφαλὴ μὲν ὁ Χριστός, τὰ λοιπὰ δὲ μέλη ἡ Ἐκκλησία. Τὸ «ἐντὶ τούτου» δηλοῖ ἔνεκα τούτου, ἐπειδὴ δὲ ἡ γυνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς σαρκὸς καὶ τῶν ὀστέων τοῦ ἀνδρὸς, ἔνεκα τούτου καταλείπει κ.τ.λ.

Στίχ. 32. *Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν* κτλ. Ὁ Παῦλος ἐννοεῖ ἐνταῦθα μυστήριον τὴν ἐγκατάλειπιν τοῦ οἴκου τῶν γονέων ἐκ μέρους τῶν ἐρχομένων εἰς κοινωνίαν γάμου καὶ τὴν θεμελίωσιν ἰδίου οἴκου. **Ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.** Ὁ Παῦλος λέγει ἐνταῦθα, ὅτι τὸ μέγα τοῦτο μυστήριον ἀναφέρεται εἰς τὸν σύνδεσμον τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς

Ἐκκλησίας· διότι ὁ Χριστὸς συνεδέθη μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐγένετο μετ' αὐτῆς σῶμα ἓν.

Στίχ. 33. Ἡ ἔννοια τοῦ στίχου τούτου εἶναι αὕτη· «σεῖς οἱ χριστιανοὶ ὀφείλετε, ὡς ὁ Χριστὸς τὴν Ἐκκλησίαν, οὕτω ν' ἀγαπᾶτε τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας ὡς ἑαυτούς. **Ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.** Ὁ Παῦλος ἐννοεῖ ἐνταῦθα, ὅτι ἡ γυνὴ ὀφείλει νὰ φοβῆται τὸν ἄνδρα. Εὐθύμιος ὁ Ζηγαβηνὸς λέγει «Φόβον δὲ οὐ δουλοπρεπῆ, ἀλλ' ἐλευθέρου, προσήκοντα, μᾶλλον δὲ γυναικί γνησίᾳ καὶ ἠνωμένῃ. Φόβον, ὥστε ὑποκεῖσθαι καὶ μὴ κατεξανίστασθαι τῆς ἰδίας κεφαλῆς μηδὲ ἀντιλέγειν».

Σχόλια εἰς τὰ καθήκοντα τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς.

Στίχ. 1 καὶ 2. Ὁ Παῦλος εἰπὼν ἀνωτέρω περὶ τῶν καθηκόντων τῶν συζύγων μεταβαίνει εἰς τὰ καθήκοντα τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ τὰνάπαλιν. Εἶπε δὲ ἀνωτέρω, ὅτι τῆς γυναικὸς ἄρχει ὁ ἀνὴρ, λέγει δὲ ἐνταῦθα, ὅτι τῶν παίδων ἄρχουσιν ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνή. Ὁ Παῦλος πρὸς ἀπαλὰς διαλεγόμενος διανοίας βραχεῖαν ποιεῖται τὴν παραίνεσιν· διότι οἱ παῖδες δὲν δύνανται νὰ παρακολουθήσωσι μακρὰν διδασκαλίαν· διὰ τοῦτο ἐν τρισὶ στίχοις συνίστησιν εἰς αὐτοὺς τὴν πρὸς τοὺς γονεῖς ὑπακοήν. Ἡ δὲ ὑπακοὴ πρὸς τοὺς γονεῖς πρέπει νὰ γίνηται ἐν Κυρίῳ, ἦτοι διὰ τὸν Κύριον, ὅστις θέλει τοῦτο καὶ διατάσσει τοῦτο. **Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα.** Τὸ ῥῆμα «τιμᾶν» δηλοῖ οὐ μόνον τὴν διὰ λόγων ἐκδηλουμένην τιμὴν καὶ ὑπόληψιν πρὸς τι ἢ εὐλάβειαν πρὸς τοὺς γονεῖς, ἀλλὰ καὶ τὴν διὰ πραγμάτων, διὰ τῶν καλῶν ἔργων, διὰ τῆς ὑποστηρίξεως καὶ βοηθείας τῶν γονέων δεικνυομένην. Ὡστε **τὸ τιμᾶν κτλ.** ἐνταῦθα σημαίνει τοῦτο· δεῖξον τὴν πρὸς τοὺς γονεῖς εὐσέβειαν καὶ δι' ἔργων κτλ. **Ἡμεῖς ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ.** Ἐν τῷ δεκαλόγῳ ἡ ἐντολὴ αὕτη δὲν εἶναι πρώτη· ἀλλ' ὁ ἀπόστολος λέγει ἐνταῦθα «πρῶτη ἐν ἐπαγγελίᾳ» ἐννοῶν, ὅτι εἶναι ἡ πρώτη, ἣτις περιέχει ἐπαγγελίαν ἦτοι ὑπόσχεσιν.

Στίχ. 3. Ὁ Παῦλος ἐνταῦθα λέγει ὠρισμένως, τίς, εἶναι ἡ ὑπόσχεσις. Ὁ τιμῶν λοιπὸν τοὺς γονεῖς του λαμβάνει τὴν ὑπό-

σχεσιν, ὅτι πρῶτον θὰ εὐπραγήσῃ, θὰ εὐτυχήσῃ· τὸ ἵνα εὖ σοι γένηται εἶναι ἀντὶ τοῦ «ἵνα ἀγαθὰ σοι γένηται»· καὶ δεύτερον, ὅτι θὰ εἶναι **μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς**.

Στίχ. 4. Καὶ οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν.
κτλ. Ὁ Παῦλος ἐνταῦθα ἀναφέρει μόνον τοὺς πατέρας καὶ οὐχὶ τὰς μητέρας, θέλων νὰ πιστοποιήσῃ ἐκεῖνο, ὅπερ ἐν τῇ εἰρη-
μένη παραγράφῳ εἶπεν. «Ὅτι ὁ ἀνὴρ εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς γυ-
ναικὸς καὶ ἐν τῇ ἀνατροφῇ τῶν τέκνων αὐτὸς ἔχει τὴν διεύθυν-
σιν, αἱ δὲ γυναῖκες ἀσκοῦσι τὸ τῆς ἀνατροφῆς ἔργον ὡς ὑποτασ-
σόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν». Ὁ Παῦλος λέγει πρὸς τοὺς πα-
τέρας νὰ μὴ φέρωνται πρὸς τὰ ἑαυτῶν τέκνα μετὰ σκληρότητος,
βαρβαρότητος, ἀνηκούστου ἀστηρότητος, ὥστε ν' ἀναγκάζωνται
αὐτὰ νὰ ὀργίζωνται κατ' αὐτῶν. Ἀλλάχοῦ ὁ Παῦλος (Κολοσ. Γ'
21) λέγει ἐπίσης· «Οἱ πατέρες μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα
μὴ ἀθυμῶσιν». «Οἱ πατέρες ὀφείλουσι νὰ ἐκτρέψωσι τὰ ἑαυτῶν
τέκνα ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου». Ὁ Εὐθύμιος Ζηγαβη-
νὸς ὀρθῶς ἐρμηνεύων τοῦτο λέγει. «Ἐν διδασκαλίᾳ τῆς θείας
Γραφῆς, δι' ἧς παιδευθήσοντα καὶ νοουθετηθήσοντα τὰ τοῦ Κυ-
ρίου καὶ ἔσονται καὶ τοῖς γονεῦσι χρησιμώτεροι· ἐντεῦθεν γὰρ
πληττόμενοι τὴν ἀρίστην καὶ τελειοτάτην πλάσιν παιδευθήσον-
ται καὶ τὸ «τιμᾶν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα».

Στίχ. 5. Τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα, ἦτοι οἱ δοῦλοι πρὸς
ἐκείνους, οἵτινες εἶναι κύριοι τῶν σωμάτων αὐτῶν, ὀφείλουσιν
ὑπακούειν μετὰ φόβου καὶ τρόμου. Ὁ Παῦλος, ἀφ' οὗ προσιτά-
ται τὴν ὁμότιμον γυναῖκα νὰ φοβῆται τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα, πολλῶ
μᾶλλον τοὺς δούλους (ἴδρα Ἐφεσ. Ε' 33) διατάσσει νὰ ὑπακού-
ωσιν εἰς τοὺς κυρίους τῶν μετὰ φόβου καὶ τρόμου. **Ἐν ἀπλό-
τητι τῆς καρδίας.** Ἡ μετὰ φόβου καὶ τρόμου ὑπακοὴ τῶν δού-
λων δὲν πρέπει νὰ εἶναι ὑποκριτικὴ, ἀλλ' εἰλικρινής, ἐν εὐθύ-
τητι, ἐν ὄλῃ, τῇ καρδίᾳ. **Ὡς τῷ Χριστῷ.** «Ἐξυπακούεται τὸ
ὑπακούοντες». Ἐνταῦθα διακρίνονται οἱ κύριοι τῶν σωμάτων
τῶν δούλων ἀπὸ τοῦ Ὑψίστου Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
Ἐὰν λοιπὸν ἐπιβάλληται εἰς τοὺς δούλους ὑπακοὴ εἰς τοὺς κυ-
ρίους τῶν σωμάτων αὐτῶν, πολ' ᾧ μᾶλλον πρέπει τοιαύτη ὑπα-
κοὴ αὐτῶν νὰ ὑπάρχῃ πρὸς τὸν Ὑψίστον Κύριον Ἰησοῦν Χρι-
στόν, **Μὴ κατ' ὀφθαλμοδοουλίαν ὡς ἀνθρωπάρεσκοι.** Ὁ Παῦ-

λος λέγει, ὅτι οἱ δοῦλοι δὲν πρέπει μόνον νὰ δουλεύωσιν, ὅταν οἱ κύριοι αὐτῶν εἶναι παρόντες καὶ βλέπωσιν αὐτούς, ἀλλὰ καὶ ὅταν εἶναι ἀπόντες καὶ δὲν βλέπωσιν αὐτούς. Δηλαδή δὲν πρέπει νὰ δουλεύωσι μόνον ἐν παρουσίᾳ τῶν κυρίων των, ἵνα γίνωσιν αὐτοῖς ἀρεστοί, ἀνθρωπάρεστοι. **Ὀφθαλμόδουλοι** ἀπαντᾷ ἐν ταῖς Ἀποστολ. Διαταγαῖς (βιβλ. Δ' 12) καὶ δηλοῖ τὸν δοῦλον, τὸν ποιῶντα τὰ τῷ δούλῳ ἀνήκοντα χρέη μόνον, ὅταν ἐπιβλέπη αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ. Ὁ Παῦλος λέγει λοιπόν, ὅτι οἱ δοῦλοι ὀφείλουσι καὶ ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τῶν κυρίων αὐτῶν νὰ δουλεύωσιν εὐκρινῶς καὶ μετὰ καλῆς διαθέσεως, ὡς ἐὰν ἐδούλευον τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, ἐκτελοῦντες οὕτω τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Οἱ τοιοῦτοι δοῦλοι εἶναι δοῦλοι τοῦ Χριστοῦ, οἵτινες πρέπει νὰ γνωρίζωσιν, ὅτι πράττοντες οὕτω τὸ ἀγαθὸν θ' ἀνταμειφθῶσι παρὰ τοῦ Κυρίου ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ.

Στίχ. 9. Καὶ οἱ κύριοι τὰ αὐτὰ ποιεῖτε. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ κύριοι ὀφείλουσι νὰ μὴ ἀπειλῶσι τοὺς δούλους, ἀλλὰ νὰ φροντίζωσι περὶ αὐτῶν, χορηγοῦντες, ὡς λέγει ὁ Ζηγαβηνός, τροφὰς καὶ ἐνδύματα καὶ φοβούμενοι καὶ τρέμοντες τὸν Θεόν, μὴ ποτε ὀργισθῆ κατ' αὐτῶν διὰ τὴν εἰς τοὺς δούλους ἀμέλειάν των. Πρέπει δὲ νὰ γνωρίζωσιν, ὅτι παρὰ τῷ Θεῷ δὲν χωρεῖ μεροληψία.

Σχόλια εἰς τὴν ὑπακοὴν πρὸς τοὺς ἄρχοντας

Στίχ. 1. Πᾶσα ψυχὴ πᾶς ἄνθρωπος (πρβλ. Ῥωμ. 9). **Ἐξουσίαις ὑπερέχουσαι.** Ἡ φράσις αὕτη εἶναι ταυτόσημος τῇ φράσει «οἱ ἐν ὑπεροχῇ ὄντες», ἣν ὁ Παῦλος μεταχειρίζεται ἀλλαχοῦ (Α' Τιμοθ. Β' 2) δηλοῦσα τοὺς ἄρχοντας τῆς πολιτείας, οἵτινες ἔχουσιν ὑπερέχουσαν ἐξουσίαν (πρβλ. Α' Πέτρο. Β' 13). Ὁ Ἑβραῖος ἱστοριογράφος Ἰώσηπος καλεῖ τούτους ὑπεροχὰς (Ἰουδ. ἀρχαιολ. βιβλ. 5' κεφ. 4 § 3). Ὁ Παῦλος ἐντέλλεται εἰς τοὺς χριστιανούς νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τοὺς ἄρχοντας «δεικνύς», ὡς ἐρμηνεύει ὁ ἱερός Χρυσόστομος, «ὡς οὐκ ἐπ' ἀνατροπῇ τῆς κοινῆς πολιτείας ὁ Χριστὸς τοὺς παρ' αὐτοῦ νόμους εἰσήγαγεν, ἀλλ' ἐπὶ διορθώσει, βελτίους, κτλ.» Καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδίδαξε τοιαύτην ὑποταγὴν πρὸς τοὺς ἄρχοντας εἰπών. «Ἀπόδοτε τὰ τοῦ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ (Μάρκ. ΙΒ' 17).

Στίχ. 2. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ ἀνθεστηκότιες τῇ τοῦ Θεοῦ διαταγῇ θὰ τιμωρηθῶσιν ὑπ' αὐτοῦ.

Στίχ. 3. Ὁ Παῦλος λέγει ἐνταῦθα τὸ «διατι εἶναι ἄδικον νὰ ἀνθίσταται τις εἰς τοὺς ἄρχοντας»· διότι οὗτοι δὲν εἶνε φοβεροὶ εἰς τοὺς ἀγαθοὺς, ἀλλὰ εἰς τοὺς κακοὺς. Οἱ ἀγαθοὶ δὲν φοβοῦνται τοὺς ἄρχοντας· ἐργαζόμενοι τὸ ἀγαθόν, ἔπαινον θὰ ἔχωσι παρ' αὐτῶν.

Στίχ. 4. Θεοῦ γὰρ διάκοιός ἐστὶ σου εἰς τὸ ἀγαθόν κτλ. Ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὁ Παῦλος ἐνισχύει τὴν προηγουμένην ἔννοιαν, ὅτι οἱ ἄρχοντες τοὺς ἐργαζομένους τὸ ἀγαθὸν ἐπαινοῦσι. Λέγει δὲ ἐνταῦθα, ὅτι οὗτοι, ὡς διάκονοι καὶ ὑπηρέται τοῦ Θεοῦ οὐ μόνον ἐπαινοῦσιν, ἀλλὰ καὶ πράττουσιν εἰς αὐτοὺς τὸ ἀγαθόν. **Ὁὐ γὰρ εἰκὴ τὴν μάχαιραν φορεῖ** κτλ. Ὁ Παῦλος, ὅπως παραστήσῃ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ὁ ἄρχων ἔχει περὶ ζωῆς καὶ θανάτου, λέγει, ὅτι φορεῖ τὴν μάχαιραν. Ὁ ἄρχων ὡς διάκονος καὶ ὑπηρέτης τοῦ Θεοῦ, τιμωρεῖ τοὺς πράττοντας τὸ κακόν.

Στίχ. 5—6. Διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι κτλ. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ἠθικῶς εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς τοὺς ἄρχοντας, οὐ μόνον διότι ὀργίζονται καὶ τιμωροῦσι τοὺς κακοὺς, ἀλλὰ καὶ διότι ἐπαινοῦσι καὶ ὑποστηρίζουσι τοὺς ἐργαζομένους τὸ ἀγαθόν. Ἔχοντες λοιπὸν συνείδησιν περὶ τῆς ἀναγκαιότητος καὶ ὠφελείας τῶν ἀρχόντων ἡμῶν εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς αὐτούς· διὰ τοῦτο ὡς ὠφελοῦμενοι καὶ εὐεργετούμενοι ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τελοῦμεν φόρους. Οἱ ἄρχοντες εἶναι οἱ λειτουργοὶ καὶ οἱ ὑπηρέται τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες, ἥτοι εἰς τὸ νὰ φροντίζωσι περὶ τῶν ἀρχομένων, εἶναι τεταγμένοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὡς κηδεμόνες αὐτῶν· διὰ τοῦτο εἶναι τιμῆς ἄξιοι.

Στίχ. 7. Ἀπόδοτε οὖν πᾶσι τὰς ὀφειλάς κτλ. Ὁ Παῦλος λέγει, «Ἐπειδὴ οἱ ἄρχοντες εἶναι οἱ κηδεμόνες τῶν ἀρχομένων, ὀφείλουσιν οὗτοι χάριν τῆς τάξεως καὶ ἀσφαλείας τῆς ζωῆς, περιουσίας καὶ τιμῆς των νὰ πληρώνωσιν εἰς ἀπάσας τὰς ἀρχὰς ὅ,τι χρεωστοῦσιν ἥτοι τοὺς φόρους καὶ τὰ τέλη, νὰ φοβῶνται τὰς ἀρχὰς ταύτας καὶ νὰ τιμῶσιν αὐτάς. Ἐνταῦθα «τῷ τὸν φόρον» συμπληρωτέον οὕτως· «Ἀπόδοτε τῷ τὸν φόρον αἰτοῦντι κτλ.».

Σχόλια εἰς τὰ προσόντα τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ διακόνου.

Στίχ. 1. Πιστὸς ὁ λόγος. Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι πρέπει νὰ πιστευθῶσι καὶ γίνωσιν ἀποδεκτὰ τὰ ἔξῃς «*Εἰ τις ἐπισκοπῆς κτλ.*» Ὁ Παῦλος γράφει, ὅτι, ἐάν τις ἔχη κλίσιν καὶ ἀγάπην νὰ γίνῃ ἐπίσκοπος, ὀρέγεται καλοῦ ἔργου, ἀλλὰ γράφων ὁ Ἀπόστολος καλὸν ἔργον ἐννοεῖ τὴν κοπιώδη ἐργασίαν τοῦ ἐπισκόπου· ἐννοεῖ, ὅτι τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ εἶναι οὐχὶ τρυφῆς καὶ ἀπολαύσεων, ἀλλ' ἐργασίας καὶ πόνων ἀξίωμα διὰ τοῦτο λέγει «ἔργον».

Στίχ. 2. Δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, μῆς γυναικὸς ἀνδρα κτλ. Ὁ μέλλον ν' ἀσπασθῇ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου καὶ τὸ τοῦ πρεσβυτέρου ἐννοεῖται πρέπει νὰ μὴ παρέχῃ ἀφοριμὴν κατηγορίας (ἀνεπίληπτος), νὰ εἶναι ἔγγαμος, νηφάλιος, ἡ κοσμιότης καὶ σωφροσύνη αὐτοῦ νὰ καταφαίνηται καὶ ἐν φθέγματι καὶ ἐν σχήματι καὶ ἐν βλέματι καὶ ἐν βαδίσματι, νὰ εἶναι φιλόξενος, νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ διδάσκῃ τὸν λαὸν (διδασκτικός).

Στίχ. 3. Ὁ τοιοῦτος πρέπει νὰ μὴ εἶναι ἔκδοκτος εἰς τὸν οἶνον καὶ ὑβριστὴς (πάροινος), νὰ μὴ εἶναι ὀργίλος καὶ φιλόνηκος καὶ νὰ ἔρχηται εἰς χεῖρας (πλήκτης), νὰ μὴ εἶναι αἰσχροκερδὴς, ἀλλ' ἐπεικὴς καὶ προῶς, εἰρηνικὸς (ἄμαχος), ἀφιλάργυρος.

Στίχ. 4. Ἀφ' οὗ ὁ Παῦλος ἐν τῷ 2ῳ στίχῳ εἶπεν, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος πρέπει νὰ εἶναι ἔγγαμος, ἔρχεται ἐν τῷ 4ῳ τούτῳ στίχῳ ν' ἀναφέρῃ, πῶς οὗτος πρέπει νὰ φέρεται ἐν τῇ οἰκίᾳ του λέγων, ὅτι πρέπει νὰ διευθύνῃ καλῶς τὰ οἰκιακά του πράγματα καὶ νὰ παιδαγωγῇ καλῶς τὰ τέκνα του, ὥστε ταῦτα νὰ καταστῶσι σεμνὰ καὶ ὑποτασσόμενα.

Στίχ. 5. Ὁ Παῦλος ἀναφέρει ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ τὸν λόγον, δι' ὃν ὁ ἐπίσκοπος ὀφείλει νὰ διευθύνῃ καλῶς τὰ τοῦ οἴκου. Ἐάν ὁ ἐπίσκοπος κακῶς διευθύνῃ τὸν οἶκον του, ἐπίσης κακῶς θὰ διευθύνῃ καὶ τὰ τῆς Ἐκκλησίας. Καθῆκον δὲ παντὸς ἐπισκόπου εἶναι νὰ φέρεται οὕτως, ὥστε τὰ μέλη τῆς χριστιανικῆς κοινότητος νὰ ὑπακούωσιν αὐτῷ, ὡς τέκνα τῷ πατρὶ καὶ σὺχὶ ὡς δοῦλοι τῷ δεσπότῃ.

Στίχ. 6. Μὴ νεόφυτος. Ὁ ἐπίσκοπος πρέπει νὰ μὴ εἶναι νεόφυτος. Ἐνταῦθα «νεόφυτος» δὲν εἶναι ὁ νέος τὴν ἡλικίαν, ὅστις δὲν πρέπει νὰ χειροτονῆται ἐπίσκοπος· διότι αὐτὸς ὁ Παῦλος ἐχειροτόνησε τὸν Τιμόθεον νέον ὄντα (Α΄ Τιμοθ. δ' 12), ἀλλ' ὁ νεοκατήχητος, ὁ μὴ ἔχων μεγάλην πείραν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ χριστιανικοῦ βίου, ὁ ἔχων ἀνάγκην νὰ μαθητεύῃ. Ὁ τοιοῦτος λοιπόν, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ εἶναι ἀκόμη μαθητῆς, τυφοῦται καὶ ὑπερηφανεύεται γενόμενος διδάσκαλος. Ὅταν, μὴ μαθὼν πρότερον ν' ἄρχηται, γένηται ἄρχων, τότε ὑπεραίρεται καὶ καταφρονεῖ πάντων.

Στίχ. 7. Ὁ ἐπίσκοπος πρέπει νὰ ἔχη καὶ τὴν «**μαρτυρίαν καλὴν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν**», ἤτοι νὰ μαρτυρῶσι καὶ αὐτοὶ οἱ ἐθνικοί, ὅτι ὁ βίος αὐτοῦ εἶναι ὅσιος καὶ ἅγιος, ἵνα μὴ περιπέσῃ εἰς ὄνειδισμόν. Ὁ δὲ διάβολος, βλέπων ἐπίσκοπον ὄνειδιζόμενον ἔνεκα τοῦ αἰσχροῦ βίου αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐνεδρεύει καὶ τίθησι παγίδα, δι' ἧς συλλαμβάνει αὐτὸν καὶ οὐ μόνον πειράζει, ἀλλὰ καὶ ἀπομακρύνει αὐτὸν ἀπὸ τοῦ εὐαγγελίου.

Στίχ. 8 καὶ 9. Διακόνους. Τὸ ἀξίωμα τοῦ διακόνου, ὡς τὸ τοῦ πρεσβυτέρου καὶ τὸ τοῦ ἐπισκόπου, κατεστάθη ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων. Αὐξηθείσης τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῶν Ἀποστόλων οὐκ ἔξαρκούντων νὰ φροντίζωσι καὶ ἐπιμελῶνται τοῦ κηρύγματος τοῦ εὐαγγελίου καὶ τῆς συντηρήσεως τῶν κηρῶν καὶ τῶν ὀρφανῶν πάντων τῶν χριστιανῶν ἐκρίθη ἀναγκαῖον νὰ ἐκλεχθῶσιν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἑπτὰ ἀνεγνωρισμένης εὐσεβείας ἄνδρες, ἵνα εἶναι βοηθοὶ τῶν Ἀποστόλων εἰς τὸ κήρυγμα καὶ εἰς τὴν περὶ τῶν πτωχῶν φροντίδα. Τοὺς ἄνδρας τούτους ἐχειροτόνησαν οἱ Ἀπόστολοι ἐπιθέντες ἐπ' αὐτοὺς τὰς χεῖρας αὐτῶν, ἐκλήθησαν δὲ οὗτοι διάκονοι, τ. ἔ. θεράποντες, βοηθοί. Οἱ διάκονοι ἐγένοντο καὶ κήρυκες τοῦ εὐαγγελίου, εὐαγγελισταί, διδάσκοντες καὶ βαπτίζοντες, χωρὶς νὰ ἔχωσι καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐπιθέτειν ἐπὶ τοὺς βαπτιζομένους τὰς χεῖρας πρὸς ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Πρὸς τούτοις οἱ διάκονοι παρίσταντο, ὡς ἐνεργὰ πρόσωπα ἐν τῇ τελέσει τῆς θείας εὐχαριστίας, ἀνεγίνωσκον τὸ εὐαγγέλιον, μετελάμβανον τοὺς πιστοὺς καὶ ἔφερον τὴν μετάληψιν εἰς τὰς οἰκίας τῶν ἀσθενῶν καὶ ἐδέχοντο τὰς προσφορὰς τοῦ λαοῦ (Πράξ. Ἀποστ. Σ' 1—8, Η', 5, 12, 16, 17, 38, 40. Κυρι-

ανός De Lapsis. Ὁριγένης εἰς τὸν 16ον τόμον εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, Κυπριανός Epist 49, 55. Διονύσιος Ἀλεξανδρείας παρ' εὐσεβίῳ Ἐκκλ. Ἱστορ. βιβλ. Ζ' 11. Ἀποστολ. Διαταγ. Γ' 19). **Ὡσαύτως σεμνοῦς.** Ἐξυπακούεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω «δεῖ εἶναι». Οἱ διάκονοι πρέπει νὰ εἶναι σεμνοὶ καὶ οὐχὶ «δίλογοι». Δίλογοι δὲ εἶναι οἱ ὑπουλοὶ, οἱ δολεροί, οἱ ἄλλα φρονοῦντες καὶ ἄλλα λέγοντες. **Μὴ οἶνω** κ.τ.λ. Οἱ διάκονοι δὲν πρέπει νὰ εἶναι μέθυσοι καὶ νὰ φροντίζωσι περὶ τῶν ἀτομικῶν συμφερόντων των, ἀλλὰ νὰ κατέχωσι τὴν θεϊαν ἀλήθειαν ἐν καθαρᾷ συνειδήσει.

Στίχ. 10 Καὶ οὗτοι, δηλ. καθὼς οἱ ἐπίσκοποι, οὕτω καὶ οἱ διάκονοι πρέπει πρῶτον νὰ δοκιμάζονται καὶ νὰ μὴ ἀναλαμβάνωσιν ὑποχρεώσεις, μηδεμίαν πείραν ἔχοντες.

Στίχ. 11. Γυναίκας ὡσαύτως κ.τ.λ. Τινὲς ἐνόμισαν, ὅτι ὁ Παῦλος ἐννοεῖ ἐνταῦθα γυναῖκας καθόλου τὰς γυναῖκας· ἀλλὰ δὲν φαίνεται παράδοξον, διατὶ ὁμιλῶν περὶ γυναικῶν δὲν παρενόβαλέ τι καθόλου περὶ γυναικῶν; Ὡστε φαίνεται, ὅτι «γυναῖκες» ἐνταῦθα δὲν ἐννοοῦνται καθόλου αἱ γυναῖκες, ἀλλ' αἱ γυναῖκες τῶν διακόνων. Τὴν ἐννοίαν ταύτην ὑποστηρίζουσι καὶ τὸ «ὡσαύτως», δι' οὗ ὁ Παῦλος ὁμιλεῖ περὶ ὠρισμένης τάξεως προσώπων, καὶ ὁ 12ος στίχος, ἐνθα γίνεται λόγος περὶ τῶν γυναικῶν τῶν διακόνων. Αἱ γυναῖκες τῶν διακόνων ἠδύναντο τοὺς ἄνδρας των νὰ βοηθῶσιν ἐν τῇ διανομῇ τῶν προς τοὺς πτωχοὺς ἐλεημοσυνῶν καὶ ἐν τῇ θεραπείᾳ τῶν ἀσθενῶν.

Στίχ. 12 Ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὁ Παῦλος δίδει συμβουλὰς πρὸς τοὺς διακόνους, πῶς πρέπει νὰ φέρωνται ἐν ταῖς οἰκογενεαῖς των, τοιαύτας συμβουλὰς ἔδωκεν ἀνωτέρω ἐν στίχ. 2 καὶ 4 πρὸς τοὺς ἐπισκόπους.

Στίχ. 13. Ἡ ἐννοία τοῦ στίχου τούτου εἶναι αὕτη. «Οἱ καλοὶ καὶ ἐνάρετοι διάκονοι ἀποκτῶσι καλὸν βαθμόν, ἦτοι ἔχουσι καλὴν ὑπόληψιν εἰς τὰς κοινότητάς των καὶ δεικνύουσι **πολλὴν παρηγοίαν**, πολλὴν πεποίθησιν, ἣτις πηγάζει ἐκ τῆς πίστεως, ἣν πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἔχουσιν».

Σχόλια εἰς τὰ καθήκοντα τῶν πρεσβυτέρων.

Στίχ. 1. Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος δίδει νοουθεσίας πρὸς τοὺς

πρεσβυτέρους χριστιανικῶν κοινοτήτων, καλῶν ἑαυτὸν συμπρεσβύτερον μετριφρόνως. Τὸ ἀξίωμα τοῦ πρεσβυτέρου ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀποστόλων διεκρίνετο τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἐπισκόπου. Οἱ Ἀπόστολοι καλοῦντες ἑαυτοὺς πρεσβυτέρους ἦσαν καθολικοὶ ἐπίσκοποι τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν. Ὁ Πέτρος καλεῖ ἑαυτὸν καὶ μάρτυρα τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων· καθόσον ἐγένετο αὐτόπτης μάρτυς. ὡς καὶ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι, οὐ μόνον τῶν θανάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν παθημάτων τοῦ Ἰ. Χριστοῦ (Πράξ. Ἀποστ. Γ' 39, Α' 8. 22. ΠΓ' 31). Ἐπίσης ὁ Πέτρος λέγει, ὅτι «θα γίνῃ κοινωνὸς καὶ τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, ἣτις μέλλει, ν' ἀποκαλυφθῆ». Ὁ Πέτρος λοιπὸν ὁ συμπρεσβύτερος, ὁ αὐτόπτης μάρτυς τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ κοινωνὸς τῆς μελλούσης δόξης αὐτοῦ νουθετεῖ τοὺς πρεσβυτέρους τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων νὰ ποιμαίνωσι τὸ ἐμπειπιστευμένον εἰς αὐτοὺς λογικὸν ποιμνιον τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἐποπτεύωσιν αὐτὸ οὐχὶ διὰ τῆς βίας, μηδὲ χάριν αἰσχροῦ κέρδους, ἀλλ' ἐκουσίως καὶ ἐξ ἀγάπης πρὸς αὐτὸ τὸ λογικὸν ποιμνιον τοῦ Θεοῦ.

Στίχ. 3. Μηδ' ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, κτλ. Ὁ Πέτρος λέγει, ὅτι οἱ πρεσβύτεροι, οἵτινες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὠρίσθησαν πρὸς διοίκησιν τῶν εἰς αὐτοὺς κληρωθειῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων, δὲν ὀφείλουσι νὰ κυριαρχῶσι καὶ νὰ πιέζωσιν αὐτάς, ἀλλ' ὀφείλουσι νὰ ὦσιν οἱ τύποι καὶ οἱ ὑπογραμμοὶ τῶν πιστῶν τοῦ λογικοῦ τῶν ποιμνίου κατὰ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ καλὰ ἔργα (ὄρα καὶ Α' Τιμοθ. δ' 12. Τίτ. Β' 7. Β' Θεσσαλ. Γ' 9. Φιλιπ. Γ' 17).

Στίχ. 4. Φανερωθέντος τοῦ ἀρχιεπίσκοπου κτλ. Ὁ Πέτρος λέγει, ὅτι οἱ πρεσβύτεροι, ἐὰν ἐκτελῶσι τὰς νουθεσίας του, θὰ λάβωσι τὸν ἀμαράντινον, ἥτοι τὸν ἀφθαρτον τῆς δόξης στέφανον, ὅταν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Χριστὸς φανερωθῆ. Ὁ Παῦλος ἐπίσης λέγει, ὅτι «ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῆ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ» (Κολοσ. Γ' 4). Ἐπίσης καὶ ὁ Ἰωάννης λέγει. «Καὶ νῦν, τεκνία, μένετε ἐν αὐτῷ· ἵνα, ὅταν φανερωθῆ, ἔχωμεν παρρησίαν καὶ μὴ αἰσχυνηθῶμεν ἀπ' αὐτοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ» (Α' Ἰω. β' 28). Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς καλεῖται «ἀρχιεπίσκοπος», διότι εἶναι ὁ ποιμὴν ὁ μέγας

(Ἐβρ. ΙΓ' 20), εἰς ὃν οἱ πρεσβύτεροι μετὰ τῶν εἰς αὐτοὺς ἐμπιστευθέντων λογικῶν προβάτων ὑποτάσσονται.

Σχόλια εἰς τὸ περὶ προσευχῆς.

Στίχ. 1. Ἐνταῦθα ὁ Παῦλος διδάσκει ἡμᾶς νὰ προσευχώμεθα διὰ δεήσεων, προσευχῶν, ἐντεύξεων καὶ εὐχαριστιῶν. Ὁ Ὁριγένης λέγει· «**Δέησις**» μὲν εἶναι ἡ προσευχὴ ἐκείνου, ὅστις στερεῖται τινος, εἰς ὃν ἔλλειπει τι καὶ προσεύχεται διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ ἔλλείποντος· **προσευχὴ** δὲ εἶναι ἐκείνη, ἣν ἀναπέμπει τις ἐγκαρδιώτερον πρὸς τὸν Θεόν, διὰ νὰ δοξολογήσῃ αὐτὸν διὰ τὰ μεγάλα αὐτοῦ εὐεργετήματα· **ἐντευξις** δὲ εἶναι ἡ περὶ τινων πραγμάτων ἰκεσία, ἣν φέρει τις μετὰ πλείονος παρησιας πρὸς τὸν Θεόν· **εὐχαριστία** δὲ εἶναι ἡ διὰ τῆς προσευχῆς δεικνυμένη ἀναγνώρισις καὶ ὁμολογία τῶν ἀγαθῶν, ὧν τις ἔτυχεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ». Ὁ Ὁριγένης ἀναφέρει καὶ παραδείγματα τῶν τεσσάρων τούτων εἰδῶν τῆς προσευχῆς (Ὁριγ. περὶ εὐχῆς κεφ. 14) Ὁ Παῦλος λοιπὸν γράφων πρὸς τὸν μαθητὴν του Τιμόθεον, ἐπίσκοπον, Ἐφέσου, παρακαλεῖ αὐτὸν πρῶτον πάντων, ἦτοι πρὸ πάντων τῶν πραγμάτων, πρὸ παντός, νὰ ποιῆται τοιαύτας δεήσεις, προσευχάς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων τῶν ἀνθρώπων· διότι ὁ ἱερεὺς εἶναι κοινὸς πατὴρ ἀπάσης τῆς οἰκουμένης· ἐπίσης νὰ προσεύχεται καὶ ὑπὲρ βασιλέων καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων. Βασιλεῖς δὲ ὑπὸ τοῦ Παύλου ἐννοοῦνται ἐνταῦθα οἱ ἐχθρικῶς διακείμενοι πρὸς τὸν χριστιανισμὸν βασιλεῖς καὶ τοιοῦτοι ἦσαν οἱ Ῥωμαῖοι αὐτοκράτορες. Πάντες δὲ οἱ ἐν ὑπεροχῇ ὄντες εἶναι οἱ ἔχοντες πολιτικὴν τινα ἐξουσίαν. Ἡ φράσις αὕτη εἶναι ταυτόσημος μὲ τὴν φράσιν «ἐξουσίαι ὑπερέχουσαι», ἣν ὁ Παῦλος μεταχειρίζεται ἀλλαχοῦ (Ῥωμ. ΙΓ' 1). Ὁ Ἑβραῖος ἱστοριογράφος Ἰώσηπος καλεῖ τὰ ἀνωτέρω πολιτικὰ πρόσωπα **ὑπεροχάς** (Ἰουδ. ἀρχ. βιβλ. Γ' κεφ. 4 § 3).

Στίχ. 2. Ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὁ Παῦλος δεικνύει τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια θὰ προκύψωσιν ἐκ τῶν τοιούτων δεήσεων, προσευχῶν, ἐντεύξεων, εὐχαριστιῶν τοῦ ἐπισκόπου ὑπὲρ πάντων τῶν ἀνθρώπων καὶ ὑπὲρ ἐκείνων, οἵτινες ἐχθιστα διέκειντο πρὸς τοὺς χριστιανούς, ὑπονοῶν, ὅτι καὶ οἱ χριστιανοὶ θὰ παύσωσι τρέφοντες ἐχθραν πρὸς τοὺς ἐθνικοὺς, ὑπὲρ ὧν παρακαλοῦνται νὰ

ποιῶνται δεήσεις καὶ προσευχάς, καὶ οἱ ἔθνικοι μανθάνοντες ὅτι οἱ χριστιανοὶ προσεύχονται ὑπὲρ αὐτῶν θὰ παύσῃσι νὰ φέρονται πρὸς αὐτοὺς μετὰ σκαιότητος καὶ θηριωδίας. Ὡστε κατὰ τὸν Παῦλον οἱ χριστιανοὶ ὀφείλουσιν οὐ μόνον νὰ ὑποφέρωσι τὰ πάντα, ἀλλὰ καὶ νὰ προσεύχωνται ὑπὲρ πάντων τῶν καταδιωκόντων αὐτούς, ὡς ἀλλαχοῦ (Α' Κορινθ. δ' 12) λέγει· «Λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, βλασφημούμενοι παρακαλοῦμεν».

Στίχ. 3 καὶ 4. Τὸ τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὸ **ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχάς** κτλ. Ὡστε ἡ ἔννοια τῶν στίχων τούτων εἶναι αὕτη. «Ἡ περὶ σωτηρίας ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ ἐπεκτείνεται πρὸς πάντας· διὰ τοῦτο ἀνάγκη πᾶσα καὶ αἱ προσευχαὶ τῶν χριστιανῶν νὰ περιλαμβάνωσι πάντας».

Στίχ. 6. **Ὁ δὸς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον** κτλ. Ἡ λέξις **ἀντίλυτρον** ἣτις μόνον ἐνταῦθα τῆς Κ. Δ. ἀπαντᾷ, εἶναι συνώνυμος τῇ λέξει **ἀντάλλαγμα** (Ματθ. ΙϚ' 26). Οὐδεμία δ' ἀμφιβολία, ὅτι διὰ τῆς λέξεως ταύτης ἐννοεῖται ἡ συνδιαλλαγή, ἣν μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου ἔφερεν ὁ σταυρικὸς θάνατος τοῦ Χριστοῦ. **Τὸ μαρτύριον καιροῦς ἰδίοις.** Ἡ ἔννοια τῶν λέξεων τούτων εἶναι αὕτη. «Ἐμαρτυρήθη, ἐβεβαιώθη εἰς τὸν προσήκοντα καιρὸν τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔδωκεν ἑαυτὸν ἀντάλλαγμα ὑπὲρ πάντων»· ὥστε **μαρτύριον** εἶναι ἀντὶ **μαρτυρηθέν**, δηλοῦν τὴν μαρτυρίαν καὶ βεβαίωσιν τοῦ γεγονότος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Στίχ. 7. Εἰς ὃ· διὰ τὸ ὁποῖον μαρτύριον ὁ Παῦλος ἐτέθη κῆρυξ, ἦτοι ἐγένετο κῆρυξ τῆς μαρτυρίας καὶ βεβαίωσης τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Στίχ. 8. **Ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ**, ἦτοι διδάσκαλος, ὅστις θὰ διδάξῃ τὴν ἀληθινὴν πίστιν, τὴν ἀληθινὴν θρησκείαν. **Βούλομαι.** Διὰ τοῦ ῥήματος τούτου ἐκδηλοῦται ἡ ἐξουσία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὡς ἐὰν οὗτος λέγῃ «ἐντέλλομαι»· (πρβλ. κερ. Ε' 14, Τίτ. Ι' 8). **Προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ ἐπαίροντας ὁλοὺς χεῖρας.** Ὁ Παῦλος διδάσκει ἐνταῦθα, ὅτι οἱ χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ ἀκολουθῶσι τὸ παράδειγμα τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες πανταχόθεν ἐκ τῆς οἰκουμένης τρέχοντες εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα προσήχοντο ἐν τῷ ναῷ αὐτῶν, πιστεύοντες,

ὅτι μόνον ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἱεροσολύμων κατοικεῖ ὁ Θεός. Καθὼς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς (Ἰω. Δ' 24), οὕτω καὶ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Παῦλος διδάσκει, ὅτι ὁ χριστιανὸς ὁ προσευχόμενος ὑπὲρ πάντων δύνата πανταχοῦ νὰ ἐπαίρη *ὁσίους χεῖρας*, ἤτοι τὰς καθαρὰς του χεῖρας. Οἱ Ἰουδαῖοι ὕψωνον τὰς χεῖρας των οὐ μόνον, ὅταν ᾄμνυον (Γενέσ. ΙΔ' 22. Ἀποκαλ. Γ' 5) καὶ ἠλόγουν (Λευίτ. Θ' 22. Λουκ. ΚΔ' 50), ἀλλὰ καὶ ὅταν προσηύχοντο (Ψαλμ. ΚΗ' 2. ΜΔ' 22. ΞΓ' 5). Ἡ συνήθεια δὲ τῆς ὑψώσεως τῶν χειρῶν μετηγέχθη ἐκ τῶν Ἰουδαίων εἰς τοὺς χριστιανούς. **Χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ.** Οἱ προσευχόμενοι πρέπει νὰ μὴ ὀργίζωνται καὶ νὰ μὴ σκέπτονται νὰ πράξωσί τί κατὰ τοῦ πλησίον.

Στίχ. 9. Ἀφ' οὗ ὁ Παῦλος ὠμίλησε περὶ τῶν ἀνδρῶν, ἀποτείνεται νῦν πρὸς τὰς γυναῖκας, ἃς διδάσκει, πῶς πρέπει νὰ παρίστανται ἐν ταῖς προσευχαῖς των καὶ καθόλου πῶς πρέπει νὰ φέρονται ἐν ταῖς ἐκκλησίαις. **Ῥοαύτως καὶ τὰς γυναῖκας** ἐξυπακούεται ἐκ τοῦ ἀνωτέρου στίχου 8 τὸ ῥῆμα **βούλομαι** ὥστε ἡ σύνταξις θὰ ἔχη οὕτω «βούλομαι τὰς γυναῖκας κοσμεῖν ἑαυτὰς ἐν καταστολῇ κοσμίῳ...» Ἡ στολή τῶν γυναικῶν πρέπει νὰ εἶναι κοσμία, τὸ ἐξωτερικὸν ἔνδυμα αὐτῶν πρέπει νὰ παριστᾷ τὴν αἰδῶ καὶ τὴν σωφροσύνην αὐτῶν. **Μὴ ἐν πλέγμασιν.** Αἱ γυναῖκες δὲν πρέπει νὰ πλέκωσι τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς των μετὰ τέχνης, διότι τοῦτο ἐποίουν αἱ πονηραὶ γυναῖκες, ὡς λέγει καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν τῷ Παιδαγωγικῷ του Γ' 11. «Περιπλοκαὶ ἑταιρικαὶ τῶν τριχῶν». Ἐπίσης καὶ ὁ Ἀπόστολος Πέτρος λέγει ἐν τῇ Α' καθολικῇ ἐπιστολῇ του κεφ. Γ' 3, ὅτι πρέπει ν' ἀπορρίπτηται ὁ ἐξῶθεν ἐμπλοκῆς τριχῶν κόσμος. **Ἡ χρυσῶ ἢ μαργαρίταις ἢ ἱματισμῶ πολυτελεῖ.** Αἱ γυναῖκες δὲν πρέπει νὰ φέρωσι χρυσᾶ πράγματα, διάφορα κοσμήματα, διαφόρους δακτυλίους καὶ καθόλου πολυτελεῖ ἱματισμόν. Ἐπίσης ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ἐν τῇ Α' καθολικῇ ἐπιστολῇ του γράφει, ὅτι πρέπει ν' ἀπορρίπτηται ὁ κόσμος περιδέσεως χρυσιῶν καὶ τῆς ἐνδύσεως ἱματίων.

Στίχ. 11 καὶ 12. Ἄλλ' ὁ πρέπει. Ἄλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πρέπει εἰς γυναῖκας, αἵτινες ἐπαγγέλλονται, ὅτι εἶναι θεοσεβεῖς, εἶναι νὰ κοσμῶσιν ἑαυτὰς δι' ἀγαθῶν ἔργων. Ὁ Παῦλος

λέγει. ὅτι αἱ γυναῖκες φοιτῶσαι εἰς τὰς ἐκκλησίας πρέπει ν' ἄγωνισιν ἡσυχίαν, νὰ μὴ φλυαρῶσι καὶ συνδιαλέγωνται· καθόσον μόνον τότε δύνανται νὰ διδαχθῶσι τι, Τὰ αὐτὰ λέγει ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος καὶ ἐν τῇ Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ, κεφ. ΙΑ' 34 **«γυναῖκι δὲ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω»**. Αἱ γυναῖκες κατὰ τὸν Παῦλον πρέπει ν' ἀκολουθῶσι τὴν τάξιν τῶν μαθητευομένων. Οὕτω καὶ αἱ Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ (βιβλ. Γ' 6) λέγουσιν. «Οὐκ ἐπιτρέπομεν γυναῖκας διδάσκειν ἐν ἐκκλησίᾳ· ἀλλὰ μόνον προσεύχεσθαι καὶ τῶν διδασκάλων ἐπακούειν». «Οὐδὲ αὐθεντεῖν ἄνδρός». Ἡ γυνὴ δὲν πρέπει νὰ εἶναι αὐθέντης τοῦ ἀνδρός, ν' ἄγη καὶ φέρῃ τὸν ἄνδρα.

Στίχ. 14. Ἀδὰμ γὰρ πρῶτος κτλ. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ἡ γυνὴ δὲν πρέπει νὰ εἶναι κυρία τοῦ ἀνδρός, διότι κατὰ τὴν δημιουργίαν ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὸν ἄνδρα θέσιν ὑπερέχουσαν τῆς θέσεως τῆς γυναικός, πλάσας αὐτὸν πρῶτον. Ἀλλαχοῦ ὁ Παῦλος (Α' Κορινθ. ΙΑ' 9), ἵνα δείξῃ, ὅτι ὁ ἀνὴρ ἀπέλαυσε παρὰ τοῦ Θεοῦ μείζονος τιμῆς λέγει. «Οὐκ ἐκτίσθη ἀνὴρ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ γυνὴ διὰ τὸν ἄνδρα». Κατὰ ταῦτα ὁ ἀνὴρ πρέπει νὰ πρωτεύῃ. **Καὶ Ἀδὰμ οὐκ ἠπατήθη** κ.τ.λ. Κατὰ τὴν γένεσιν κεφ' Γ' 13, ἡ γυνὴ εἶπεν ὅτι «ὁ ὄφεις ἠπάτησέ με», ἐπομένως, ὡς ἀσθενεστέρα τοῦ ἀνδρός, ἠπατήθη. Διὰ τοῦτο ἡ γυνὴ οὐδὲν πρωτεῖον πρέπει νὰ ἔχῃ ἐπὶ τοῦ ἀνδρός, οὐδεμίαν αὐθεντίαν ἐπ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἀδὰμ δὲν λέγει, ὅτι ἡ γυνὴ ἠπάτησέ με, ἀλλ' ὅτι «αὕτη μοὶ ἔδωκεν ἀπὸ τοῦ ξύλου καὶ ἔφαγον». Κυρίως λοιπὸν ἡ γυνὴ ἠπατήθη.

Στίχ. 15. Σωθήσεται δέ ὑποκείμενον «τὸ γυναικεῖον φύλον». **Ἐὰν μελνωσιν** ὑποκείμενον αἱ γυναῖκες. Ἡ ἔννοια τοῦ στίχου τούτου εἶναι αὕτη. Αἱ γυναῖκες αἱ πεσοῦσαι εἰς ἁμαρτίαν ἕνεκα τῆς ἐξαπατηθείσης Εὔας δύνανται νὰ σωθῶσιν, ἐὰν πιστεύσωσιν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, ἐὰν ἀγαπήσωσιν αὐτό, ἐὰν δι' αὐτοῦ ἀγιασθῶσιν, ἐὰν σόφρονα διάγωσι βίον, καὶ ἐὰν ἐκτρέφωσι τὰ τέκνα των καλῶς.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων	Σελ.	3
Αἱ Ἐπιστολαὶ τῶν Ἀποστόλων	»	3
Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος	»	5
Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος	»	10
Ὁ Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφόθεος	»	12

ΜΕΡΟΣ Α΄

Περικοπαὶ ἐκ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων.

Ἡ ἴδρυσις τῆς πρώτης Ἐκκλησίας	Σελ.	14
Ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη τῶν πρώτων χριστιανῶν	»	16
Ἡ πρὸς τὸν χριστιανισμὸν προσέλευσις τοῦ Ἀποστόλου Παύλου	»	16
Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐν Ἀθήναις	»	18

ΜΕΡΟΣ Β΄

Περικοπαὶ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τῶν Ἀποστόλων.

Παθήματα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἐκ τοῦ κηρύγματος Σελ.	21	
Ἡ δύναμις τῆς πίστεως	»	21
Ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά	»	22
Ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη	»	22

Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Χριστὸν	Σελ.	23
Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον	»	23
Αἱ ιδιότητες τοῦ χριστιανικοῦ βίου	»	24
Ἡ δι' ἔργων ἀπόδειξις τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος	»	25
Ἡ χαλιναγωγήσις τῆς γλώσσης	»	26
Ἡ ἀληθῆς σοφία	»	26
Τὰ καθήκοντα τῶν συζύγων πρὸς ἀλλήλους	»	27
Τὰ καθήκοντα τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς	»	28
Τὰ καθήκοντα τῶν ὑπηρετῶν πρὸς τοὺς κυρίους καὶ τὰνάπαλιν	»	28
Ἡ ὑπακοή πρὸς τοὺς ἄρχοντας	»	28
Τὰ προσόντα τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ διακόνου	»	29
Τὰ καθήκοντα τῶν πρεσβυτέρων	»	29
Ἡ προσευχή	»	30

ἸΜΕΡΟΣ Α΄

Ἑρμηνευτικὰ σχόλια εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων.

- 1) Εἰς τὴν ἴδρυσιν τῆς πρώτης χριστιανικῆς
Ἐκκλησίας . . . . . Σελ. 31—35
- 2) Εἰς τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην τῶν πρώ-
των χριστιανῶν . . . . . » 35
- 3) Εἰς τὴν προσέλευσιν τοῦ Παύλου εἰς τὸν
χριστιανισμόν . . . . . » 36—39
- 4) Εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου
ἐν Ἀθήναις . . . . . » 39—41

ΜΕΡΟΣ Β΄.

Ἑρμηνευτικὰ σχόλια εἰς τὰς ἐπιστολάς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἤτοι.

- 5) Σχόλια εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου περὶ
τοῦ Ἑσταυρωμένου . . . . . Σελ. 41—43
- 6) » εἰς τὰ παθήματα τοῦ Παύλου ἕνεκα
τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ . . . . . » 44—46

7)	Σχόλια εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολήν Σελ.	46—49
8)	» περὶ ἐνεργοῦ πίστεως εἰς τὴν ἐπι- στολήν Ἰακώβου . . . . . »	49—50
9)	» περὶ τῆς ἀληθοῦς ἀγάπης . . . »	50—54
10)	» εἰς τὴν περὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Χριστὸν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου »	55—56
11)	» περὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον »	56—60
12)	» εἰς τὰς ἰδιότητες τοῦ χριστιανικοῦ βίου . . . . . »	60—63
13)	» εἰς τὴν δι' ἔργων ἀπόδειξιν τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος . . . »	63—64
14)	» εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν ἡθῶν τῶν περιπεσόντων εἰς ἁμαρτήματα . »	64 66
15)	» εἰς τὴν χαλιναγώγησιν τῆς ἀν- θρωπίνης γλώσσης . . . . . »	66—67
16)	» εἰς τὴν ἀληθῆ σοφίαν . . . . . »	67—68
17)	» εἰς τὰ καθήκοντα τῶν συζύγων . »	68—72
18)	» εἰς τὰ καθήκοντα τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς . . . . . »	72—74
19)	» εἰς τὴν ὑπακοὴν πρὸς τοὺς ἄρχοντας »	74—76
20)	» εἰς τὰ προσόντα τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ διακόνου . . . . . »	76—78
21)	» εἰς τὰ καθήκοντα τῶν πρεσβυτέρων »	78—80
22)	» εἰς τὸ περὶ προσευχῆς . . . . . »	80—83

Ματαίου ματαίου ματαίου
ματαίου ματαίου

Θεόδωρος

Ως ομύτιος ούωντας η γραμματικής
ματίας ελό βελγίο σου ιωάννη λην υιο
πραγμν μου βανω.

Μαθαίνω μαθαίνω μαθαίνω μαθαίνω
μαθαίνω μαθαίνω μαθαίνω μαθαίνω

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ
ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜ.
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τὸν κ. Γεώργιον Δέρβον

Καθηγητὴν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ

Γνωρίζομεν ὑμῖν ὅτι κατ' ἀπόφασιν τοῦ Ἐκπ.
Συμβουλίου ἐνεκρίθη ἡ χρῆσις τῆς ὑφ' ὑμῶν ὑπ'
Ἑρμηνείας περικοπῶν ἐκ τῶν ἐπιστολῶν
πράξεων τῶν Ἀποστόλων διὰ τὴν δευτέραν
τετραταξίων γυμνασίων καὶ διὰ τὴν ἀντίστοι-
λοιπῶν σχολείων τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως κα-
λικὸν ἔτος 1917—1918 καὶ ἐφεξῆς κατὰ τὴν
113 πρᾶξιν αὐτοῦ.

Ὁ Ὑπουργός

ΔΗΜ. ΔΙΓΚΑΣ

Π. ΖΑΓΑΝΙΑ

Συνελεύσει τῆς ὑφ' ἀριθ. 690, 22-8-24 πράξεως τῶν
συνεδριῶν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου ἀξιάναται ἡ τ.
τῶν διδακτικῶν βιβλίων τῶν σχολείων τῆς μέσης καὶ
ἐκπαιδεύσεως κατὰ 10 0/0 ἐφ' ὅσον ταῦτα μεταφέρουν
πόλεως ἐν ἧ ἔξεδόθησαν εἰς ἄλλας πόλεις.